

FORSVARET
Forsvarets høgskole

Det fellesoperative problemet

Er FOH i stand til å planlegge og lede fellesoperasjoner?

Glenn Thomas Martinsen

Masteroppgave
Forsvarets høgskole
vår 2021

Forord

Det er mange som snakker om fellesoperasjoner, men hva er det egentlig? Det samme kan man si om fellesoperative utfordringer – hva som faktisk må håndteres for å gjennomføre fellesoperasjoner. Det er påtagende hvor ofte debatten om sikkerhetspolitiske utfordringer faller rett ned på taktiske problemstillinger. Dette viser seg spesielt gjennom at det som skulle ivarett mellomrommet mellom strategi og taktikk - *operasjonskunst* - ofte kun snakkes om i klasserom, eller beskrives i doktriner, som ytterst få i det daglige forholder seg til. Operasjonskunst er hvor strategi blir til militære handlinger – selve grunnlaget for fellesoperasjoner. Beskrevet av sovjetiske tsarister i mellomkrigstiden etter en systemtankegang om både seg selv og fienden, hvor man skulle håndtere situasjonen til det beste for staten. Tankesettet har blitt brukt som argumenter i det 20. århundre, men sjeldent på det operasjonelle nivået, og i alle fall i liten grad mot det som blir ansett som fellesoperasjoner i dag. Det har vist seg at samrøre mellom strategi og taktikk, ofte har presset rommet for operasjonskunst og kampanjesynkronisering til det minimale, om tidvis helt bort.

Mitt tankeeksperiment begynte på mange måter med hvordan kan disse sikkerhetspolitiske utfordringene så fort bli til taktiske problemstillinger, når det ikke er utledet fellesoperative utfordringer og mulighetsrom i forkant? Hvilken operasjonskunst og fellesoperative synergibehov er lagt til grunn når det oppstår taktiske problemstillinger på direkten, da nye sikkerhetspolitiske dilemma har blitt løftet? Er dette til hinder for Norge og FOH sin evne til å lykkes med fellesoperasjoner?

Denne materien har jeg grunnet på lenge. Jeg spurte derfor de aller fleste foreleserne og talerne ved FHS om disse spørsmålene, uten at jeg nødvendigvis ble mye klokere. Så da måtte jeg se på tematikken selv, ved å utnytte de fleste mulighetene til å dosere om dette gjennom oppgaveinnleveringer under det siste halvåret ved Stabsskolen-Forsvarets Høyskole. På grunn av Covid-19 var karakterer byttet ut med bestått/ikke bestått. Så uten særlig andre tilbakemeldinger, så kan det være fristende å tro at fleste sensorer tenkte: «hva er det han driver på med? – men det er jo mye god teori, så han får bestått»

Nå har jeg i alle fall snart jobbet 8-9 måneder ved FOH, og studert fenomenet gjennom teori og intervjuer gjort av ledelsen ved samme hovedkvarter. Det har blitt til denne teksten, og den har definitivt sine komplekse sider. Forhåpentligvis kommer den med noen svar, men kanskje også noen nye spørsmål. Om dere leseres spørsmål lever videre har jeg oppnådd mye.

En stor takk rettes til alle dem som har lest og påpekt større eller mindre feil i oppgaven – til og med kommet med noe skryt, så man har sovet litt bedre om natten. Til alle kolleger som har måtte høre gnaget mitt om hva som står i teorien og hva jeg har kunne utledet av empirien – dere er unnskyldt for all himling med øynene, og en enorm takk for at dere har gidde å høre på og ikke minst diskutert. Det kunne sikkert blitt en oppgave til. Uansett ingen nevnt – ingen glemt. Dere vet hvem dere er! Professor Tormod Heier, har vært veileder med stor ro og tydelige redaksjonelle råd. Vi har vært uenige om noe, men likevel kunne diskutert oss frem til gangbare løsninger. Helt fra starten var det et tydelig metodisk vegkart skissert, selv om ikke jeg ved første øyekast har vært enig med veien, ble veilederens korrigeringer viktig for å få oppgaven inn i den funksjonelle rammen. Uten at ledelsen ved FOH hadde vist slik velvilje til intervju og utarbeidelse av de formelle godkjenninger hadde oppgaven stått seg mye dårligere – så igjen en stor takk til dere.

Nok en gang har de hjemme måtte leve med meg sittende foran PC-en i helger og ettermiddager – og ikke minst et spisebord med all slags litteratur, med titler som ikke akkurat gjør normale sivile mennesker varm på ørene eller i kinnen - kanskje mest øynene tårevåt – ikke fordi dem har så fin forside, men at noen faktisk koster 2500kr brukt på AMAZON.

En siste og spesiell takk til B1, børstegjengen i tredje etasje og ikke minst MK!!

Glenn Martinsen

Bardu mai 2021

Sammendrag

Denne studien har gjennom å teoretisk utlede fellesoperative utfordringer, sett opp mot opplevede utfordringer ved FOH, søkt å analysere FOHs evne til å gjennomføre fellesoperasjoner.

Fellesoperasjoner består av operasjonskunst og orkestrering av operasjoner. Utfordringene viser seg å primært komme til syne av de omkringliggende faktorene til disse to delene av fellesoperasjoner.

Gjennom operasjonskunsten vises dette primært ved manglende strategi eller en strategi som ikke samsvarer oppover mot de sikkerhetspolitiske målsettinger, eller ikke samsvarer med de tilgjengelige militære innsatsmidlenes mulighet til å oppnå de utledede militære effektene.

Orkestrering av fellesoperasjoner viser seg å medføre store utfordringer i å få sterke fagmiljøer i forsvarsgrener, som i lang tid har løst utfordringer alene og noen ganger samarbeidet, til å gjøre operasjoner i fellesskap – planlagt, synkronisert og ledet av en felles sjef. Fremtidens fellesoperasjoner viser seg å bli enda mer rettet mot felles innsats, også langt utover militærmakten, med eksempler som Multi-Domain Operations, Integrated Campaigning og Comprehensive Approach.

I Norge, sett gjennom FOH, er det mange av de samme utfordringene funnet i teorien, som går igjen. De tydeligste funnene viser ressursutfordringer, både i form av innsatsmidler og kompetanse og lederkraft ved hovedkvarterene, samt de valgte militære problemløsningsmodellene som gir størst innflytelse på evnen til operasjonskunst og orkestrering av fellesoperasjoner – både nasjonalt og som del av alliansen. Ressursproblematikken kan sees i sammenheng med mye av essensen i den norske forsvarsdebatten, som påpeker en svak kobling mellom sikkerhetspolitiske ambisjoner og den faktiske evnen til de militære virkemidlene – en meget viktig komponent til at operasjonskunst skal ha mulighet til å fungere.

Evne til operasjonskunst er noe av det viktigste på det operasjonelle nivået og er tett knyttet til kompetanse, men som viser seg å ha mangler ved FOH. Kompetanse innenfor nye typer virkemidler og hvordan planlegge og lede fremtidens fellesoperasjoner er også noe FOH tilsynelatende må etablere og institusjonalisere i større grad. Likevel er Norge og FOH langt fremme på integrering med resten av statens virkemidler, gjennom det revitaliserte totalforsvars-konseptet, som er et viktig element i å møte fremtidens fellesoperative utfordringer. Det er oppsummert en tendens at FOH ikke er tilstrekkelig i stand, både av eksterne og interne faktorer, til å planlegge og lede fellesoperasjoner.

Summary

Through analyzing joint operational challenges, this study has compared the perceived challenges at FOH with FOH's ability to carry out joint operations. Joint operations consist of *operational art* and *campaigning*. The challenges, related to joint operations, appear to be primarily apparent from the surrounding factors of these two parts. Operational art through a lack of strategy, or a strategy where the security policy objectives and ambitions does not correspond with the ability of the available military measures to achieve the derived military effects.

Campaigning and joint operations proves to entail great challenges in getting strong professional environments in the different branches, which for a long time have solved challenges alone and sometimes collaborated, to carry out operations jointly - planned, synchronized, and led by a joint commander. Joint operations of the future turn out to be more focused on joint efforts, also far beyond the military power, with examples such as Multi Domain Operations, Integrated Campaigning and Comprehensive Approach.

In Norway, observed through Norwegian Joint Head Quarters (NJHQ), there are many of the same challenges found in theory, which recur. The clearest findings show resource challenges, both in terms of resources and competence, and leadership at the headquarters and the chosen military problem-solving models that give the greatest influence on the ability to perform operational art and campaign-synchronization fueling joint operations - both nationally and as part of the alliance. The resource problem can be seen in connection with much of the essence of the Norwegian defense debate, which points to a weak link between security policy ambitions and the actual ability of the military instruments – an essential component for operational art to be able to succeed.

The ability to realize operational art is one of the most important activities at the operational level and is closely linked to competence, but which proves to be lacking at NJHQ. Competence in new types of military efforts and how to plan and lead future joint operations is also something that NJHQ apparently must establish and institutionalize to a greater extent. Nevertheless, Norway is far ahead in integration with the rest of the state's instruments of power, through the revitalized *total defense concept*, which is a vital contribution meeting the joint operational challenges of the future. In summary, there is a tendency for NJHQ not to be enabled, both by external and internal factors, to conduct joint operations.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	1
1.1 BAKGRUNN FOR TEMAET	1
1.2 FORMÅLET MED STUDIEN OG AVGRENSNINGER	4
1.3 HVA SIER TIDLIGERE STUDIER	5
1.4 STUDIENS OPPBYGGING	7
2 Teori	9
2.1 TEORIENS INNRETNING	9
2.2 HVA ER FELLESOPERASJONER	9
Fellesoperasjoner, ikke et nytt fenomen?	9
Et definert ambisjonsnivå?	11
Mellom strategi og taktikk	13
Operasjonskunst	15
Kunst, vitenskap og kompetanse	17
Fremtidens fellesoperasjoner	18
2.3 PLANLEGGE OG LEDE FELLESOPERASJONER	22
Fra komplisert til kompleks problemløsning	22
Kommando og kontroll	23
2.4 OPPSUMMERING	25
3 Metode	28
3.1 FORSKNINGSDESIGN	28
3.2 VALIDITET – OPERASJONALISERING INDIKATORER	29
Indikatorer på utfordringer ved Operasjonskunst	29
Indikatorer på utfordringer ved orkestrering av fellesoperasjoner	30
3.3 RELASJON TIL TEMAET	31
3.4 DATAINNSAMLING – ANVENDT LITTERATUR	32
3.5 VALG AV ENHETER	32
3.6 ANALYSEMETODE	34
4 Opplevde utfordringer ved Forsvarets operative hovedkvarter	35
4.1 HVOR KOMMER DATAMATERIALET I FRA?	35
4.2 RESSURSER, RESSURSER OG RESSURSER	36
4.3 VILJE, KOMPETANSE OG PROSESSER	38
4.4 FELLESTAKTISK SAMVIRKE	42

4.5 DEN NASJONALE FELLESOPERASJONEN I ALLIANSERAMMEN.....	45
5 Er de opplevde utfordringene ved FOH fellesoperative?	48
5.1 EMPIRI MØTER TEORI OG KONTEKST.....	48
5.2 DRIVER FOH MED OPERASJONSKUNST?	48
Delkonklusjon evne til operasjonskunst	53
5.3 KOORDINERING AV SAMARBEID - ELLER LEDELSE AV FELLESOPERASJONER?	53
Delkonklusjon evne til å orkestrere fellesoperasjoner.....	57
5.4 ANBEFALINGER	57
6 Konklusjon	59
6.1 STUDIENS FUNN	59
6.2 ANBEFALING TIL VIDERE FORSKNING	61
Funn som kan forskes videre på:	61
Tematikk i relasjon til, men utenfor oppgaven	62
Litteraturliste.....	63
7 Vedlegg.....	80

---

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for temaet

Felles innsats er i vinden. Den nye Langtidsplanen for Forsvaret (FD, 2020b) ble, ifølge forsvarsminister Bakke Jensen og justisminister Monica Mæland, utgitt samtidig som samfunnsikkerhetsmeldingen, for å ettertrykkelig påvise at det krever tverrsektoriell innsats for å forsvare norsk territorium og interesser (Regjeringen, 2020a). Felles innsats er ikke bare noe samfunnet som helhet ser for seg må til for å løse sine oppdrag, men også Forsvaret ser at å i større grad utvikle evnen til fellesoperasjoner, både nasjonalt og i allierte rammer, er en premisssgiver for å løse oppgavene gitt etaten (FST, 2019a og FST, 2019b). Etter den kalde krigens slutt, med et ekspedisjonert fokus fra NATO og «Out of Area» operasjoner, har den russiske annekteringen av Krim i 2014 fått fokuset tilbake til nasjonalt forsvar og alliansens kjerneområder (Peach, 2018). For Norge innbefatter dette en betydelig endring på hva som er de nærliggende trusler og hva som bør være vår rolle i alliansen (Black et.al 2020).

Det dimensjonerende for forsvaret av Norge baserer seg på tre primære elementer, utledet i rapporten «Et felles løft», ført i pennen av Ekspertgruppen for forsvaret av Norge i 2015. Den ene er det faktum at Norge er en småstat med enorme havområder med unik tilgang på naturressurser. Den andre er at Norge Arktis deler grense med en atomkraft med stormaktsambisjoner. Et Arktis som innbyr til økende global interesse som igjen er et resultat av at ismeltingen gir økende tilgang til området. Den tredje er at Norge på ingen måte kan evne å håndtere de sikkerhetspolitiske utfordringene uten den transatlantiske alliansen med USA og NATO (FD, 2015). Etterretningstjenesten (Etj), Politiets sikkerhetstjeneste (PST) og Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) har etter ekspertgruppens rapport fortsatt med en tilsvarende beskrivelse om en videre forverring av det sikkerhetspolitiske bilde, og hvilke betydelige utfordringer dette utsetter Norge, den vestlige alliansen og NATO for inn i fremtiden (Etj, 2020, PST,2020 og FFI, 2019b).

Ekspertgruppen skulle ikke bare peke på utfordringer og den store konteksten, men også sette ord på tiltak som kunne etablere en retning for nasjonen Norges håndtering av den situasjonen man i fremtiden vil stå i. Flere av de fem tiltakene som skisseres er i sin natur sektorovergripende, men det er to spesifikke punkter som retter seg mot militær planlegging og ledelse av militære operasjoner.

Ekspertgruppen skisserer at fellesoperasjoner i større grad må være bærende for hvordan man driver daglige operasjoner – hvor avskrekking som krigsforebyggende strategi er bærende. Videre må Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) evne å i større grad integrere seg med allierte hovedkvarter for å i større grad kunne synkronisere effekter i alle konfliktspektrene (FD, 2015).

Ser man videre til nyere overordnede forsvarsinnrettede styringsdokumenter, er de samme konklusjonene gjenkjennbare. Norge skal basere sine militære operasjoner på et fellesoperativt tankesett (FD, 2020b og Forsvarsstaben (FST), 2019a). Tatt den engelske benevnelsen på Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) i betraktning, hvorpå er Norwegian Joint Head Quarters (NJHQ), er det ett fellesoperativt nivå i Norge som er tilkjennegitt i NATO gjennom FOH. I både det fagmilitære rådet (FMR) fra 2019 og Langtidsplanen for forsvaret (Prop-14S) beskrives også fellesoperative målsettinger, hvor hovedaktøren for å få dette på plass er Forsvarets Operative Hovedkvarter (FST, 2020b og FD, 2020b). Det at Norge siden 2000 har produsert og utgitt Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD), og med en revidert utgave i 2019 bekreftes denne vedvarende ambisjonen om et fellesoperativt tankesett i den norske forsvarsinnretningen.

I 2017 ble sjef Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) gitt operativ kommando (OPCOM) over Forsvarets militære styrker (Jakobsen, 2016 og FD, 2020b). Endringen i «kommandodirektivet»¹ gir et betydelig ansvar til sjef FOH om å bidra med det operative innholdet i Forsvarets daglige aktiviteter (FST, 2019a s.254-256).

Sjef FOH har nå et betydelig styrket mandat som hovedkvarter, og det er derfor etablert en fremtidig ambisjon om at: «FOH er et anerkjent HQ i NATO, vel i stand til å lede nasjonale fellesoperasjoner i fred, krise og krig. FOH skal på kort varsel være i stand til å lede mottak av allierte forsterkninger og føre kommando over begrensede allierte styrker i alle domener» (Østbø, 2020).

Fester man lit til den anerkjente militærteoretikeren Milan Vego (2008 s. I-11 og I-29), er fellesoperasjoner basert på premissene om at det ligger en overordnet policy og strategi til grunn for den militære aktiviteten, samt at det er mulig å skape synergier gjennom felles innsats fra alle forsvarsgrenene. Policy og strategi skal gjennom *operational art* – operasjonskunst utledes til militære handlinger, mens en samstemt og synkronisert bruk av forsvarsgrenene skal gi fellesoperative effekter hvor de strategiske målsettingene nås med en mindre kostnad enn om dette hadde vært gjort enkeltvis og hver for seg (Vego, 2008 s.V-97-V-100). I en norsk nasjonal kontekst er utfordringene at samme Vego (2008 s I-5), beskriver fellesoperasjoner i samme ordelag som *major operations* og *campaigns*. Store militære operasjoner eller kampanjer er langt utenfor det mandatet de norske militære styrkene har, eller de politiske ambisjonene som er satt for forsvarspolitikken (Bjerga et.al,2019 og FD, 2020b). I den norske Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD) fra 2019 har man tatt med seg mye fra Milan Vego, men sett bort fra forutsetningene om kampanjer, og definert fellesoperasjoner slik:

---

¹ Forsvarssjefens direktiv for kommando og kontroll (2017) – er gradert begrenset (B) og blir ikke gjengitt i oppgaven.

«Operasjonskunst og fellesoperasjoner dreier seg om å omsette strategiske mål og ambisjoner til taktisk handling, og styre taktiske operasjoner og aktivitet i den retning som bidrar til å realisere de strategiske målene» (FST, 2019a s. 11). FOH står derfor over for to hovedutfordringer: Den ene å utøve operasjonskunst gjennom å analysere og forstå politiske og strategiske mål, og gjennom dette produsere militære planer. Den andre er å gjennom disse planene og fellesoperative styringsprosesser orkestrere taktiske operasjoner og aktiviteter til effekter hvor en oppnår en mest mulig ressurseffektiv realisering av de samme strategiske målene.

Det er altså identifisert at en større grad av fellesoperativ tenking kan være et viktig steg på veien mot å løse den militære innsatsen i det stadig mer tilspissede sikkerhetspolitiske klimaet. Dette er ikke bare et norsk fenomen. Både amerikanerne og de fleste NATO land ser etter mer effektive militære løsninger for fremtidens utfordringer. Utviklingsenheten i den amerikanske hæren USARMY TRADOC, legger til grunn at det i fremtiden ikke vil være mulig å være tilstrekkelig god på alle områder til enhver tid – og man må derfor jobbe mot en konvergens av militære kapasiteter og effekter (USARMY, 2018). Utarbeidelsen av et nytt US Joint Warfare Concept, hvor hovedutfordringen presenteres som hvordan få alle forsvarsgrenene og kapasiteter til å moderniseres sammen istedenfor hver for seg, bare bekrefter fokuset på et fellesoperativt tankesett – også hos verdens største militærmakt (Greenwood and Savage, 2019).

I Norge har forsvarsdebatten hatt varierende intensitet og fokus, men for meg som yrkesoffiser oppleves den nå som mer opphetet enn på mange år. Debatten har likevel ofte dreid seg om hvordan forsvarsgrenene skal bemannes, moderniseres og struktureres - og ikke minst hvilke oppdrag de ulike bør bli satt til å løse i en nasjonal kontekst. Professor Kjell Inge Bjerga og førsteamanuensis Håkon Lunde Saxi var tidlig ute med å påpeke at Norge trenger et overordnet forsvarskonsept. Det viktigste er å få til en helhetlig tanke om hvordan forsvare landet, men ikke minst at dette kun kan komme på plass gjennom en mer top-bottom prosess. «[...] Et helhetlig forsvarskonsept fremmer «jointness» - effektivt samvirke mellom forsvarsgrenen i fellesoperasjoner – sikrer at alle domener tas med i betraktning, inkludert cyber og space [...]» Det har i for lang tid hvert forsvarsgrenene som har drevet utviklingen av landets forsvar – på god og vondt – men potensielt i for lang tid på bekostning av helheten (Bjerga og Saxi, 2018). Bjerga og Saxi peker altså på noe av det samme som det amerikanske forsvaret har identifisert. Det er en for liten helhetlig tilnærming og at for mye av utviklingsmomentet ligger i forsvarsgrenene til at fellesoperasjoner og alle domener blir ivaretatt – som en helhet.

Fellesoperasjoner og domenetenkingen er likevel langt fremme hos forsvarsgrenene, om man skal tolke tematikken som er på agendaen på deres ulike taktiske fagseminar. Sjef Luftforsvarets *Luftmaktsseminar* hadde i 2018 tematikken «Air Power in Future Joint Operations – A Multi Domain

---

Battle?» og Army Summit hadde en hel dag satt av til fellesoperasjoner høsten 2020 (Larssen, 2018 og Army Summit, 2020). Et tilsynelatende stort fokus på fellesoperasjoner i forsvarsgrenene, gjør det besnærende at tematikken rundt fellesoperasjonen, overordnet forsvarsgrenene, i mindre grad er på agendaen. Styrende dokumenter og doktriner beskriver at FOH er nivået hvor disse synergiene og økte effektene skal utledes og skapes – likevel er hvordan FOH ser på utfordringene, ressursene tilgjengelig og viljen til å faktisk tenke helhetlig i mindre grad en tematikk i de fleste fora. Det er denne delen av tematikken denne studien har til hensikt å adressere, samt sette lys på de utfordringer som treffer det fellesoperative nivået i Norge og om man evner å drive fellesoperasjoner.

1.2 Formålet med studien og avgrensninger

Den overordnede målsettingen med studien er å sette fokus på det fellesoperative nivået og de utfordringer som påvirker Norges evne til fellesoperasjoner, som er definert å finne sted hos FOH. Hva som påvirker, og i hvilken grad FOH har en evne til å oppnå de målsettingene og ambisjonene som er beskrevet om fellesoperasjoner i en nasjonal og alliert ramme er interessant. Dette er fordi de fleste styrende dokumenter legger fellesoperasjoner styrt gjennom FOH, som et prinsipp for den militære innretningen. Tidligere i innledningen har vi vært inne på at fellesoperasjoner er langt fremme i de fremtidskonseptuelle korridorer, også utenfor Norge, og at det nå for alvor legges trykk på å faktisk få dette til. Det er likevel to bestanddeler i fellesoperasjoner – *operasjonskunst og orkestrering av operasjoner* – som både historisk og i fremtiden vil by på store utfordringer. Disse kan potensielt legge beslag på både viljen og evnen til å lykkes med de fellesoperative målsettinger og ambisjoner som er satt. Problemstillingen er:

I hvilken grad har FOH evnen til å gjennomføre fellesoperasjoner?

Problemstillingen er enkel, men kompleks å besvare. En kompleks problemstilling bør operasjonaliseres til indikatorer som kan bidra med å besvare den (Dahlum og Grønmo, 2020). Problemstillingen vil dermed besvares i to spor. Den første er hvordan kan vi forstå fellesoperasjoner og hva påvirker evnen til å gjennomføre disse. Den andre er i hvilken grad FOH er utsatt for de samme påvirkningene, og hvordan disse faktisk påvirker evnen FOH har til å gjennomføre fellesoperasjoner. Den første inngangen vil primært bli utledet i teoridelen av studien og den andre inngangen er tenkt besvart gjennom intervjuer av ledelsen på FOH og videre gjennom en analyse av empiri mot utledede indikatorer fra teorien. Dette kan dermed forstås som en indirekte tilnærming til problemstillingen. Et metodisk valg for å unngå at man i praksis svarer på om FOH forholder seg til de normative beskrivelser av fellesoperasjoner, som doktriner og reglementer. En annen fordel med en slik innretning er at vi får muligheten til å teste empiriens generaliseringskraft opp mot teori, og teoriens

---

generaliseringskraft opp mot studiens funn. Dette fordi begge er «ukjent» for hverandre før de møtes i analysen i denne oppgaven.

Studiens fokus på *FOHs evne* kan med første øyekast virke vel avgrenset, men det er slik at den sjefen som fører kommando over innsatsmidlene, også er den som gjennomfører operasjonen. FOH vil dermed være hvor hovedfokuset ligger, men det vil også være elementer av forsvarsgrenenes evne og vilje til å være en del av fellesoperasjonen. Dermed kan oppgaven sees som et potensielt talerør for FOH, hvor deres meninger om egen fortreffelighet og mulighet til å rette kritikk mot de andre nivåene får fritt spillerom. Derfor er det hensiktsmessig å etablere det teoretiske fundamentet som man kan avstemme empirien mot i en analyse, samt at det finnes katalysatorer i den allerede introduserte forsvarsdebatten for å nyansere og kontekstualisere eventuelle motstridende funn.

Å utlede teori om militære anliggender er utfordrende. Primært ligger det i diskursen om at dette vanskelig lar seg vitenskapeliggjøre i tilstrekkelig grad til å forske på, gitt de tradisjonelle akademiske rammer (Storr, 2008, Hauser, 2016, og Ydstebø og Høiback, 2012 s.524-527). Den sekundære utfordringen preges av de ulike persepsjonene av hva fellesoperasjoner er, og på hvilket militært nivå de har sin tilhørighet (Berli, 2012a og Ydstebø, 2012 s.471-473). En forklaringsmodell på dette er at forholdet mellom det politiske, strategiske og taktiske ikke er konstant, og har gjennom historien endret seg av ulike faktorer til ulik tid (Strachan, 2011 og 2019 og Howard, 2011). Det operasjonelle nivået har dermed måtte forholde seg til en dynamikk i de omkringliggende nivåene, som har vært utfordrende å absorbere. Utfordrende fordi strategien ofte har en kontakt med den virkelige verden gjennom politikken, og taktikken gjennom teknologiens og stridsteknikkens påvirkning på operasjonsmiljøet – det operasjonelle nivået derimot, som skal være bindeleddet, er ofte kun i kontakt med sin «egen verden» (Luttwak, 1981, Strachan, 2010 og English, 2005). Shimon Naveh (2004, s. 1-2 og 13-15) påpeker at dette har gjort den operasjonelle tenkingen i stor grad har vært fraværende i det vestlige militære - som er en svært viktig bestanddel i fellesoperasjoner, noe som understøttes av Milan Vego (2008). At det meste som er skrevet om fellesoperasjoner og operasjonskunst tillegges store kriger og stormaktenes militærapparat gjør det også utfordrende å sette det i rammen av en norsk nasjonal kontekst, og et så vel lite hovedkvarter som FOH. Oppgaven vil derfor måtte forholde seg til denne vitenskapelige kompleksiteten for faglig integritet, men også tilsvarende teoretiske forenklinger for å akademisk og metodisk holde mål.

1.3 Hva sier tidligere studier

Det er svært få studier gjort med fokus mot norske fellesoperasjoner i en nasjonal sikkerhetspolitisk kontekst. Det er likevel studier som grenser opp mot tematikken, og ikke minst diskuterer sammenfallende problemstillinger som denne oppgaven har som målsetting å belyse.

I første omgang er det på sin plass å nevne den norske regjeringens RAND bestilling *Enhancing deterrence in the Northern flank*, som har til formål å gi et allianseperspektiv på Norges rolle i arktisk, og helt klart gir et innspill til fellesoperative utfordringer og løsninger (Black et.al, 2020). Videre er det to substansielle bidrag inn i forsvarsdebatten, som også kan påstås å ha et vesentlig akademisk tilsnitt. Den ene er «Ekspertgruppen/Tamnesutvalget» sin rapport *Et felles løft* fra 2015, og den andre, gjennom to produkter, FFI sine innspill *Globale trender inn mot 2040* og *Hvordan styrke forsvaret av Norge – et innspill til ny langtidsplan* til Forsvarsjefen fagmilitære råd (FMR) (FD, 2015 og FFI, 2019).

Det er skrevet tre meget interessante masteroppgaver som berører temaet. Den første studien er Halvor Johansen (2007) *Det operasjonelle nivå i Norge 1970–2006: Vekst og forvitring*. Studien går gjennom det operasjonelle nivå og behovsprøver dette ut i fra seks definerte faktorer. Den andre er Øyvind Ravndal (2014), som gjennom en dyptgående og relativ bred analyse av økt russisk operativ evne, setter søkelyset mot flere strategiske, operasjonelle og taktiske militære utfordringer for Norge. Den tredje oppgaven er skrevet av Jørn Qviller (2020) og omhandler NATOs og vestens manglende konseptutvikling relatert til Russlands nye doktrine *New Generation Warfare (NGW)* og revitalisering av *bastionsforsvaret* gjennom Anti Access Areal Denial(A2 AD)². Ravndal avstår fra å skissere helhetlige løsninger til sine funn, men påpeker at investeringer i dyr og moderne teknologi og økt kvantitet på tradisjonelle kapasiteter og menneskelige ressurser ikke må bli et enten eller. Qviller derimot, har lagt opp sin oppgave til å svare ut utfordringene, men da i et NATO-perspektiv. Her foreslås en kombinasjon av *Multi Domain Operations (MDO)*³ og *Defence in depth operating concept (DOC)*, sammenslått NAMDOC. Da NAMDOC primært vil håndtere A2 AD problematikken, skisseres også en større grad av *Whole of nation*, ikke bare i nasjonene, men også i NATO planverket, for å kunne treffe tiltak mot alle virkemidlene i *NGW*.

Reidar Ursin (2017) har også skrevet om temaet, men da spesifikt rettet inn mot Multi Domain Operations (MDO). Studien gikk primært på hvordan man kan forstå MDO, men tok også for seg mulige følger for Norge.

---

² A2 AD er et vestlig uttrykk på hvordan moderne teknologi, spesielt langtrekkende presisjonsmissiler og luftvern, har forsterket Russlands og Kinas evne til forvar av kritisk infrastruktur og landområder.

³ MDO er et USARMY (USA Hær) utviklingskonsept, for nettopp å kunne håndtere denne utfordringen A2 AD skaper. Domain – oversatt domener, er en ny måte «å se verden på». Altså i mindre grad opptatt av det rent fysiske terrenget (sjø, luft og land), men mer sjødomene, luftdomene, landdomene, informasjonsdomene, cyberdomene og spacedomene.

Johan Jørgen Holst var allerede på 60 tallet og poengterte norske sikkerhetsstrategi som *Avskrekking og Beroligelse*. Denne balansegangen har ikke bare vært politiske vanskelig, men også militært utfordrende. Temaet belyses i Hanne Helen Bragstad (2016) sin Masteroppgave *Avskrekking og beroligelse i norsk sikkerhetspolitikk overfor Russland* – hvor hennes hypotese om at Norge i større og større grad beveger seg vekk fra beroligelse og over til avskrekking blir avkreftet.

Det er flere som tar for seg de militære utfordringene for småstaten Norge. Tormod Heier (2019) har skrevet boken «Et Farligere Norge», hvor han argumenterer for at Norge potensielt er en «selvpåfører» av farligheter og sikkerhetspolitiske utfordringer. Samme Heier og Kjølberg (red) (2015) har vært redaktører for boken «Norge og Russland», hvor tunge akademiske skribenter bidrar med innlegg om sikkerhetspolitiske utfordringer i nordområdene spesielt. Per Ivar Norheim-Martinsen (2019) har vært redaktør for boken «Det nye totalforsvaret». I boken redegjøres det for og problematiseres hvilke utfordringer dagens totalforsvar står ovenfor, samt hvordan det kan eller ikke kan sammenlignes med totalforsvaret fra den kalde krigen. Totalforsvaret er en viktig bestanddel av den totale forsvarskraften i Norge, skal vi tro både forskere og politisk ledelse, og dermed vil sjef FOH, som øverste operative sjef i Forsvaret, måtte ha en tett integrasjon med totalforsvaret i operasjoner.

En mer eksplisitt akademisk faglig tilnærming til fellesoperasjoner har Morten Andersen og Geir Ødegaard (red) (2016) i boken «Militære fellesoperasjoner – en innføring». Forsvarets Høyskole Stabsskolen ga også i 2012 ut boken «Innblikk i Fellesoperasjoner» og til sist er det verdt å nevne Forsvarets Fellesoperative Doktrines (FFOD) sitt militærteoretiske alibi, redigert av Høiback og Ydstebø, «Krigens Vitenskap» (Høiback og Ydstebø, 2012).

Vi står likevel ikke igjen med noen som eksplisitt ser på innretningen av de fellesoperative utfordringene forsvaret av Norge står ovenfor, ei heller utledet den faktiske evnen til fellesoperasjoner. Jørn Qvillers studie er den som er nærmest, men den har spesifikt tatt for seg NATO. Ravndals studie er meget gjennomgående og kvalitativt god, men treffer, slik jeg ser det, i større grad det taktiske nivået slik den er innrettet. Johansens studie diskuterer mer det organisatoriske perspektiver og roller, ansvar og myndighet på de ulike kommando-nivåene i Norge. Det er likevel en interessant del i Johansen studie, som peker på det reelle behovet for et operasjonelt nivå i Norge, slik situasjonen da var på tur til å endre seg. Det er dermed identifisert et ubenyttet rom for forskning på fellesoperative utfordringer og FOH sin evne til fellesoperasjoner, hvor denne oppgaven er tenkt å gi sitt bidrag.

1.4 Studiens oppbygging

Studien har til hensikt å identifisere i hvilken grad Norge og FOH evner å planlegge og gjennomføre fellesoperasjoner. For å kunne ivareta det komplekse i tematikken, med ivaretagelse av en nødvendig akademisk og metodisk tilnærming, må det gjøres noen valg. Studien deles derfor primært i fire deler.

Først utledes en teoretisk plattform gjennom en fortolkning av teori, vitenskapelige artikler og militære doktriner og konsepter – hvorpå skal etablere evnen til å forstå fellesoperative utfordringer og gi studien økt validitet ved å etablere indikatorer for å analysere og tolke empiri. Forskningsdesign og indikatorutvikling vil bli gjort i den neste delen av oppgaven, før de innsamlede data redegjøres for. Til slutt blir funnene analysert opp mot indikatorene og kontekstualisert i en nasjonal ramme, før oppgavens funn oppsummeres og problemstillingen besvares. Oppgaven er derfor delt inn i disse kapitlene.

I kapittel 2 utledes det teoretiske fundamentet gjennom primært fortolkning av teori, artikler, doktriner og konsepter. Fellesoperasjoner vil bli sett i et historisk og fremtidig lys. Videre vil definisjoner bli drøftet og de ulike elementene, hvor fellesoperative utfordringer kan strømme ut ifra, utledet og problematisert. Kapitlet oppsummeres med fokus på de fellesoperative utfordringer observert i den teoretiske utledningen, som en inngang til indikatorutviklingen i det kommende metodekapitlet.

I kapittel 3 vil jeg gjøre rede for valgt metodisk innretning og argumentere for styrker og hvordan håndtere svakheter ved denne. Det primære bidraget vil likevel være å operasjonalisere de funn fra det teoretiske rammeverket over til anvendbare indikatorer for analysen i kapittel 5

I kapittel 4 vil informasjonen fra primært intervjuer på FOH, men også andre primærkilder, bli beskrevet i en viss kategorisert form. Den kategoriserte formen er valgt fordi informasjonsgrunnlaget ikke er spesielt interessant for hva den enkelte informant ved FOH fortalte eller beskrev, men hva som er det mer tendensiøse i det alle beskriver.

I Kapittel 5 analyseres de innsamlede data opp mot teorien gjennom de indikatorene vi har tatt med fra metodekapitlet. Videre kontekstualiseres funnene opp mot om de faktiske fellesoperative utfordringene opplevd ved FOH har et norsk nasjonalt oppheng – hvorpå igjen kan antas å styrke eller svekke evnen til å konkludere rundt evnen til å gjennomføre fellesoperasjoner. Kapitlet avsluttes med noen anbefalinger.

I kapittel 6 Oppsummeres studien og frembringer konklusjonene og hvordan de i kort bør forstås. Avslutningsvis kommer en kort utledning av potensiell videre forskning eller andre innfallsvinkler til problemstillingen.

---

2 Teori

The formulation of theory demands intense powers of observation, ruthless intellectual honesty, clear thinking, mental stamina of the highest order, gifted imagination, and other qualities that defy easy description. These are not qualities normally associated with the military profession.(Winston, 2011 s. 857)

2.1 Teoriens innretning.

Teorikapittelet skal i denne studien tjene to hensikter. Det første er å gi en introduksjon og forståelse av hva fellesoperasjoner er og hva de består av - bestanddelene. Den andre og viktigste er å utlede en forståelse rundt de faktorer som har vært til hinder for fellesoperativ suksess eller fullbyrdelse om en vil - utfordringene. Det som viser seg er at fellesoperasjoner ansees av flere å enda ikke ha funnet sted, fordi man ikke i tilstrekkelig grad har håndtert operasjonskunsten og heller ikke evnet å orkestre operasjoner i en fellesoperative ramme. I noens øyne vil det kanskje være vanskelig å se en tydelig forskjell på de to delene, men de har ikke oppstått sammen, og må derfor sees som ulike bestanddeler av fellesoperasjoner (Millet, 2020). Operasjonskunst og orkestrering av fellesoperasjoner vil til en viss grad blir utledet hver for seg, men vil i hovedsak bli sett sammen hvor det styrker utledningen av fellesoperasjoner og de utfordringene, som kapittelet har til hensikt å identifisere.

2.2 Hva er fellesoperasjoner.

Fellesoperasjoner, ikke et nytt fenomen?

At forsvarsgrenene har samarbeidet om å nå felles mål er ikke noe nytt fenomen. Det mest opplagte er hvordan sjøstyrker har flyttet landstyrker over havområder for å kunne besette nye landområder. Likeså har landstyrkene måtte etablere festningsverk og andre forsvarsinstallasjoner på land, for å kunne beskytte den samme flåten i landligge (Murray, 2002). Det er flere historiske eksempler på felles innsats mellom sjø og landstyrker, hvor spesielt den amerikanske borgerkrigen blir dratt frem. Under borgerkrigen behersket Nordstatene elvene, både til egen fordel, men også evnen til å nekte Sørstatene den samme bruken, hvorpå Sørstatene etter hvert fikk store problemer med etterforsyning og holde landterritoriene i forbindelse med elvene (Murray, 2002 og Ydstebø, 2012 s. 428-433). Et annet eksempel er hvordan den franske og britiske flåtestyrker kunne tvinge frem hvor og når de russiske landstyrkene måtte sloss i starten av Krimkrigen (Vego, 2008 s. V-115).

Likevel var det først under verdenskrigene de store samkjørte operasjonene fikk sin åpenbare betydning. Mye av dette hadde sin bæring på introduksjon av flyene og luftmakten. En ny revolusjonerende evne til å overvåke store områder, samt påvirke fiendtlige styrker med ildkraft langt inne på deres territorium, gjorde at luftmakten fikk stor betydning for land og sjøstriden (Vego, 2008

---

s.V-63-74). Under den andre verdenskrig ble dette ytterlig forsterket, hvor alle partene utnyttet kombinasjonen av flystyrkenes evne til å lamme motstanderens bakre områder, sjøstyrkene beskytte egne forsyninger eller påvirker motstanderens evne til å kunne forsyne, samtidig som landstyrkene anvendte den unike kombinasjon av mobilitet, beskyttelse og ildkraft i stridsvognen med støtte av mer og mer langtrekkende artilleri (Murray, 2002 og Vego, 2008 s. I-27 og V-101-103).

Fellesoperasjoner er, ifølge Milan Vego (2008), ansett som å være de største og mest krevende operasjonene som utføres. Det er likevel slik at det til alle tider, og også under verdenskrigene, har blitt gjennomført store sjø og landoperasjoner – og etter hvert luftoperasjoner (Vego, 2008 s. V-97-98 og V-128-129). Hvor man tidligere hadde stort fokus på selve slaget – Napoleons' *strategy of a single point*, og at å vinne slaget ga strategiske fordeler, var det nå i større grad operasjoner som skulle gjennomføres i større områder og med bredere målsettinger (Andersen og Ydstebø, 2016 og Ydstebø, 2012 s. 427-429). De fleste operasjonene var store sjø eller landoperasjoner, som i ulike former mottok støtte fra de andre forsvarsgrenene etter behov eller ved tilgjengelighet. Disse fellesinnsatsene klassifiseres derfor ikke nødvendigvis som fellesoperasjoner, men som egne store grenvise operasjoner (Vego, 2008 s. V-128-129 og Murray, 2002).

Etter verdenskrigene og våpenkappløpet som fulgte ad den kalde krigen bidro til en enorm teknologisk utvikling, spesielt på flysiden. Karakteristikkene til luftmakten med *høyde, rekkevidde og fart* ble utvidet på alle måter i høyt tempo (Høiback, 2012 s.253-255). Betydningen av luftmakt ble i så måte enda større i evnen til å projisere makt både på sjøen og på land. Eksempler på dette har vi fra både Falklandskrigene og Gulf I krigen, hvor nesten alle skip som ble sunket eller satt ut av spill primært var påvirket fra luften (Vego, 2008 s.V-121-123). Dette etablerte også en debatt om hvorvidt luftmakt alene kunne vinne kriger. Koalisjonens ubetydelige opplevde motstand under bakkemanøveren i Gulf I og Serbias valg om å ty til forhandlinger etter NATOs luftkampanje i 1999 var bidragsyttere til dette (Murray, 2002, Høiback, 2017 s.227). Michael Ogden og general Deptuala, arkitektene bak Gulfkrigens luftkampanje, utviste stor sikkerhet i sin sak vedørende luftmaktens fortreffelighet og det minimale behovet for landstyrker (Høiback, 2017 s.235-236 og Daltveit, Geiner og Ydstebø, 2010 s.3)⁴. Både Russland og Kina har brukt mye tid på å studere amerikanske operasjoner, og spesielt

---

⁴ Desert Storm var den offensive operasjonen i forlengelsen av Desert Shield. Desert Shield var av opplagte grunner landtung og bestod av nærmere 600000 soldater fra flere land. Den skulle hindre Irak muligheten til å invadere andre land, deriblant Saudi Arabia. mens man forberedte den offensive Desert Storm. (https://history.army.mil/html/bookshelves/resmat/dshield_dstorm/desert-shield.html) Noen vil således påstå at Desert Storm bare var en del (tid, rom og størrelse) av Desert Shield, og derfor ville uansett ikke luftstyrken kunne vunnet den helhetlige kampanjen uten det betydelige avtrykke på bakken.

---

evnen til å bruke luftmakt (USARMY, 2018). To kinesiske offiserer som har forsket inngående på Gulf I kampanjen, støtter Ogden og Deptula, og påstår direkte at landstriden kun var et resultat av at general Schwartzkopf var hæroffiser og hadde bestemt seg for en landmanøver (Liang og Xiangsui, 1999). Milan Vego (2008 kap V) mener derimot at luftmakt på land uten landstyrker har liten effekt. Beviselig gjennom landmaktens bidrag til å avgjøre slag og operasjoner under den andre verdenskrig, mens fraværet av den samme innsatsen fra landstyrkene under både Koreakrigen og Vietnamkrigen gjorde luftoperasjonene nytteløs. Å stole på luftmakten alene viste seg også å være en feilslått tilnærming fra israelerne i krigen mot Hizbollah i 2006 (Matthews, 2006 s. 61).

Det har altså helt siden antikken blitt gjennomført svært store militære operasjoner, hvor nødvendig samarbeid mellom land- og sjøstyrker har funnet sted. Det var likevel først etter luftmaktens inntreden at vi fikk et mer tydelig rasjonale for fellesskap i selve kamphandlingene og at unike kapasiteter fra de ulike forsvarsgrenene var komplementære for den operasjonelle sjefen (Vego, 2008 s. V-128-129). Selv om vi i det 20 århundre ser en inntreden av mer sammensatte operasjoner vil det likevel av noen hevdes at det ikke er direkte fellesoperasjoner. Noe av dette ligger i at operasjonene i stor grad enten ble utført på sjøen eller på land med luftstyrker i støttende roller. Noe av den manglende fellesoperative tilnærmingen er i retrospekt forklart gjennom manglende begrepsapparat og doktriner (Ydstebø, 2012 s. 424-425). En annen forklaringsmodell er påstanden om at den militære utviklingen i stor grad blir drevet frem av forsvarsgrenene og teknologisk utvikling – og at derfor ideen og tankesettet om fellesoperasjoner ikke har nådd frem (Greenwood and Savage, 2019, Bjerga og Saxi, 2018 og Vego, 2008 s. V-128). I US Joint Vision 2020, utgitt i 2000, ble det poengtert at den kontinuerlige kampen mellom forsvarsgrenene om penger, materiell og våpen gjorde at motsetningene var så store at troen på å få til fellesoperasjoner ble betydelig redusert (English, 2005). I det 21. århundre vil vi se at aksept og tankesett rundt fellesoperasjoner utvides i takt med at stridsfeltet - eller operasjonsmiljøet som en mer korrekt benevnelse - utvides og utnyttes på nye måter. Dette kommer vi tilbake til litt senere i kapitlet.

Et definert ambisjonsnivå?

Om man snur om ordet fellesoperasjoner blir det operasjoner i fellesskap. Det ligger mye i det, og definisjonene på fenomenet er innebefattet med to eller flere forsvarsgrener, skape synergier og løse overordnede målsettinger (Murray, 2002 og Vego, 2008 s. V-99-107). Det har likevel opp gjennom årene versert ulike tilnærminger til definisjonene – noen har begrenset fellesoperasjoner og operasjonskunstens rammeverk, andre har vært mer helhetlige men derigjennom også mer abstrakte (Yddstebø, 2012 s. 422-423, Andersen og Ydstebø, 2016). Utfordringen stammer nok fra at slike

---

fenomener ofte er vanskelig å definere konkret uten å avgrense, samt helhetlig uten å bli for altomfattende (English, 2005).

I 2007 definerte Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD) fellesoperasjoner som: «En fellesoperasjon er en operasjon der innsatser fra flere forsvarsgrener integreres og samordnes for å oppnå synergieffekter på militærstrategisk, operasjonelt eller taktisk nivå» (FST, 2007 s 104). Tanken var da at alle operasjoner med flere forsvarsgrener var fellesoperasjoner, selv om avtrykket fra en forsvarsgren var betydelig større enn andre (Berli, 2012). Milan Vego, som i 2007⁵ produserte det som foreløpig kan bli sett som et slags standardverk innen fellesoperasjoner, beskriver fellesoperasjoner:

[...]Principal advantages of (major) joint operations include complementary capabilities, greater flexibilities and, hence, a greater number of options in the employment of subordinate forces, and exploitation of enemy vulnerabilities by employing one's forces asymmetrically[...]

[...]A symmetric employment of one's forces often requires substantial numerical superiority and/or much more advanced weapons to achieve success and minimize friendly losses or casualties. In contrast, the employment of dissimilar forces can be extremely lethal, especially if the forces attacked are not ready to defend themselves against the threat[...](Vego, 2008 s. V-99).

Vego insisterer på at nøye utvalgte komplementære ressurser, implisitt fra ulike forsvarsgrener, gir ikke bare en betydelig fordel overfor fienden, men bidrar også til å oppnå større effekter med mindre bruk av styrker. I forhold til FFOD 2007 er Vego her også mer eksplisitt på at fellesoperasjoner ikke bare er aktiviteter som synkroniseres, men det er også et fellesoperativt nivå som skal skape og lede operasjonene. NATO er i sin definisjon enda tydeligere

NATO recognizes that military success relies on a joint effort, usually with components and other force elements brought together under a unified command structure. Few operations are carried out by a single component. The essential point is that successful joint campaigns and operations require a comprehensive approach to maximize the overall effectiveness of the joint force. This will ensure making the best use of the complete range of capabilities (NATO s.4-1 2017)

---

⁵ Dette er samme boken som det ofte refereres til i teksten som Vego, 2008. Utgaven som forfatteren av denne oppgaven besitter, ble utgitt av Svenske Førsvarmakten i 2008 – originalt utgitt i 2007.

Fellesoperativ innsats er noe mer enn å bruke kapasiteter hver for seg, eller synkronisere pågående operasjoner – det er helhetlig tilnærming fra start til slutt; uavhengig av nasjon og forsvarsgren.

Utviklingen, NATO skisserer, traff også norsk tenkning i den siste utgaven av FFOD. «[...]»

Fellesoperasjoner er en samordnet bruk av Forsvarets ulike innsatsmidler i alle domener. Nøkkelen til den fellesoperative effektiviteten ligger i hvordan den operasjonelle ledelsen planlegger og leder stridsmidlene [...]»(FST, 2019a s. 97). Det kan derfor utledes at fellesoperasjoner må ha en høyere ambisjon enn at noen skal monitorere og koordinere innsatser, de må planlegges, synkroniseres og ledes.

Isolert er disse definisjonene relativt enkle å forstå, men for å kunne forholde seg til de må konteksten rundt disse beskrives og tolkes. For fellesoperasjoner gjelder dette både det oppdragsgivende politiske og overordnede strategiske nivået, men også det utøvende taktiske nivået (Naveh, 2004 s.14-15).

Mellom strategi og taktikk

Carl von Clausewitz' udødelige sitat om at «Krig er en forlengelse av politikken med andre midler», var ikke bare et uttrykk for en forventet demokratisk kontroll på militærmakten – men også en latent bekymring for de betydelige utfordringer det ligger i å faktisk nå de planlagte politiske målsettinger med krig som virkemiddel (Naveh, 2004 s.xi-xx og Ydstebø og Høiback, 2012 kap 1). Det å gå til krig av de riktige grunnene, og ikke minst hvordan føre denne krigen for å oppnå de ønskede resultatene har vært forsøkt beskrevet teoretisk uten at det nødvendigvis har ført helt frem (Ydstebø og Høiback, 2012 s.16-18).

I den klassiske militærteorien, som vi kjenner spesielt fra Antoine-Henri Jomini og Carl von Clausewitz, var det et tydelig skille mellom politikk og strategi og videre skille mellom strategi og taktikk (Vego, 2008 I-1-I5 og Høiback, 2012 s.90-106). Politikken besluttet at krig var et nødvendig virkemiddel og utførelsen ble overlatt til generalene. Hvordan krigen skulle føres ble utarbeidet av generalstabene og var således strategi. Hvordan de faktiske slagene utspant seg på stridsfeltet var taktikk (Naveh, 2004 s.8-9 og Vego, 2008 s.I-3 – I-4). Jomini, som kan påstås å være naturvitenskapelig inspirert, mente dette kunne innordnes i teoretiske rammeverk og på mange måter kunne utfallet skimtes i *utregninger* på forhånd - strategi foregikk på kartet og taktikken på slagfeltet (Høiback, 2012 s.90-106 og Vego, 2008 s I-38). Clausewitz som kan påstås å være mer samfunnsvitenskapelig inspirert, var også som Jomini inspirert av Napoleons oppnåelser på stridsfeltet, men så krigens vesen som mer flyktig og mindre egnet for enkel kategorisering og statistiske tilnærminger- Krigens natur var uforanderlig og måtte aksepteres, krigens karakter vil alltid være i endring og kan for det intellektuelle sinn kunne observeres og forstås (Høiback, 2012 s.90-106 og Howard, 2011).

Strategi kommer fra de to greske ordene: henholdsvis *Stratos* – Hær og *agos* – leder, og kan derfor tillegges en grunnleggende militær tilhørighet (Vego, 2008 s. I-36). Noen har tillagt strategi benevnelsen *generalskunst*⁶, men handlet primært om å sette opp militære styrker og få flyttet disse til slagfeltet (Gray, 2020). Selve kampene mellom styrkene var taktikk (Naveh, 2004 s.10 og Heuser, 2016). Taktikk er hvordan vinne slagene, mens strategi er hvordan bruke slagene for å vinne krigen presiserte Clausewitz (Clausewitz, 1973 s. 177 og 128). Selv med denne distinksjonen ble etter hvert Jomini av den oppfatningen at strategi og taktikkbegrepet ikke var nok. Basert på erfaringene fra etableringene av de enorme armeene, et resultat av den frie tilgangen på soldater som vernepliktene medførte etter den franske revolusjon, var det et behov for flere ledelsesnivå. Jomini etablerte *Grand Tactics* mellom strategien og taktikken, og var primært et rasjonale for å kunne anvende ulike kombinasjoner av armeer til støtte for strategien (Vego, 2008 I-3-36 og Naveh, 2004). Selv om Jomini kanskje kan sies å gjennom *Grand Tactics* ha introdusert det operasjonelle og viktigheten av den militære staben, var han enda for opptatt av kartet, oppsetting av styrkene og selve slaget til at man kan tilkjennegi han æren for introduksjonen til operasjonskunsten (Vego, 2008 I-16-1-20 og I-38 og Høiback, 2016 s.378). Det man i kanskje større grad kan påstå, er at Jomini med dette skulle faktisk utledet det moderne strategiske nivået i militær forstand (English, 2005).

Det operasjonelle nivået eller behovet for et ledelsesnivå mellom den øverste ledelsen og den faktiske utøvelsen på slagmarken har som sagt sin opprinnelse fra Napoleons enorme armeer (English, 2005 og Hobson 2005 s.130-134 og 153-156). Det faktum at den øverste feltherren ikke lengre kunne se hele slagfeltet og derfor i en større grad måtte lede på flere armegrupper, gjorde behovet for en slik mellomliggende stab nødvendig (Hobson, 2005 s.142-146). Selv om opprinnelsen var fra Napoleon, med han selv – Keiseren på toppen, hans geniale stabssjef Louis-Alexander Berthier i midten og armesjefene som utøvere av slaget; var det gjennom Helmut von Moltke og innretningen av de tyske militære stabene nivået ble stadfestet (Dewar, 2005 s.201-204, Hobson, 2005 s.142-146 og Høiback, 2016 s.368). Dette nivået var lenge primært rettet inn mot armeene og hadde liten innflytelse på sjøstridskreftene (Dewar, 2005 s.205-206). På den andre siden innbød havet og etter hvert luften til en mer helhetlig og global tilnærming for sjø og luftstyrkene, enn hva tilnærmingen til hærstyrkene var - som ofte fikk sin krig definert av terrenget de stod i (Dewar, 2005, s.205). Dette medførte at man i Vesten hadde ulike strategier for luft, sjø og landstridskreftene, mens det i Sovjetunionen med stor tydelighet kun skulle eksistere en strategi for de væpnede styrker (Vego, 2008 s. I-38 – I-40). Disse ulike tolkningen av strategiens tilhørighet og hvilken grad man skulle ha flere strategier, deriblant

---

⁶ Colin Gray bruker ikke a generals art, men generalship – generalskunst brukes ofte i norske oversettelser.

---

grenvise strategier – gjorde plassen til operasjonskunsten betydelig mer utfordrende enn tenkt fra det sovjetiske opphavet (Naveh, 2004 og English, 2005 s.27).

Operasjonskunst

Å tilpasse militære effekter for å oppnå politiske mål har blitt sett på som operasjonskunst, men da som oftest gjennom initial militærstrategisk operasjonalisering. Operasjonskunst er opprinnelig et russisk begrep etablert av Aleksander Svechin på 1920-tallet (Ydstebø, 2012 s. 421). Sveschin la videre til grunn at operasjonskunsten er mellom det strategiske og det taktiske, og i den moderne militærteorien er det også tett linket til *Joint Operations* – Fellesoperasjoner (Ydstebø, 2012 s.423). FFOD (FST, 2019a) definerer sågar operasjonskunst og fellesoperasjoner sammen – «[...]dreier seg om å omsette strategiske mål og ambisjoner til taktisk handling, og så styre taktiske operasjoner og aktivitet i den retning som bidrar til å realisere de strategiske målene[...]» Utfordringene for operasjonskunsten har vært det utydelig skille mellom den statlige strategien og den militære strategien. Operasjonskunsten har til hensikt å skape militære handlinger (ways), med tilgjengelig ressurser (means) for å nå den militære strategiens målsettinger (ends), ikke som en direkte link til politikken⁷. Derfor kan man si at strategi er relasjonen mellom ressurser og målsettinger, mens operasjonskunst er utviklingen og gjennomføringen av de riktige handlingene (Strachan, 2010, Naveh, 2004 kap 1 og FST, 2019a).

Det operasjonelle nivået ble ikke tydelig beskrevet før på 1980-tallet, dermed ble ikke nivået for utøvelse av operasjonskunst nødvendigvis definert av Svechin. Likevel ble det poengtert at det var noe annet enn strategi og taktikk (Ydstebø, 2012 s. 425-427). Svechin beskriver: «[...]Studying the methods of conducting an operation is a job for operational art, rather than strategy[...]» Strategien skal altså se forbi målsettingene i operasjonene – fokusere på de overordnede målene – for målene i operasjonen ivaretas av operasjonskunsten (Svechin, 1929 s. 269). I dag definerer NATO *The Instruments of Power* as «[...]Military – Political – Economics – Civil.» Disse skal kunne anvendes i The Engagement Space som er «[...]Political – Military – Economic – Social – Infrastructure – Information]» (NATO, 2017a s.1-4 og 1-7). Dette betyr at det militære ikke bare har en vertikal link til det politiske, men også en horisontal link til de andre instrumentene for å projisere makt (NATO, 2020 s.7). Dette vises også gjennom NATOs valgte *Comprehensive Approach*, (NATO, 2017a s. 1-1 og 1-8, Ekhaugen & Hansen, 2016 og Hansen, 2012). Hew Strachan (2005 og 2019) tar i sine artikler *The lost meaning of Strategy* og *Strategy in theory; Strategy in practise* et oppgjør med forskjellene på *politics*,

---

⁷ Arthur Lykke Jr (1998). Er ofte sett på som opphavet til ways, means, ends, som den fornuftige oppdelingen av strategiens innhold.

---

policy og strategy. Det er ikke et eksplisitt forsøk på å rive bena under Clausewitz *krig er en forlengelse av politikken*, men heller et argument for hvordan militærmakten skal inkorporeres i statens strategi som helhet. Den moderne staten ser i større grad på militærmakten som et instrument for å kunne unngå krig, mer enn et instrument for å føre krig til fordel for politikken (Strachan, 2019). Sir Michael Howard (2011) poengterer i sin artikkel *The Transformation of Strategy* at det i altfor stor grad har vært fokus på utvikling av militær strategi og derigjennom for lite fokus på hvilken rolle militærmakten kan ha for oppnåelse av de politiske målsettinger. Dette har medført at de militære handlinger i for stor grad har blitt til for konflikten isolert, og ikke for de overordnede politiske ambisjonene. Likevel har overordnet strategi og bruk av militærmakt tydelige nyanser basert på hvilken reel militærmakt og politisk pondus den aktuelle staten har. Slik kan man se småstater bruke militærmakt for å holde seg inne med alliansen og de større aktørene, mens stater med mer makt kan ha mer synlige oppheng fra politikk til strategi og derigjennom anvendelse av militærmakt (Matlary, 2013 s. 111, Coomb, 2005 og Vance, 2005).

Strategi har altså utviklet seg fra å være et militært anliggende til å i større grad reflektere policy om vi skal tro Hew Strachan (2005). Dette medfører stor betydning for operasjonskunsten, som vi har vært inne på har et tydelig oppheng i strategien. Den israelske brigaderen og militærteoretikeren Shimon Naveh (2004) påstår sågar at operasjonell tenking har vært fraværende i store deler av det 20. århundrede. Dette fordi man kun har latt strategien få respons gjennom taktikk og teknologisk utvikling, og ikke gjennom en intellektuell katalysator⁸ som operasjonskunsten er tenkt å være (Naveh, 2004 s.191-192). Denne intellektuelle katalysatoren mener Naveh å ha identifisert i de sovjetiske tankene fra mellomkrigstiden, som vi allerede har vært inne på med Tukhachevskii og Svechin⁹ i spissen, hvor man beveger seg fra å fokusere på de enkelte slag og fiendens armeer direkte, men heller ser seg selv og fienden som systemer mot hverandre (Naveh, 2004, kap.5 og Ydstebø, 2012). Denne intellektuelle katalysatoren har vært fraværende hos både seierherrer og krigstapende parter ifølge Naveh (2004). Eksempler som Wehrmachts utsøkte taktiske disposisjoner under den andre verdenskrig, som likevel førte til undergang gjennom manglende strategisk overbygning, men også USA og vestmaktens labre vilje til å tenke operasjonelt nytt ledet de stadig inn i en utmattelseskrigføring hvor kostnadene ble høyere enn nødvendig (Naveh, 2004 kap.1 og Luttwak,

---

⁸ Forfatterens deduksjon av Navehs beskrivelse av operasjonell tenkning. Det intellektuelle ved operasjonell tenkning støttes tydelig av Milan Vego (Vego, 2008 kap XI)

⁹ Selv om det i teksten kan se ut til at disse samarbeidet, så var Tukhachevskii og Svechin svært så uenig om mye. De er likevel de mest fremtredende i denne tematikken sammen med Triandifillov og Isserson (Naveh, 2004).

1981). Selv om Naveh er omdiskutert, kan vi likevel anta at manglende operasjonell tenking vil kunne påvirke negativt både oppover og nedover – altså både på strategi og taktikk (Naveh, 2004 kap.1 og Ydstebø, 2012 s.440-447). Noen vil sågar påstå at dette var den militære strategiens underkastelse for den stadig fremvoksende politiske strategien, da som svar på statens mer omfangsrige sikkerhetsspørsmål (Hilde og Dyndal, 2021). For å oppsummere operasjonskunst kan vi bruke Howard G. Coombs (2005 s.76-77) tanker, som sier at operasjonskunst er de ferdigheter, både de konkrete og de noe mer abstrakte, for at det operasjonelle nivået skal virke – virke mot det taktiske gjennom å synliggjøre militære effekter og synkronisere handlinger som kan nå disse, men også virke mot det strategiske for å hele tiden både forstå og søke å nå de overordnede målsettingene¹⁰.

Kunst, vitenskap og kompetanse

Opp gjennom historien har det blitt disputert om både krig som vitenskap og krig som kunst. Kunstbegrepets opprinnelse var langt fra abstrakt og hadde i sitt utgangspunkt i dyktig håndverk – altså noen som kunne jobben sin bra (Heuser, 2016). Vitenskapen var derimot mer abstrakt i sin opprinnelse, men likevel ble både krig, strategi og til og med taktikk lenge benevnt som både kunst og vitenskap (Heuser, 2016). Når vi i dag skal vitenskapeliggjøre kunst, hvorpå vitenskapen har fått betydelige metodiske rammer og kunst har fått en bredere og ofte mer abstrakt betydning enn godt håndverk – så kan det by på betydelige utfordringer å beskrive og definere eksempelvis krigskunst; og sågar operasjonskunst (Høiback, 2012 kap.2 og kap.3) Sjøteoretikeren Alfred Thayer Mahan var tydelig på at Jomini sine naturvitenskapelige prinsipper rundt krig var feilslått, og at vi måtte se på utøvelsen av krig som en mer abstrakt ferdighet «[...To such an effort dogmatic prescription is unsuited; the best of rules, when applied to it, cannot be rigid, but must have that free play which distinguishes a principle from a mere rule...]» (Mahan, 1918 s. 299f). Sir Basil Liddel Hart mente det var en distinkt forskjell på muligheten til vitenskapeliggjøring før og etter en krig; «[Before a war military science seems a real science, like astronomy, but after a war it seems more like astrology' ... There is, doubtless, a science of war; but we are a long way from discovering it.]» (Hart, 1944 s.44). Operasjonskunsten har sin opprinnelse fra tanker rundt militære operasjoner i krig, sågar også definisjonen av nivået dette skal utøves på – det operasjonelle. (Naveh, 2004 og Vance 2006). Vi skal i det videre se at fremtidens fellesoperasjoner ikke nødvendigvis har dette som utgangspunkt, og derfor kan det, om det er operasjonskunst eller operasjonell tenking vi snakker om, være greit å også se til

---

¹⁰ Forfatterens parafrasering og oversettelse.

Clausewitz' syn – hvor vi kan skimte kompetansedefinisjonen om kombinasjonen av *kunnskap, ferdigheter, holdninger og verdier* som det som løser floken rundt krig som vitenskap eller kunst¹¹

No matter how obvious and palpable the difference between knowledge [science] and ability [art] may be ... it is still extremely difficult to separate them entirely in the individual ... [I]f it is impossible to imagine a human being capable of perception but not of judgment or vice versa, it is likewise impossible to separate art and knowledge altogether (Clausewitz i Heuser, 2016)

Kunstbegrepet i sammenkomst med aktiviteter i relasjon til krig, kan ikke tillegges et rent deterministisk syn, om årsak effekt, men må forstås i en mer kompetansedrivende analytisk fremstilling ifølge Jim Storr. En kompetanse som har vært underkommunisert i søken på de uopnåelige absolutte svar om krig (Storr, 2008).

Fremtidens fellesoperasjoner

Allerede i 1911 poengterte den anerkjente sjøteoretikeren Sir Julian Corbett at landterritoriet kom til å forbli av stor betydning fordi det var der mennesket for det meste oppholdt seg, og dermed materialiserte verdiskapningen seg der (Corbett, 1911 s. 15). Et resonnement som han baserte på sin sterke tiltro til Napoleons måte å føre krig på. «Krigen mellom nasjoner, målet om betingelsesløs kapitulasjon, alltid på offensiven og målet var ikke territorium, men armeen» (Corbett, 1911 s.18)¹². I den fremtiden Corbett søkte å beskrive, fikk han nesten ubetinget rett, men det er mye som har endret seg siden da. I de siste tiårenes kriger og fremtidens kriger er det på ingen måte alltid selvstendige nasjoner involvert, ei heller en diskusjon om det er armeer, territorium eller forhandlingsbord som ligger til grunn for konfliktens inngang eller avslutning (Howard, 2011 og Strachan, 2005 og 2019). Ifølge Hew Strachan (2010 og 2019) har fredsrasjonalelets økende oppslutning, etter de fatale verdenskrigene og introduksjonen til den potensielt totale utslettelsen ved bruk av nukleære våpen, gjort skille mellom politikk og strategi mer utydelig og derigjennom militære styrker og fellesoperasjoner helt andre forutsetninger for å virke og lykkes.

---

¹¹ Kompetanse er ikke noe som Clausewitz her bruker. Knowledge er kunnskap og ability kan oversettes evne og er gjerne noe man får gjennom ferdigheter og erfaring, men også talent. Kompetansedefinisjonen er hentet fra boken *Kompetanseforvaltning i Forsvaret* (2017) Heier, Tormod (red). Kompetansetankegangen støttes også av Milan Vego (2008) hvor han sier: [...«Operational thinking»...is not an innate trait of the commander. Operational thinking is a result of considerable conscious effort...]

¹² Oversettelsen er hentet fra Harald Høiback (2017) i boken *Krigskunst*

Sir Julian Corbetts tro på Napoleons prinsipper for krig har etter den kalde krigen vist seg nødvendig å nyansere. Selv om det i de fleste doktriner fremdeles omtales sjø, land og luft, som fysiske terreng – er det nå endret til domener (USARMY, 2018, FST, 2019a). Corbetts påstand er likevel valid, om menneskets betydning, men dette er mer av kognitiv art enn basert på den landjorden mennesket lever på. Menneskelig vilje har hele tiden vært utsatt for påvirkning av ulik art, og spesielt har vilje vært et fokus for militære operasjoner (McMaster, 2015 og Hall, 2020). Introduksjonen av domenetenking, og det faktum at nye domener, som Cyber og Space har etablert seg, utvider stridsfeltet og muliggjør flere innsatser mot flere domener, fra flere domener og muligheten til å skape konvergens (Wesley og Simpson, 2020, Adamsky, 2018 og Palazzo & McClain, 2019). Paradokset med dette nye mulighetsrommet, primært basert på evne til å utnytte ny teknologi, er at vestlige militære henger etter de typiske motstanderne som Kina og Russland (Bukkvoll, 2011, Hutchens et al, 2017 og Thomas, 2019). Den etter hvert så mye omtalte *Gerasimov Doktrinen*¹³ er et beviselig symbol på det å være en underlegen militær aktør, i en opplevd kontinuerlig konflikt med USA og NATO, krever nytenking om hvordan anvende militære styrker og andre virkemidler i en samhandling mot fiendens svakheter (Karber og Thibeault, 2016, Bartles, 2016 og Connolly, 2019). For Russland har dette militært innbefattet en økt evne til å integrere militære operasjoner, både åpent og skjult, integrert i andre statlige virkemidler (Gurganus og Rumer, 2019). Videre har en betydelig økt evne til nektelse, og da med hovedfokus inn mot deres strategiske nukleære kapasiteter på Kola, men også i Østersjøen og Svartehavet, gitt NATO og USA betydelige utfordringer med å finne effektive mottiltak (Dalsø et.al, 2019 s.9-10, Zysk, 2018 og Kofman, 2019). I amerikansk tenking er det samme sett på som en ny form for konkurranse, hvor deres evne er betydelig svekket for å kunne utøve ønsket påvirkning inn mot sine ulike interesseområder (Wesley og Simpson, 2020, Sullivan et al, 2017).

Den tradisjonelle tankerekken, om at bare man har nok landstyrker vil man kunne påvirke landjorden, nok sjøstyrker kunne påvirke på sjøen og så videre, er ikke lengre mulig å oppnå i dagens utvidede operasjonsmiljø (Wesley og Simpson, 2020 og USARMY, 2018). Videre vil fraværet av å kunne oppdage en eskalering og ikke evne å møte tilstrekkelig forberedt, og i verste fall tape de innledende slagene, være katastrofale på fremtidens globale konkurransearena (Wesley og Simpson, 2020 og Sullivan et.al, 2017). Det må derfor legges opp til en felles innsats for å opprettholde et overtak i konkurransen, samtidig som man evner å kjapt kunne vinne større konflikter om de skulle oppstå (JCIC, 2018, USARMY, 2018 og Sullivan et.al, 2017). Den tidligere nevnte Anti-Acess Areal

---

¹³ Det diskuteres hvorvidt denne konseptuelle tilnærmingen skal tilkjenne Gerasimov. Dette benevnes også New Generation Warfare. Det skal visstnok ikke være en Gerasimov navngitt doktrine i Russland, og således er navnet et vestlig fenomen (Bartles, 2016)

Denial(A2AD) problematikken, som først oppstod i Sør-Kina havet, gjorde at USA, spesielt synlig gjennom USNAVY med sine *Distributed Maritime Operations (DMO)*, har innsett at ikke alle kan forvente å operere inne i A2AD paraplyen til konkurrenten (Jensen, 2015 og Gomez et.al, 2020). Derfor er det nå blitt definerte *Outside-force* og *Inside-force*, hvor de store understøttelsesplattformene, som eksempelvis hangarskip, holder seg utenfor, og de mindre og mer fleksible USMC, med sitt Expeditionary Advanced Base Operations (EABO), jobber innenfor (Gomez et.al, 2020 og Berger, 2020). I en NATO og Europa-setting vil dette kunne forstås som at store deler av alliansens medlemmer er innenfor rekkevidden og dermed blir *Inside-force* (USNAVY, 2021). Basert på det nye russiske tankesettet om integrert, lagdelt og fleksibelt *active defense*, vil dermed potensielt ha stor betydning for hvordan alliansen må innrette styrkene for å kun oppnå de ønskede effekter (Berger, 2020, Kofman, 2020).

Etter den kalde krigens slutt har Europa bygd ned sine nasjonalt forsvarsinnrettede militære kapasiteter. Det ble videre gjort en betydelig satsing på «out of area operations» med en økning innen de ekspedisjonere kapasitetene foran tradisjonelt nasjonalt forsvar. Opprørsbekjempning i intrastatlige konflikter under fjerne himmelstrøk ble etter terrorangrepene 9/11 over natten hovedrasjonale til USA og NATO – og ikke uten konsekvenser (Gjeseth, Børresen og Tamnes 2004 s.371-384 og Conley et.al, 2018). Likevel poengterte NATO allerede i 2010, i deres Allied Joint Doctrine, at verden var i endring og et mer komplekst trusselbilde var under oppseiling (NATO/AJP-01, 2010). En antagelse om at trusselaktørene i en økende grad utligner vestens taktiske og teknologiske forsprang, samtidig med at skillet mellom fred og krig viskes ut var de primære premissene for doktrinen. Den økte tilgjengeligheten på informasjon og med dette den økte nærheten konfliktene vil få til verdens befolkning vil drive kompleksiteten og utfordringene til NATOs militære operasjoner videre (NATO/AJP-01, 2010). Det poengteres videre at NATOs konsensusbaserte innordning i fremtiden vil by på utfordringer, da trusler vil oppleves ulikt og mer eller mindre nærgående for de ulike medlemslandene (NATO 2010, NATO, 2017a s.2-1 – 2-12 og Hem, 2021).

USAs økende fokus på Stillehavsregionen og Sør-Kinahavet, samtidig som et mer selvhevdende Russland legger ulike typer press på Baltikum og Østersjøen, samt den økende militariseringen av Arktis, som også må konkurrere med store flyktingestrømmer i Sør-Europa og terrorbekjempelse i Midt-Østen og Sahel/Nord-Afrika – gjør at NATO ikke nødvendigvis vil være like samstemt om når det er nødvendig å ty til artikkel 4 konsultasjon og eventuelt artikkel 5 (FFI, 2019a, FFI, 2019b og Peach, 2018). Fra å ha et Sovjetunionen som måtte håndteres på det europeiske kontinentet og i Atlanterhavet – et problem for stort for en, men håndterbart gjennom NATO-felleskapet, presenteres nå et trusselbilde med ulike problemer for den enkelte, som ikke nødvendigvis NATO kan løse i fellesskap, men likevel projiserer asymmetri for den enkelte (Heier, 2019 og Tamnes, 2018).

Dette fører til at flere nye, men også tidligere eksisterende forsvarsinitiativ etableres og reetableres. Noe som gir både utfordringer og nye muligheter for NATO og medlemslandene til å løse fremtidens konflikter (Saxi, 2018 og Tamnes, 2016). Selv om man kan tenke seg at dette ville «bruke styrker» flere ganger, er det tegn på at dette faktisk øker NATOs evne til å respondere på både horisontale og vertikale eskaleringer¹⁴. Det krever likevel at europeiske NATO-land må vise lederskap, noe Storbritannia, Frankrike og Tyskland later til å gjøre (Black et.al, 2020 og Saxi, 2018).

Dette stadig mer komplekst trusselbilde med flere typer aktører, både statlige, ikke-statlige og kombinasjoner av begge, samt at avhengigheten mellom statens ulike maktmidler og ulike bidrag fra allianser og samarbeidende parter gjør at US Joint Forces skal løse denne nye globale konkurransen, primært under terskelen av krig, gjennom *Integrated Campaigning*.

[...integrated campaigning as Joint Force and interorganizational partner efforts to enable the achievement and maintenance of policy aims by integrating military activities and aligning non-military activities of sufficient scope, scale, simultaneity, and duration across multiple domains. The Joint Force integrates among staff elements and Service components within a command, among different CCMDs, and within the DoD, while also aligning with interorganizational and multi-national partners] (JCIC, 2017).

Enda mer konkret er dette, i større grad militært operasjonalisert, i US ARMY sitt konsept for Multi Domain Operations:

How does...Joint Force compete with China and Russia below armed conflict, penetrate and dis-integrate their anti-access and area denial systems and ultimately defeat them in armed conflict and consolidate gains, and then return to competition? (USARMY, 2018 s.15)

Dette kan tolkes dit at fremtidens fellesoperasjoner ikke nødvendigvis vil bli mer konkret, selv om de strategiske målsettingene synes å ligge tungt til grunn. Et rasjonale om en evigvarende konkurranse, både før og etter en konflikt, og en synlig og faktisk evne til å utkonkurrere opponenter ved behov, gir mye rom for operasjonell tenking eller operasjonskunst om man vil (JCIC, 2018, USARMY, 2018 og Sullivan et.al, 2017). Videre skal den ikke bare være en felles innsats både innad i de militære styrkene og på tvers av sektorer – også internasjonale samarbeidspartnere skal bidra, og må derfor inviteres

---

¹⁴ Vertikal eskalering betyr at eskaleringen øker i intensitet lokalt/regionalt. Horisontal eskalering betyr at en begrenset konflikt en plass og dukker opp som en begrenset konflikt en annen plass. Eksempel kan være at for å fremtvinge en vilje i Østersjøen vil Russland også gjøre noe i Arktisk.

---

med til å operasjonalisere sitt integrerte bidrag til det beste for håndteringen av konkurransen og fellesoperasjonen (NATO, 2020 s.7-10 og Schake et.al, 2020). Det ligger et betydelig teknologisk rasjonale til grunn for Integrated Campaigning og Multi Domain Operations, men man skal være forsiktig med å gi det for stor innflytelse på hvordan fellesoperasjoner vil komme til å fremstå i fremtiden. Det primære rasjonale er av flere presisert å være et ressurs spørsmål – hvordan få mer ut av det vi har, samt hvordan de fremtidige investeringer skal bygge opp om dette (Chin og Dowdy, 2014). Om man skal forsøke seg på å dra en konklusjon om en parallell mellom de forhenværende store operasjoner og fremtidens fellesoperasjoner - så kan den være at i historiens lys ser vi hvordan militære operasjoner ble gjennomført, og i retrospekt skimte fellesoperative synergier. Det er derimot en større usikkerhet rundt de bakenforliggende årsaker til at akkurat de aktuelle synergier faktisk oppstod. I fremtidens beskrevne operasjoner er den felles innsatsen og ønske om synergier virkelig lagt til grunn, med oppheng i de overordnede og tydelig beskrevne målsettinger. Det er likevel noe påtagelig ved hvor lite tilkjennegjort den faktiske utøvelsen av fremtidens operasjoner er. Flere resonerer og påstår vi er på tur tilbake til fortiden, men med andre virkemidler og nedjustert aksept for risiko (Gurganus & Rumer, 2019 og Jensen, 2015). Noe som vil gi indikasjoner på at fremtidens utfordringer for militære operasjoner ligger i å få mer effekt med mindre bruk av ressurser og lavere politisk risiko – som bare forsterkes av Covid-19 pandemien (Hoffman, 2021)

2.3 Planlegge og lede fellesoperasjoner

Fra komplisert til kompleks problemløsning

Tidligere har vi vært inne på at Milan Vego (2008) argumenterer for at fellesoperasjoner er de største militære operasjonene som utføres. Det er likevel ikke slik at alle fellesoperasjoner er like store eller krever like omfattende planlegging. I NATO er det likevel etablert planprosesser som skal ivareta planleggingen i stor skala med alle aktører involvert – på alle nivå. Planprosessen blir benevnt Comprehensive Operations Planning Directive (COPD) og skal bidra til integrert og parallell planlegging- *collaborative planning* (Ljøterød, 2016 og NATO, 2013a). Militære problemløsningsmodeller, også her inkludert COPD og andre lignende metoder, har lenge vært kritisert for sine lineære form og innretning mot kompliserte problemer, og ikke mot det komplekse som faktisk skal løses (Lauder, 2009). Det fellesoperative nivået både lider og nyter godt av å være sammensatt av ulike forsvarsgrener og bransjer, og må derfor tilnærme seg problemløsning på en måte som favoriserer egne systemiske styrker mot opponentens systemiske svakheter. Dette samtidig som man faktisk får problemløsningsprosessene gjennomført med den bemanningen, tid og hjelpemidler som er til rådighet.

USA og noen NATO-land så til kompleks tenking rundt militær problemløsningsmodell, da de på 2000-tallet introdusertes for systemisk problemløsning – *Systemic Operational Design (SOD)*. Israelien Defence Forces (IDF), med Shimon Naveh i spissen, utviklet SOD basert på en form for designtenking. Selv om denne naturalistiske nyvinningen ikke kan bekrefte suksess i Libanonkrigen 1996, ble metoden likevel adoptert av amerikanerne utover 2000-tallet (Vego, 2009 og Lauder, 2009). Bakgrunnen for at israelerne forlot vanlig lineær planlegging, til fordel for *General System theory* etter Bertalanffy-skolen, var erfaringene etter Yom Kippur krigen 1973. Her tilsynelatende briljerte man på det taktiske nivået, men unnlot å forstå konsekvensene på det operasjonelle og strategiske nivået (Naveh, 2006 s. 4-8). SOD skulle være metoden for å koble operasjonskunsten med system-teori og design-tenking i fremtidens konflikter (Vego, 2009 og Naveh, 2004).

Den komplekse tilnærmingen til problemløsning er likevel kritisert, for sin mindre egnethet for store planstaber, spesielt multinasjonale staber, og det usikre forholdet til tidsbruk og kvalitet på produkter (Lauder, 2009, Zweibelson, 2015 og Vego, 2009). Denne kritikken har gjort at både USA og NATO i stor grad gikk tilbake til lineær problemløsning. Det antas dermed at det i alt for liten grad er tilstrekkelig evne til kompleks problemløsning i de militære planstabene, og spesielt de fellesoperative. Et utgangspunkt som har vært akseptert, fordi man så det som formålstjenlig at store multinasjonale hovedkvarter faktisk kan gjennomføre prosessen innenfor en antatt tid og kvalitet (Lauder, 2009, Vego, 2009 og NATO, 2017a s. 4-1 – 4-8). Den kan nevnes at NATO over tid har utarbeidet nye innretninger for mer kompleks og systemisk tilnærming til sine prosesser og gav i mai 2020 en rapport hvor det står

The complex challenges posed by the future security environment call for a systematic method for planning under uncertainty. Flexible and agile capabilities are required that can be quickly adapted to evolving NATO needs while keeping the federated nature of the organization in mind.(NATO, 2020 s.7)

Det er kan derfor antas at det er en økende aksept for at fremtidens utfordringer krever nye tilnærminger for å nå de militære målsettingene i fellesskap med de andre effektene diplomati, økonomi og informasjon.

Kommando og kontroll

Kommando og kontroll er tilnærmet ansett som religion å være i militære organisasjoner (Storr, 2008). I dag er det i NATO utvidet dette til Communication, Command and Control (C3), hvor det er tenkt at det i større grad skal ivareta Comprehensive Approach og den betydelige integreringen med de andre effektene diplomati, økonomi og informasjon (NATO, 2020). Om man ser bort fra

---

ledelsesbegrepet er det kommandobegrepet som står sterkest og noen former for av kommando fremheves som viktigere bidragsyttere til militær suksess generelt og fellesoperasjoner spesielt.

NATO recognises that military succes relies on a joint effort, usually with components and other force elements brought together under a unified command structure (NATO, 2017a s. 4-1)

A unified command structure er utgangspunktet for NATOs kommando og kontroll i fellesoperasjoner ifølge doktrinen. Dette skal bidra til en sterkere samordning av ressurser og at alle jobber mot felles målsettinger (NATO, 2017a s. 4-1 – 4-3). *Kommando* er beskrevet som autoriteten gitt til en sjef for en styrke til å utføre et oppdrag på vegne av noen – *Kontroll* er beskrevet som den gitte autoriteten utøvd av den aktuelle sjefen eller dens stab (NATO, 2017a s. 5-2 – 5-4). I fellesoperasjoner er det viktig at kommando og kontroll følger vedtatte og tilkjennegjorte prosedyrer og strukturer, slik at ikke det hersker usikkerhet blant de ulike styrkekomponentene (NATO, 2017a s.5-1 - 5-4).

I Bernhard Brodys betraktning «War is a question not of winning battles, but of winning campaigns» er det målsettingene fra det operasjonelle nivået og ikke det taktiske som må fremstå klarest (Kiezley, 2009). I et kommando- og kontrollperspektiv er dette utfordrende av flere årsaker. På den ene siden skal det ledes på taktiske styrkekomponenter med betydelige forskjeller i kultur, oppbygning og oppdragsløsning (Johansen, 2019, s.138-140, Høiback, 2016 s. 393-398 og Builder, 1989 s.3-4 og 39). På den andre siden er en fellesoperativ sjef betydelig mer indirekte til de styrken som føres kommando over enn hva som er tilfelle på det taktiske nivået (FST, 2019a og Vego, 2015). For å kunne utøve fornuftig kommando og kontroll på det operasjonelle nivået og i fellesoperasjoner må man tilkjenne de ulike innretningene ved de taktiske komponentene ved å gi tilliten *mission command* – oppdragsbasert ledelse¹⁵ behøver, men også kunne ty til sterkere ordrebasert form for kommando ved behov (NATO, 2017a s. 5-1, FST, 2019a s 176-188 og Johansen, Fosse og Boe, 2019 s.30-35 og Høiback, 2016 s. 393).

Kommando og kontroll regimet innrettes etter *command relations* – kommandoforhold, hvor formell autoritet delegeres til nivået under (NATO, 2017a s 5-5 – 5-7). En fellesoperativ sjef er helt avhengig

---

¹⁵ Mission Command er NATOs valgte ledelsesfilosofi. Den oversettes til norsk med oppdragsbasert ledelse og har sin opprinnelse fra tyske Auftragstaktik (NATO, 2017a og FFOD, 2019). Oppdragsbasert ledelse er i FSJ grunnsyn på ledelse (2020) definert noe annerledes enn Mission Command i og med at den også inkluderer behovet for ordrebasert ledelse. Likevel er oversettelsen ansett å være tilnærmet lik og handler primært om å lede på intensjon (hva og hvorfor) og gi tillit til utøvende ledd i utførelsen (hvordan) – desentralisere beslutningsmyndighet (FSJ, 2020).

---

av uovertruffen informasjonsflyt for å kunne ta tidsriktige beslutninger (NATO, 2017a kap 5).

Kommando og kontroll er interaksjon mellom mennesker, men også organisasjoner.

Teknologiutviklingen gjør oss i økende grad i stand til å kommunisere med hverandre og monitorere store mengder med informasjon (Gundersen, 2016 s. 236-238). Anthony King (2017) har i sin artikkel *Mission Command 2.0* illustrert at kommando er en menneskebasert aktivitet og kontroll ofte er et menneskeskapt behov, så teknologi vil ikke endre at tillit gitt nedover gjennom kommando, vil gi kontroll gjennom informasjonsflyt oppover.

Tillit er altså et viktig element i kommando og kontroll, med det er også ansvaret som dermed den øverste myndigheten besitter – dette kan medføre at kommandonivåene komprimeres i større eller mindre grad (FST, 2019a). Dette kan kanskje oppfattes som en motsetning til prinsippene vi tidligere har vært inne på, men kan være av nødvendighet når den taktiske utførelsen på bakken kan få store politiske følger. Kompresjonen kan primært skje på to måter; enten at man rett og slett går forbi ett eller flere nivå, eller at nivåenes innblanding minimeres for å redusere tidsbruk og tilfredsstillende økte kontrollbehovet høyere opp (FST, 2019a). I en multinasjonal setting, som det ofte er i NATO eller partnerorganisasjoner, vil også et nasjonalt behov for kontroll med egne styrkebidrag kunne oppstå. En multinasjonal sjef må både akseptere dette, men så langt det er mulig innrette eget kommando og kontroll regime for å unngå denne type innblanding (NATO, 2017a s. 5-2 – 5-3 og Høiback, 367-392). Et siste aspekt som er med å utfordre den militære forståelsen for kommando og kontroll er den tidligere nevnte *Comprehensive approach*. En helhetlig tilnærming hvor et stadig økende innslag av statlige og ikke-statlige aktører deltar uten å være en formell del av kommandokjeden eller den militære ledelseskulturen (Hansen, 2012 s.117-123).

2.4 Oppsummering.

I et historisk lys er det flere gode eksempler på det som kategoriseres som samarbeid mellom de ulike forsvarsgrenene, og da spesielt land- og sjøstyrker. Etter hvert kom luftmakten og bidro i økende grad betydelig til både land- og sjøoperasjoner. Den teknologiske utviklingen av luftmakten bidro til at flere mente at kampanjer kunne både startes og avsluttes fra luften. Det kan likevel skimtes mellom linjene, i dagens fellesoperative ambisjoner og konseptuell tenking, at uovertrufne og helhetlige fellesoperasjoner enda ikke har sett dagens lys. Forklaringsmodeller på dette ligger primært i at det ikke har vært kultur eller vilje i forsvarsgrenene til å utvikle seg i en tydelig fellesoperativ retning og at det fellesoperative nivået ikke har vært i stand til å synkronisere og lede tydelig nok. Disse utfordringene kan late til å potensielt øke med de siste års ambisjoner om fremtidens integrerte kampanjer og multi-domain operations, som svar på for lite felles innsats og synergier frem til nå. Det tyder likevel på at rasjonale for økt felles innsats i dag, kontra tidligere, er et ressurs- og

---

risikospørsmål med utspring i det etablerte fredsrasjonale etter verdenskrigene, selv om også den rivende teknologiutviklingen også bidrar betydelig.

Utfordringer med operasjonskunst strømmer ut av strategiens betydning for, samt dens forhold til militære operasjoner har vært i endring og er det kontinuerlig. Taktikken har også blitt utsatt for store endringer spesielt med basis i store teknologiske fremskritt, men også tilgang på ressurser i en mer og mer fredsrasjonelt politisk landskap. Dette har ført til at rommet mellom det strategiske og det taktiske, hvor operasjonskunsten må finne sted, hvor også fellesoperasjoner skapes, variere betraktelig. Krig og de krigsrelaterte tema – slik som strategi, operasjonskunst, taktikk og likeså fellesoperasjoner har ofte blitt referert til som kunst, men også vitenskap. Begge begrepene har ulik betydning av sin samtid, men kan i dag kanskje nærmest sammenstilles med kompetanse. Historien viser oss at denne kompetansen ofte har vært mangelfull når man ser på konflikter og krig i retrospekt – men også et kompetansebehov det er vanskelig å beskrive nøyaktig i forkant av en eventuell fremtidig konflikt. Utfordringene med orkestrering av operasjoner strømmer for det første ut av det prosessuelle som skal skje på det fellesoperative nivået, nemlig designe og synkronisere effekter i en gjennomførbar fellesoperasjon. Det prosessuelle har med seg en lineær arv, som er typisk for militære problemløsningsmodeller, men som har betydelige svakheter i møte med komplekse problemer slik de beskrives i dag. For det andre baserer utfordringene seg også ved det strukturelle og evnene i innsatsmidlene, hvor ofte er sterkt linket til en manglende vilje hos forsvarsgrenene til å endre seg i takt med de konseptuelle tilnærmingene på fellesoperativt nivå. Den tredje utfordringen ligger i at fellesoperasjoner som rendyrkede militære begivenheter i mindre grad vil være tilfellet i fremtiden. Comprehensiveness vil bli stadig viktigere, både for å tilføre nok kompetanse, men også for å utnytte og integrere statens og alliansers totale maktmidler på en mer effektiv måte. Comprehensiveness og Integrated Campaigning krever *collaborative planning* som vil være mer tidkrevende, samt utfordrende å prosedyre-beskrive. Dette vil kunne medføre et vedvarende behov for økt stabskraft på de ulike kommandonivåene, som allerede er presset på ressurser.

Å lede militære operasjoner og militære styrker i kamp har det blitt skrevet hyllemeter av litteratur om opp gjennom (Johansen, Fosse og Boe, 2019 kap 1), det har likevel ikke vært et tema i dette teorikapittelet. Ledelse har helt klart innvirkning på hvordan oppnå suksess og fremdrift i fellesoperasjoner, men temaet er likevel altfor stort for å kunne håndtere det her på en troverdig måte. Milan Vego er mye brukt i den teoretiske utledning, og han konkluderte i 2015 om at sjefen på det operasjonelle nivået måtte ha unike egenskaper (Vego, 2015). Det kan nok Vego ha mye rett i, men denne oppgaven retter seg mer mot det institusjonelle og derfor er kommando og kontroll gjennomgått, enn om svært begrenset, så det kan forstås noen av utfordringene ledere av fellesoperasjoner kan stå i. Nivåets «avstand» til de taktiske komponentene, kulturelle egenarter i

---

forsvarsgrenene, multinasjonale utfordringer og den økende inntreden av ikke militære aktører som del av den helhetlige tilnærmingen – Comprehensive approach.

Denne gjennomgangen av fellesoperasjoner med et tydelig fokus på utfordringene som potensielt har vært til hinder og fortsatt vil være til hinder for fullkomne fellesoperasjoner er ikke på noen måte uttømmende, men har satt lys på de tema som denne studien vil fortsette å ta opp i seg. De eksplisitte utfordringene og hvordan de kan komme til uttrykk vil bli tydeligere i utviklingen av indikatorer i neste kapittel.

---

3 Metode

Military history is to be studied in width, depth and in context (Sir Michael Howard)

3.1 Forskningsdesign

Det første man bør ta stilling til i en studie er om man tenker å utlede ny teori eller teste empiri mot teori. Denne studien skal gjøre det siste, og baserer seg derfor på en deduktiv design. Denne oppgaven har til hensikt å tilnærme seg problemstillingen indirekte, og således blir tilknytningen mellom den utledede teorien og den innsamlede empirien enda sterkere. En indirekte tilnærming her menes at man søker å finne indikatorer som kan bidra til å måle en kompleks problemstilling (Dahlum og Grønmo, 2020). Jacobsen (2005) fremhever at empiriske undersøkelser kan ha tre hensikter. Hensiktene har økende ambisjonsnivå, og starter med ambisjonen om å (1) beskrive et fenomen, (2) forklare et fenomen – gjerne gjennom kausalitet. (3) Den tredje og høyeste ambisjonen er å predikere – evne å si noe om fremtiden. Den indirekte tilnærmingen er valgt for å i større grad kunne forklare fenomenet evne til fellesoperasjoner og kanskje gi noen indikasjoner på fremtidige tendenser for den samme evnen ved FOH. En indirekte tilnærming gjør også muligheten større for å få frem mer deskriptiv teori og empiri, istedenfor en preskriptiv innretning hvor utfallet av problemstillingen kunne blitt om FOH følger doktrine X eller konsept Y. Gjennom å fokusere på de utfordringer som strømmer ut av de to delene fellesoperasjoner defineres av – operasjonskunst og orkestrering av operasjoner (ref kapittel 2), så er det mulig å i større grad utlede og forklare FOHs evnen til fellesoperasjoner og i større grad kunne forklare hvordan denne evnen blir påvirket av de utledede utfordringene.

Jacobsen (2005, kap 6) beskriver det ideelle design som evne til å gå dypt og bredt. Denne oppgaven har som ambisjon å søke en forståelse for fellesoperative utfordringer, men på veien kan man også evne å svare på et operativt spørsmål – om FOH evner å gjennomføre fellesoperasjoner. Dette er tenkt gjort med å teste informasjon, hentet inn gjennom intervjuer av utvalgte offiserer i ledelsen ved FOH. Således er oppgaven basert på et intensivt design, med få enheter og en søken om dybde gjennom disse. Likevel har fenomenet, og det valgte caset, noe ekstensivt med seg. Dette ligger i at for å forstå dagens utfordringer og fellesoperasjoner må det legges en viss bredde i den teoretiske tilnærmingen til grunn, for å kunne evne å beskrive det som er essensielt for oppgaven. Videre har ett fellesoperativ hovedkvarter offiserer fra ulike forsvarsgrener, med svært variert bakgrunn, faglige interesseretninger og ikke minst ulike arbeidsoppgaver. Det vil gjøre at empirigrunnet også får bredde, selv om intensjonen er å i større grad gå i dybden.

Statistisk eller teoretisk generaliseringskraft er også noe man må ta stilling til. Det er klart at jeg som forsker til en viss grad ønsker å kunne generalisere mine funn. Jacobsen (2005) beskriver denne type

---

oppgaver som en små-n studier. En kvalitativ tilnærming med få respondenter. Dette gjør at den statistiske generaliseringskraften reduseres, men samtidig kan den forsterkes gjennom at intervju er gjort av alle eller nesten alle i en definert gruppe. I denne oppgaven er det gjort intervju av de fleste gruppe1-offiseren ved FOH, noe som øker den empiriske generaliseringskraften. Den teoretiske generaliseringskraften er utfordrende med tanke på at teorien, som er tilgjengelig for å beskrive fellesoperasjoner, er utledet fra andre forhold enn det som kan tenkes å oppleves ved FOH – som et lite hovedkvarter i en liten nasjon. Det vil likevel kunne påberopes en viss teoretisk generaliseringskraft gjennom den valgte deskriptive innretningen med teoretiske indikatorer som funnene måles mot.

3.2 Validitet – operasjonalisering indikatorer.

For å nå ambisjonene i det beskrevne forskningsdesignet må jeg tilrettelegge det teoretiske fundamentet, utledet i foregående kapittel, til indikatorer for bruk i både intervjusituasjon og i analysen av den innhentede empirien. Validiteten til analysen henger sammen med indikatorenes relevans, målbarhet og objektivitet – Ideelle indikatorer. Om man ser til utfordringene med oppgavens kompleksitet, så er nettopp det å utlede stringente og ideelle indikatorer studiens metodiske fokuspunkt. Likevel så er teorikapittelets funn ganske bestemmelige, og selv om det ikke på noen måte er fasiter kan de anvendes til å innskrenke fokusområdet til den empiriske analysen formål – ideelle og absolutt målbare indikatorer ligger nok nærmest naturvitenskapen, og i samfunnsvitenskapelige oppgaver som denne ved kvantitative metoder - kvalitative studier må tillate seg noe slingring for å nettopp være kvalitativ (Jacobsen, 2005 kap 7). Den indirekte metoden er således valgt for å få anvendt de teoretiske funn og funn fra observasjoner, i denne oppgaven intervju, inn i et spor for utvikling av empiri og dermed ikke etablering av anekdotiske bevis.

Både i innledningen og tidlig i utledning av teorien ble det identifisert at fellesoperasjoner består primært av to elementer som utfordringer kan strømme ut av. Den første er operasjonskunst og den andre er å lede og synkronisere de militære innsatsmidlene til effekter større enn de kunne oppnådd hver for seg – orkestrering av fellesoperasjoner. Dermed vil indikatorene utledes i rammen av de to kategoriene. Dette gjør at vi får en variasjon i indikatorsettene, som er noe man skal søke å oppnå for å styrke premissene for analysen (Dahlum og Grønmo, 2020). Indikatorene baserer seg på funnene i kapittel 2.

Indikatorer på utfordringer ved Operasjonskunst

For å kunne utøve operasjonskunst må det finnes en overordnet strategi. Strategien må også ha tatt innover seg hva som er mulig å oppnå militært, slik at ambisjoner avstemmes med mulighetsrommet gitt de militære innsatsmidlene – **således vil mangel på strategi og strategiske ambisjoner utover**

---

hva som er militært mulig kunne være en indikator på utfordringer ved å utøve operasjonskunst.

Komprimering av nivå er en ofte en villet handling, men kan også være tvunget frem av ulike årsaker. I historien viser det seg at det oftest er den operasjonelle tenkingen som blir lidende av denne komprimeringen. **Således vil komprimering av nivå kunne være indikator på utfordringer ved å utøve operasjonskunst**

Kunstbegrepet og vitenskapsbegrepet er ofte brukt sammen og om hverandre i en militær kontekst. Det er likevel mye som peker i retning av at det kan sammenlignes med *kompetansebegrepet*. **Således vil identifisert mangel på kompetanse kunne være en indikator på utfordringer ved å utøve operasjonskunst.**

De militære problemløsningsmodellene er kritisert for sin linearitet og prosessene for sin iterative form. Denne kritikken er blitt mer fremtredende ettersom operasjonsmiljøet og opponenters virkemidler stadig blir ansett mer komplekse og u håndgripelige. Disse prosessene og metodene er det nærmeste man kommer en militær beskrivelse av hvordan utøve operasjonskunst. **Sålede vil identifiserte mangler i beskrevet prosess og metode kunne være en indikator på utfordringer ved å utøve operasjonskunst.**

Indikatorer på utfordringer ved orkestrering av fellesoperasjoner.

Både historiske eksempler og ambisjonsnivået definert i doktriner utleder at fellesoperasjoner beveger seg vekk fra samarbeid mellom taktiske enheter koordinert av et nivå over, til operasjoner i felleskap planlagt, synkronisert og ledet fra et definert nivå. **Således vil manglende myndighet, vilje eller evne til å planlegge, synkronisere og lede kunne være indikator på utfordringer ved å orkestrere fellesoperasjoner.**

Ut fra det samme teoretiske fundamentet kan man utlede en indikator til. **Således vil manglende vilje og evne til å la seg bli synkronisert og ledet fra det taktiske nivået/innsatsmidler kunne være en indikator på utfordringer ved å orkestrere fellesoperasjoner.**

Historien viser at mye av militær konseptuell og materiell utvikling er drevet frem av fagmiljøene i forsvarsgrenene. Det har potensielt bidratt til at de taktiske styrkene har utviklet seg i større grad i retning egne operasjoner og egne opplevde utfordringer. Utvikling i ulike retninger for ulike opplevde utfordringer har således kunne ha gått på bekostning av overordnede og helhetlige konseptuelle tilnærminger. **Således vil manglende innsatsmidler med materiell og konseptuelle tilnærminger for helhetlig innsats kunne være en indikator på utfordringer med å orkestrere fellesoperasjoner.**

Fremtidens sikkerhetspolitiske utfordringer er etter hvert relativt tydelig beskrevet. De sikkerhetspolitiske ambisjonene er i større grad i retning å avverge kriger enn å vinne kriger, noe som gir nye rammer og til dels et annet rasjonale for de militære – selv om krig fremdeles ikke er utelukket. En vedvarende konkurranse i alle domener, med alle statens tilgjengelige virkemidler er den strategiske tilnærmingen de militære ser seg som en del av. Hvilke typer operasjoner med hvilke typer innsatsmidler er foreløpig i mindre grad beskrevet. En annen utfordring som i mindre grad er adressert er hvordan de militære og de ikke-militære statlige virkemidlene skal synkronisere og ledes i operasjonene som skal bidra til fordeler i den vedvarende konkurransen. **Således vil utfordringer med å se og forstå de ulike rollene til de militære innsatsmidler i fremtidens *Integrated Campaigning* og *Multi Domain Operations* kunne være en indikator på utfordringer med å orkestrere fellesoperasjoner.**

Dette er de utledede indikatorene. De er ikke utledet som konstanter, men indikatorer som kan illustrere utfordringer som er bidrag inn til å identifisere om evnen til fellesoperasjoner er tilstede. Indikatorlisten er ikke uttømmende, men de som i størst grad er i balanse mellom problemstillingen og det utledede teoretiske fundamentet. Indikatorene vil i analysen også bli belyst med noen nasjonale kontekstgjørende bidrag. Dette for å lime funnene fra et nasjonalt norsk hovedkvarter til det utledede teoretiske fundamentet.

3.3 Relasjon til temaet

Jeg som forsker har en sterk relasjon til temaet, da jeg gjennom flere år har interessert meg for fellesoperasjoner og har gjennomført et masterstudie ved en fellesoperativ militær skole som Forsvarets Høgskole (FHS) Stabsskolen er. Jeg har også lang fartstid i Forsvaret, og er således farget av mine opplevelser og observasjoner gjennom en mer eller mindre variert tjeneste, selv om mesteparten av tiden har vært i Hæren.

Når det kommer til det valgte caset – Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) – har jeg ikke en like sterk relasjon. Jeg er nyansatt ved FOH, og har ikke en videre inngående kjennskap til det indre liv og de utfordringer som jobbes med ved hovedkvarteret. Jeg har likevel potensiale for å bli påvirket av tidligere observasjoner og erfaringer, samt det jeg har blitt fortalt og blir fortalt om dette. Sterk relasjon til temaet kan gi redusert gyldighet og troverdighet gjennom forskerens potensiale for forutinntatthet. Den samme kjennskapen kan også gi grobunn for bedre evne til å tolke funn og evnen til å stille de riktige spørsmålene til de riktige menneskene. Således må det dyrkes en bevissthet i forhold til de fallgruver som finnes, og hvordan forsterke de styrkende bidragene forskerens relasjon til temaet bringer.

3.4 Datainnsamling – anvendt litteratur

Det er to betydelige utfordringer i forhold til valgte litteratur for denne oppgaven. Den ene er de betydelige sikkerhetspolitiske endringene vi har sett de siste 5-10 årene – hvorpå tilsvar på militære innretninger henger etter. Den andre er manglende forskning og forskningsartikler på fellesoperasjoner eksplisitt, men en mer trend- og konseptstyrt tilnærming til utfordringene (Dette er eksplisitt nevnt i introduksjonen til teorikapittelet). Jeg har derfor vært avhengig av å gjøre redaksjonelle valg i forhold til hvilken teori som belyser oppgaven og ikke, som igjen kan vise seg fra andre sitt synspunkt eller perspektiv å være mindre heldige. Dette er også redegjort og argumentert for innledningsvis i teorikapittelet, men vil i et metodisk lys kort gjennomgå også her.

For det første er mye av den militære forskningen er hengt opp i analyser av historiske eksempler. Dette er ikke uten grunn, men denne oppgaven har ikke muligheten til å gjennomgå alle, ei heller gjennomføre egne analyser som nøyaktig frembringer de som presumptivt treffer denne problemstillingen best. Således har jeg måtte basere en god del av den utledede teorien på allerede analyserte tilnærminger med et tilsnitt for den mer moderne krigføringen. Viser det seg på et senere tidspunkt at disse fagfelleverderte artiklene har tatt feil, vil også mitt teoretiske grunnlag følge etter.

Den andre at de fleste forskningsbaserte tankene rundt tematikken har sitt utspring fra USA. Det amerikanske militære er ikke bare mye større enn det norske – det er også innrette på en helt annen måte. For det første er det tilnærmet fellesoperativitet i alle forsvarsgrenene, som forstås gjennom at USAs forsvarsgrener har sin egne nødvendige understøttelse gjennom land, sjø, luft, space og cyberressurser. Dette medfører at mye av tankerekkene har sitt utspring i forsvarsgrenene, selv om det kan tolkes i en fellesoperativ retning. Det andre er at størrelsen til det amerikanske militære har tillatt de å dele styrkene inn i flere fellesoperative kommandoer, såkalt Joint Forces Commands (JFC). Dette medfører at retorikken ikke bare dreier seg om å få det beste ut av grenene, men også ut av alle de ulike JFC de har tilgjengelig eller kan opprette ved behov. Dette er langt unna det ressurstilfanget Norge og FOH har til rådighet, eller på noe tidspunkt skal være dimensjonert for. Dette gjør at man kan stille spørsmål ved om teorien kan relateres til norske forhold og FOH. Norge og FOH har en ambisjon om å være interoperable med både NATO, allierte og partnere – og må derfor kunne forholde seg til det som opptar disse. Således vil vestlig tankegods innen fellesoperativ tenking og trender være det som best passer til å belyse min problemstilling – selv med de overnevnte utfordringer.

3.5 Valg av enheter

En god ambisjon ved valg av kilder, er å søke en triangulering. Altså finne kilder, fremstillinger og perspektiver hvorpå treffer problemet fra ulike retninger (Grønmo, 2004 s.133-140). I oppgaven har

---

jeg på flere måter kunne oppnådd dette, men har måtte avstå fra noen ønsker. Det første er hvem bør man intervju for å så objektiv som mulig tilnærme seg problemstillingen. Jeg fant ganske fort ut at det å intervju personell ved FOH, og gjerne det grads og funksjonsnivået med tydelig formelt ansvar var det primære innslagspunktet. Dette betyr svært erfarent militært personell med oberst/kommandør grad og oppover. Om disse således blir *respondenter – erfaring innenfor temaet* eller *informanter – ekspertkompetanse innen temaet* – eller sågar *eliteintervjuobjekter* kan sikkert diskuteres (Jacobsen, 2005). De vil nok kunne sies å ha noe av alle tre – og noe ulikt mellom de ulike intervjuobjektene. Skulle man rendyrket respondentsporet eller informantsporet måtte man nok gjort betydelig research i forkant, for å kunne belegge og tydeliggjøre sine valg fordi intervjuene måtte divergert mellom de ulike.

Fordelen med å intervju på FOH er at man får snakket med offiserer fra ulike forsvarsgrener, ulike bransjer og med ulike ansvarsområder ved hovedkvarteret. På den andre siden kan disse ulikhetene være med å farge bildet til det uleselige gjennom at for mye av tidligere erfaringer, kultur og opplevelser i sin nåværende seksjon overskygger det jeg som intervjuer er ute etter. Det benevner Jacobsen (2005) som sammenblanding av *personlig kilde* og *institusjonell kilde*, hvorpå det er viktig å være bevisst begge typenes potensielle bias. Derfor intervjuet jeg personellet i vilkårlig rekkefølge, for å ikke måtte ta stilling til om jeg hadde fått svar fra sjefen først og så de på lavere nivå – les at jeg ble farget av det ene eller det andre nivået for tydelig. Det å ha et bevisst forhold til å velge rekkefølge kan gi fordeler, men man vet ikke det på forhånd. Det ble derfor heller ikke lagt opp til at toppnivået måtte svare til nivået under sine bekymringer, eller at nivået under måtte svare til ambisjonene til nivået over. Randomisering er således en måte å ikke stringent måtte forholde seg til dette, men bevisstheten måtte være der likevel. Et annet spørsmålet man kan stille seg er om mitt utvalg av intervjuobjekter er representativ for de fellesoperative utfordringer sett fra FOH. Det er mellom 200 og 300 ansatte ved hovedkvarteret og en relativ høy turn over – les en stor andel av personellet roteres inn og ut fra hovedkvarteret årlig. Dette betyr at mange med kortere og lengre erfaring ikke har blitt spurt om deres meninger om problemstillingen, og således har oppgaven et potensiale for å ha mistet nyansene fra «grasrota» ved FOH. En annen side er at jeg ikke har valgt å intervju forgjengere og nåværende i de samme stillingene for å mulig identifisere kontinuitet og endringer over tid i relasjon til problemstillingen. Dette er svakheter jeg må velge å leve med sett oppgavens omfang på tid og praktisk gjennomførbarhet.

Empirien kunne helt klart fått en stødigere plattform om det også hadde blitt intervjuet personell fra strategisk og taktisk nivå, sågar også det politiske. I og med at problemstillingen eksplisitt definerer FOH som forskningsmål, og oppgavens omfang, valgte jeg dette bort. Det har likevel vært helt nødvendig å gjøre plass til styrende dokumenter, doktriner (nivået over) og uttalelser, intervjuer og

---

utsagn fra nivået under for å underbygge drøftingen i oppgaven. For å kunne anvende dette til en tilfredsstillende analyse var det nødvendig med denne indikatorutledningen i pkt 3.2 - slik at det var mulig å kontekstualisere funnene i en nasjonal ramme – og ikke bare i en teoretisk global ramme. Denne innretningen gir mulighet for en troverdig etablering av triangulert kildebruk for en videre styrket konklusjon.

3.6 Analysemetode

Å tilnærme seg en problemstilling indirekte, er gjerne noe man ser i andre typer studier enn samfunnsvitenskapelige. Et eksempel er at man kan finne ut hvilken type gass som er på en planet gjennom å måle lysbølgelengden, eller nedadgående barnedødelighet kan være en indikasjon på økonomisk vekst. Det er ikke så avansert tenkt gjort i denne studien. Det baserer seg på at jeg som forsker har jobbet i Forsvaret i 20 år, og har en opplevelse av at doktriner, reglement og konsepter, både nasjonale, NATO og USA, blir brukt både hos FOH og forsvarsgrenene. Derfor var det viktig å unngå at utfallet av studien ble om FOH følger doktriner eller konsepter. Fellesoperative doktriner har eksistert i over 20 år, men det snakkes enda om når man vil oppleve den første fullverdige fellesoperasjonen – og dette i USA. Erkjennelsen av at fellesoperasjoner er utfordrende og komplekse å få til, har gjort at det er mange som har problematisert dette i akademiske kretser og derfor var identifiserte utfordringer til å gjennomføre fellesoperasjoner en god vei for å finne en *konstant* i denne materien. Noe som igjen bidrar til å kunne måle FOHs evne. Funnene blir derfor sett opp mot indikatorene utledet tidligere i dette kapittelet og drøftet i kontekst av relevante elementer i norsk forsvarsdebatt. Å innlemme denne konteksten har sin bæring på å funnernes relevans, men også «jorde» teorien og funnene fra FOH mot et norsk nasjonalt rammeverk. Dette gjør at studien forsøker å dra med seg Sir Michel Howards formaning om bredde, dybde og kontekst. Bredde i teorien, dybde i innhentet data og kontekstualisering gjennom en norsk sikkerhets- og forsvarspolitisk diskurs, som en katalysator.

Det mest utfordrende med analysen er at jeg som forsker også jobber på FOH. Denne studien har fattet interesse og mange ønsker å samtale om temaet. Det betyr at jeg møter på mange analyser ukjentlig, som jeg må skjerme fra oppgavens akademiske analyse. Det er klart mange funn, som jeg har identifisert, kunne blitt tolket annerledes med noen av mine kollegers briller, men den vinklingen blir det ikke plass for i denne oppgaven. Det kan heller ikke anvendes i søken mot empiri, da samtalene skjer med et helt annet informasjonsgrunnlag enn hva de opprinnelige intervjuobjektene hadde. Det er likevel utfordrende å ikke bli påvirket av dette, og det har måtte blitt jobbet bevisst med hele veien.

---

4 Opplevde utfordringer ved Forsvarets operative hovedkvarter

We know how it works in practice. The difficulties lie in explaining it in theory - ukjent

4.1 Hvor kommer datamaterialet i fra?

Det fellesoperative problemet er navnet på oppgaven og problemstillingen bruker *I hvilken grad har FOH evnen til å gjennomføre fellesoperasjoner?* I oppgaven så langt er det lagt frem et teoretisk og et metodisk rammeverk for å besvare problemstillingen. I dette kapitlet skal vi se hvilke funn som kom frem gjennom intervjuene på FOH, men også andre uttalelser og beskrivelser som kan tydeliggjøre det meningsbærende ved hovedkvarteret.

Intervjuene er gjennomført på ledersjiktet ved FOH. På FOH er ledelsen bestående av tre generaler/admiraler. En tre-stjerner som sjef FOH og to to-stjernere – henholdsvis nestkommanderende og sjef operasjoner (SJO). Ved tilsvarende hovedkvarter i NATO har man også en sjef support/støtte og en stabssjef. Dette har man ikke ved FOH. Det er to en-stjernere ved FOH – henholdsvis J3 operasjoner og J5-7-9-10 plan, trening og utvikling. Det er i tillegg en vanlig J-struktur¹⁶ ved FOH, med oberst/kommandør som seksjonssjef på hver av disse. I mine intervjuer har jeg i tillegg til toppledelsen og en-stjernersnivået valgt å intervju seksjonssjefene under J3 og J5-7-9-10. Det er helt klart viktige funksjoner under J1 personell, J2 etterretning, J6 samband, men har valgt bort spesifikke fagfeltsutfordringer for å fokusere på det som i hovedsak relateres til fellesoperasjonsteorien. Dette er primært planlegging, gjennomføring og ledelse av fellesoperasjoner. Intervjuene ble gjennomført semistrukturert, men med et åpent utgangspunkt hvor selve utgangspunktet for problemstillingen var inngangen til intervjuet. Det ble i intervjuene bevisst unnlatt å samtale rundt FOH sin evne, delvis evne til fellesoperasjoner. Intervjuet var lagt opp for å rette funnene inn mot en analyse mot indikatorene etablert, uten å tilkjenne indikatorene. Derfor var hovedtemaet utfordringer i fellesoperasjoner eller fellesoperative utfordringer. Noen av de innledende svarene på dette var.

Fellesoperative utfordringer?? Vil vel heller si dilemma.

En annen følger opp i litt det samme sporet.

---

¹⁶ J står for Joint. I Hæren heter det G for Ground, i Sjøforsvaret N for Navy og i Luft A for Air og C for Cyber. De ulike tallene bak beskriver funksjonsområde/fagfelt og er innrettet litt ulikt. Det er likevel et system i hver seksjon som gjør at de kan utfylle hverandre i planprosesser, operasjonsledelse, administrasjon og utvikling etc.

Utfordringer? Ja det er mange utfordringer, men det også mange muligheter – ambisjoner.

En presiseringer følger ad

Vi vet jo vi står ovenfor betydelige utfordringer på mange områder, men vi har kartlagt mange, og ser for oss å kunne imøtegå mange av disse.

En tredje poengterer mye av det samme.

Det problemet eller utfordringen du spør om[...]er mer en problemstilling om hvordan vi alltid kan bli bedre

I denne introduksjonen til responsen på problemstillingen vil jeg ta med to betraktninger som søker å konkretisere den overordnede utfordringen med mer illustrative benevnelser.

Den fellesoperative utfordringen er spagaten mellom sikkerhetspolitikken og forsvarspolitikken [...] det er der FOH må balansere[...]

I Oslo (det refereres til de politiske korridorer) er det som oftest et eneforvalteransvar for enten beroligelse eller avskrekking – FOH må håndtere begge[...]

Det er likevel ikke slik at jeg i intervjuene får en forståelse av at man peker oppover eller nedover i de initiale overveielserne av problemstillingen. Det er jevnt over at de fleste ser på FOH, men også Forsvaret som helhet når man peker på de første utfordringene man kommer på. Det er likevel ikke slik at alle betraktningene fortsetter å være så omfangsrik og så abstrakte, det kommer også flere konkrete som det er stor enighet om blant intervjuobjektene.

4.2 Ressurser, ressurser og ressurser

Vi har enorme havområder, derigjennom enorme luftområder og en svært utfordrende topografi på land. Alt dette gir betydelige grenseområder som skal kontrolleres og sikres – og territoriale områdes som skal suverenitetshevdes – da kan det være knapt med ressurser.

Vi må ha ressurser til å håndtere de enorme områdene, men også den betydelige asymmetrien de antatte aktørene presenterer. Vi må kunne håndtere det uventede – men også kunne gjøre det uventede.

Dette er det første av tre ressursutfordringer som de aller fleste påpeker. Nok militære innsatsmidler til å håndtere de enorme havområdene og det utfordrende klimaet og topografien et langstrakt landterritorium byr på.

Et arktisk med stadig mindre is, innbyr til stadig mer kommersiell bruk. Flere aktører entrer vårt hovedfokusområde. Dette krever enorme ressurser[...]vi må ha en meget stødig situasjonsforståelse skal vi håndtere dette på riktig måte - etter de politiske intensjoner.

Situasjonsforståelse er krevende – men det har blitt mer utfordrende med nye domener og en utstrakt bruk av nye virkemidler[...]

I VG 29.september 2019 sier sjef FOH at det står dårlig til med Forsvarets evne til å *holde ut til allierte kommer (HUTAK)*. En fregatt mindre, en bataljon som er endret fra operativ til beredskap i Hæren og en aldrende F-16 park, som så vidt henger sammen mens man venter på F-35 leveransen, er operative mangler som beskrives (Johnsen og Bringedal, 2019 VG). Det er således ingen hemmelighet at det er manglende ressurser når det kommer til militære virkemidler. Det er likevel et ønske som mange poengterer – om de skal få velge kapasiteter som vil gi fellesoperativ evne – det er mer luftvern og langtrekkende presisjonsild.

Den andre ressurssvakheten som påpekes er det at det ikke finnes operasjonelle ressurser. Alle ressursene er tilhørende i de taktiske enhetene. Skal det settes til side en handlefrihet til det operasjonelle nivået vil de taktiske styrkene slite med å løse sine oppdrag som system.

Jeg skulle gjerne sett at vi hadde transportkapasiteter, operasjonell ild, luftvern og betydelige mengder ISR – så det operasjonelle nivået kunne bidratt med noe ekstra når de taktiske innsatsmidlene kommer til kort eller står ovenfor krevende utfordringer.

Det er likevel en betydelig ressurs som FOH i stor grad koordinerer på vegne av resten av Forsvaret – Totalforsvarsressursene.

Å tilgjengeliggjøre de strategiske avtalene, spesielt på logistikksiden, til den operative innsatsen, er det jo FOH som gjør. Det vil jeg si er en betydelig operasjonell kapasitet som tilgjengeliggjøres for de taktiske enhetene, og bidrar til fellesoperasjonen[...]

Reetableringen av et totalforsvarskonsept, med de gode erfaringene fra NATO-øvelsen *Trident Juncture 2018*, er noe mange peker på som en kapasitet hvor Norge er kommet svært godt i gang med å se og utnytte potensiale i. Dette er likevel primært i *Vertlandsstøtte* innretningen, med understøttelse og logistikk det i hovedsak har blitt testet og anvendt. På den andre siden poengteres det i samme positive ordelag at den nye *bistandsinstruksen* og dens betydning for både å lette nødvendige formelle innretninger, men også legge til rette for et mer uformelt og fruktbart samarbeidsklima. *Bistandsinstruksen* gjør at det i fredstid blir operasjonalisert og utviklet metoder og arenaer for samarbeid, også for situasjoner i de høyere konfliktspekteret, ifølge erfaringene fra FOH.

Det er jo nå etablert sikker kommunikasjon til de viktigste aktørene, som DSB, POD, NSM osv, hvor det også er pekt på personell som ivaretar samarbeidskompetansen [...] men at det nå er lettere å samarbeide i praksis – i det daglige – gjør at det også blir institusjonalisert.

Det er liten tvil om at FOH ser på totalforsvarsressursene og de stadig bedre utviklede arenaene for samarbeid som en betydelig ressursutvikling, ikke bare for samfunnet, men også for Forsvaret. Likevel er det noen som antyder at det ikke tenkes helhetlig nok, og potensielt ikke planlegger for å utnytte ressursene godt nok.

Vi må stille oss spørsmålet om tilnærmingen vår er nok comprehensive! Er planverket comprehensive i det henseende at strategien blir til de nødvendige militære effekter? Vi må i en større grad ha en omforent forståelse for hva vi skal oppnå, med de ulike virkemidlene og Forsvarets rolle i dette.

I betraktningen påpekes det både at en må ha vilje og evne til å se på alle utfordringene totalt, og ikke bare de som klassisk har vært rettet mot det militære. Det er også slik at man må kunne se Forsvarets rolle, sammen med de andre, i forsvaret av Norge, og ikke bare de andres rolle til støtte for Forsvaret.

Vi har en tendens til å fortsette å gjøre de samme tingene på de samme måtene som vi alltid har gjort det – det er ikke nødvendigvis den mest effektive måten.

Denne påstanden er ikke ny i militær kontekst, og beskriver at man har en utfordring med å utvikle seg i det militære. Denne påstanden var likevel i denne sammenhengen rettet mot hvordan man innretter seg og jobber i hovedkvarteret generelt. Det er likevel også slik at hovedkvarterets «innhold» er det tredje ressursproblemet de fleste peker på. Sjef FOH, Rune Jakobsen (2020) beskriver utfordringen i en artikkel til Norsk Forsvarsforening slik:

Det er et stadig tilbakevendende faktum at FOH er et lite hovedkvarter, målt i bredde – altså hvilke funksjoner som dekkes – men også målt i dybde. «One man deep» er dessverre en formulering som for ofte er relevant.

At hovedkvarteret er lite er den tredje ressursutfordring, men er det for lite, eller er det andre mangler enn størrelsen på FOH sjefen peker på?

4.3 Vilje, kompetanse og prosesser

Den siste ressursutfordringen ligger i hovedkvarterets evne til å utføre de roller, ansvar og myndighet gitt de i relasjon til den kompetanse og evne som ligger i de menneskelige ressurser tilgjengelig. Det er

---

også slik at flere poengterer at problemløsningsmodellen man har valgt, for å være interoperabel med NATO, er utfordrende for et mindre nasjonalt hovedkvarter.

Før intervjuene hadde jeg pratet litt med kolleger om oppgaven og problemstillingene, og «samtales på gangen» var ofte i retning av den enes påstand. «FOH er ikke villig – eller har ikke evne til å komme seg fra å monitorere og koordinere, til å faktisk lede og synkronisere.» Jeg tenkte at denne påstanden var relativt bastant, men den viste seg å gå igjen i samtaler med andre kolleger. Så den ble brukt som et utgangspunkt for samtalene rundt dette temaet i intervjuene. Påstanden er også relativt nær i beskrivelse av den utviklingen vi kan se til når det kommer til ambisjon for fellesoperasjoner i nyere doktriner, som vi allerede har vært gjennom i teorikapitlet.

De aller fleste intervjuobjektene sier seg enig i påstanden, men det er ulike innfallsvinkler til hvorfor det er sånn. Den ene forklaringen ligger i at det var først i 2017 at sjef FOH fikk operativ kommando, og de-facto hadde myndighet til å lede og synkronisere. Den andre forklaringen ligger i at det er mye av aktiviteten i fredstid som er styrkeproduksjon, og utføres av forsvarsgrenene selv. Det er enighet om at trening og øving også er operasjoner, men forsvarsgrenene og FOH er enda ikke helt i takt – hvor skal styrkeproduksjon, øving og trening foregå i tid og rom for å i størst mulig grad understøtte de fellesoperative effekter i fredstid.

FOH har tidligere ikke vist nok vilje, og har enda ikke evnen til å lede og synkronisere operasjoner til en grad som skaper fellesoperasjoner.

Det har vært en tradisjon for at det stopper ved å monitorere og koordinere de taktiske styrkene, ikke ta taktstokken og lede[...]

Skal vi legge til grunn det som står i styrende dokumenter om FOHs rolle og myndighet til å lede fellesoperasjoner beskriver den siste langtidsplanen dette relativt tydelig

Operativ kommando over Forsvarets styrker er delegert til sjef Forsvarets operative hovedkvarter (FOH). FOH skal etablere fellesoperative synergier mellom de taktiske styrkesjefene, koordinere med allierte styrker og hovedkvarter, og utvikle nasjonalt planverk på operasjonelt nivå. Bemanningen i FOH styrkes frem mot 2025, blant annet for å øke evnen til å synkronisere strategisk kommunikasjon, elektronisk krigføring, metodisk målbekjemping og informasjonsoperasjoner. Evnen til koordinering av nasjonal krisehåndtering i samarbeid med andre sektorer skal styrkes og videreutvikles (FD, 2020b).

Selv om det kun er tre til fire år siden sjef FOH fikk myndigheten til å lede og synkronisere innsats, er det flere som mener at FOH ikke har tatt mulighetsrommet, som nå også er stadfestet i de nyeste styringsdokumentene. Det er likevel flere refleksjoner rundt dette.

Sjef FOH er tydelig på sin ambisjon om «Smaller Joint Operations capability»¹⁷ om noen år. Vi er der ikke i dag, men vi kommer dit, og det kommer til å koste. Personell og kompetanse må vi ha mer av på de riktige plassene og de fellesoperative prosessene må tighes betydelig til om vi skal nå den målsettingen – og det skal vi.

Jeg har flere års erfaring fra fellesoperativt HQ i NATO. Den ambisjonen vi må legge til grunn for at FOH skal nå visjonen – faktisk løse oppdraget vårt – ble gjort med betydelig høyere bemanning og flere dedikerte fellesoperative ressurser. Vi må finne litt vår egen vei og egne løsninger, samtidig som vi er interoperable med NATO og allierte.

Denne NATO-etiketten, som «Smaller Joint HQ», er en ambisjon som spinner ut av den nødvendige interoperabiliteten FOH må ha med NATO. Det er likevel en bekymring for at interoperabiliteten med NATO, ensbetydende kun bruk av NATO-prosesser, er utfordrende for å utnytte en norske nasjonale tilnærming der det er formålstjenlig.

Vi er så små, og en tillitsbasert organisasjon, at vi har alle muligheter til å være smidige og effektive med våre prosesser – slik at vi evner å komme på innsiden av beslutningssyklusen til en eventuell opposent. Vi må kunne gjøre disse NATO-prosessene på en norsk måte, som gjør at vi oppnår dette, uten å gå på akkord med interoperabiliteten.

NATO prosessene, etablert for helt andre strukturer, på alle nivå, bidrar til at det oppstår et vakuum mellom nivåene, når disse adopteres til norske forhold. Et vakuum som prosessene ikke tar høyde for, men som man i Norge og ved FOH må være bevisst hvem som skal fylle til hvilken tid.

Det er klart at om FOH etterlater et vakuum under seg, vil de taktiske kommandoene fylle dette. Det er jo skissert slik i teorien og det er slik i praksis – at nivåene griper inn i hverandre. Noen ganger må operasjonelt nivå ned på taktisk og noen gang må taktisk

---

¹⁷ I NATO brukes i dag Capability Statements og Capability Codes. Disse er samlet i en manual på rundt 400 sider. Det er noen få sider som omtaler kommando og kontroll kapabiliteter – her deles det inn i kategoriene *Major operations* og *smaller joint operations* – som har til hensikt å beskrive krav og forventinger til størrelsene på operasjonene, styrkene og effekter som skal oppnås gjennom det aktuelle hovedkvarter (NATO, 2016).

---

opp på operasjonelt, men vi må likevel sørge for at **en ting – skjer en gang – på en plass**. Det er FOH sitt ansvar.

En annen vinkling er at FOH i for stor grad ser seg som en fasilitator for taktiske operasjoner, mer enn de som planlegger og leder de.

Vi bruker prosessene til å i for stor grad vurdere hvordan vi kan støtte det taktiske nivået med fellesoperative ressurser – noe vi har svært lite av. Vi må i større grad bruke de fellesoperative prosessene til å finne ut hvordan vi skal sette sammen og anvende de taktiske styrkepakke til en velfungerende fellesoperasjon.

Vi må passe oss for å tro at den gode planen er end state for FOH sin rolle – vi må spørre oss om vi evner å lede på planen, eller om vi bare «slipper den» ned til de taktiske[...]

Det er jo ikke slik at prosessene som er utarbeidet for store NATO operasjoner, gjerne for krise og konflikthåndtering i allianserammen, treffer FOH sin rolle utenfor Forsvaret – i en nasjonal kontekst, som en aktør i totalforsvarsrammen. En betraktning viser til utfordringene når Forsvaret «låner» ressurser til andre etater, men mottakene etat ikke kan lede disse ressursene selv - Det som i langtidsplanen beskrives som en økt ambisjon om *evne til koordinering av nasjonal krisehåndtering* (FD, 2020b). Alle er enige om hvordan dette er demokratisk bestemt, vedrørende eksempelvis Politiets rolle i fredstid, er den riktige innretningen, men utfordringen ligger i at lederstøtte ofte kan være mer krevende enn å lede selv.

FOH er det fellesoperative hovedkvarteret – og det eneste HQ som er i stand til å lede fellesoperasjoner i Norge. I de lavere konfliktspektrene er det ikke Forsvarets som har ansvaret – og det er mer ressurskrevende å bistå andre med operasjonsledelse enn å lede selv. Dette er jo fornuftige og demokratiske føringer i lovverk og retningslinjer, men det krever betydelige ressurser fra FOH – selv om ikke den faktiske bruken av innsatsmidler nødvendigvis er så stor.

En siste innfallsvinkel som blir tilkjennegjort er betraktninger om kompetanse rundt bruk av teknologi. Det er ingen ved FOH som er i tvil om at de hjelpemidler og effekter som ny og fremtidens teknologi kan bidra med i militære operasjoner generelt og fellesoperasjoner spesielt vil være betydelige. I «samtalene på gangen» er det kanskje her jeg opplevde størst uenighet – om teknologiens fortrefelighet for funksjonaliteten i hovedkvarteret. I intervjuene er de fleste opptatt av det kognitive aspektet ved fellesoperasjoner, og at man ikke må la seg friste til at flere dataprogrammer og mer kommunikasjonsutstyr vil løse den utfordringen for oss alene.

Fellesoperasjoner er en kognitiv aktivitet – det må ligge tillitt i bunn – mennesker må møtes

Det er likevel på det rene at det er en bekymring om hovedkvarteret utnytter teknologi i tilstrekkelig grad.

Vi skulle hatt en teknologiinnovatør i hver seksjon – en som hele tiden skulle sett på muligheten for å utnytte teknologi for å bli bedre.

Vi har en lei tendens til å bruke mye tid på å introdusere ny teknologi – hvor det eneste utbytte er at vi gjør ting vi har gjort før litt bedre. Det er jo når teknologi bidrar til at vi gjør ting på nye og bedre måter – den virkelig gir verdi.

Teknologisk nytenking er viktig, men det er likevel slik at vi i disse intervjuene ikke har fokusert på teknologisk utvikling hos innsatsmidlene. Det har ikke vært et poeng å sette i gang en diskusjon om Hæren, Sjøforsvaret, Luftforsvaret og andre trenger det ene eller det andre. Det har heller ikke vært et tema som har blitt introdusert uoppfordret i intervjuene. Det som derimot poengteres er at FOH har betydelige kompetansemangler på de nye domenene som er introdusert – som Cyber og Space, samt informasjonsmiljøet og det elektromagnetiske spektrum hvorpå også er teknologikrevende.

Her har vi noen få ildsjeler, men det er helt klart noe vi må bli betydelig bedre på som helhet.

Det er altså slik at intervjuobjektene anser FOH sitt potensiale på system, prosess og økt evne til synkronisering og ledelse som viktigere enn teknologiske nyvinninger i hovedkvarteret. Likevel er erkjennelsen av at økt kompetanse rundt teknologi og spesielt i relasjon til utviklingen av eksisterende og nye innsatsmidler er til stede. At det samtidig har en påvirkning på operasjonsmiljøet og trusselbilde som helhet er også tydelig hos de fleste intervjuobjektene.

4.4 Fellestaktisk samvirke.

Sjef Hæren, general Lars Lervik, startet den fellesoperative temadagen på Army Summit 2020, med å sitere forsvarssjef Eirik Kristoffersen, om hans syn på fellesoperasjoner da han var sjef Hæren.

Det er vår evne til å utnytte fellesressurser for å oppnå felles effekt; som kan senke risiko, påføre fienden flere dilemma og gi våre taktiske sjefer handlefrihet. På den måten blir vår kampkraft sterkere enn summen av delene hver for seg (Lervik, 2020).

Sitatet gir mening og beskriver på mange måter de effektene fellesoperasjoner ønsker å oppnå, men det inneholder ikke fellesoperasjoner. Det er også en ambisjon om at Hæren skal utnytte fellesressurser, noe intervjuene har påpekt at det er lite av. Sitatet beskriver heller ikke Hæren, som en

---

del av fellesoperasjonen. Etter denne innledningen fulgte det en 90 minutters samtale mellom grensjefene fra henholdsvis Sjø-, Luftforsvaret og Hæren, om fellesoperasjoner. Det fremheves mange interessante betraktninger, samt hvordan en fellesoperativ kultur er på fremgang i forsvarsgrenene, likevel er det for denne oppgaven mest interessant at det snakkes så lite om FOH – Hvilke rolle FOH har i dette og hvilken rolle forsvarsgrenene har mot FOH. Primært handlet denne 90 minutters samtalen om samarbeid eller samvirke, et etter sigende betydelig bedre og bedre samarbeid mellom forsvarsgrenene.

En ny benevnelse, introdusert i FFOD 2019, men også brukt aktivt på Army Summit 2020, er *fellestaktisk samvirke* (FST, 2019a). Basert på samtale mellom grensjefene på Army Summit, kan *fellestaktisk samvirke* oppfattes som fellesoperasjoner skapt på det taktiske nivået. Denne tanken om *fellestaktisk samvirke* ble derfor tatt med inn i intervjuene ved FOH, for å se om oppfattelsen var riktig og hvorfor det eventuelt er slik. I intervjuene kunne det forstås at det *fellestaktiske samvirke* ønskes velkommen og ikke er til hinder for fremtidige fellesoperasjoner. FOH må bare i større grad synkronisere og lede initiativene på en måte som bidrar til fellesoperasjoner og at det ikke forblir fellestaktisk. Det er likevel en oppfattelse om at selv om FOH kanskje ikke har tatt nok plass, så trer kanskje grensjefen i for stor grad inn på den fellesoperative utviklingsarenaen uten at FOH er i førersetet.

Forsvarsgrenene driver utvikling på egen hånd – ofte i takt med egne ønsker. Der må FOH i større grad komme på banen – for å beskrive hvilken utvikling som i størst grad bidrar til fellesoperasjoner, slik man ser det fra FOH.

Det er likevel noen som mener at grensjefene er nødt til å kjempe for egne kapasiteter og at økte fellesoperative ambisjoner også må stimuleres med utvikling og ressurser tilført ovenfra.

Forsvarsgrenene er begrenset på ressurser og kapasiteter. Skulle vi be dem om i større grad å bytte ut nåværende struktur med en mer (Sett fra FOH) fellesoperativ struktur, ville det ikke vært noen igjen av forsvarsgrenens operative system[...] fellesoperative ressurser må primært komme i tillegg[...]

I intervjuene kommer det også frem at de tre store forsvarsgrenene ikke er alene. Det er tydelig at det er nye domener på tur inn, som i mye større grad har betydning for fellesoperasjonen enn hva vi har sett tidligere.

Det fellestaktiske samvirke – slik det fremstår i dag – blir lite helhetlig når vi ser hvordan operasjonsmiljøet er i dag. Det er også vanskelig for det taktiske nivået å opprettholde

---

nok helhetlig situasjonsforståelse til å samkjøre hverandre mot de overordnede målsettinger[...]

[...]denne rollen er det kun FOH som har mandat og evne til å håndtere i fremtiden.

Så selv om dette *fellestaktiske samvirket* ikke nødvendigvis treffer definisjonen for fellesoperasjoner i FFOD og tilsynelatende fyller et rom som tilhører det fellesoperative nivået, ønskes det velkommen av ledelsen ved FOH – noe som kan bygges videre på ettersom FOH utvikler seg mot en økt evne til å synkronisere og lede. Avslutningsvis er det likevel ikke slik at det bare handler om at FOH må øke sin evne til lederskap – innsatsmidlene må også utøve følgerskap.

Alle sier de vil bli ledet, men når det ledes (fra det operasjonelle nivået) er ikke alltid viljen like stor til å følge (på det taktiske nivået).

En siste betraktning rundt tematikken er styringsmodellen til Forsvaret, som på mange måter er en nødvendig innretning, men ikke nødvendigvis alltid tilrettelegger for fellesoperasjoner.

Vi har hatt en enorm støtte fra Oslo, etter at Sjef FOH ble gitt OPCOM. Vi har blitt gitt muligheten til å bruke mandatet fullt ut[...]

[...]Forsvarsgrenene er likevel finansiert for evne til styrkeproduksjon og vilje til strukturutvikling fra sentralt hold[...]

FOH har jo ikke de store ressursene å dra på for å få grenen til å gjøre tingene (i daglige operasjoner) annerledes[...]

At Driftsenhet (DIF)-strukturen er utfordrende for fellesoperasjonen beskrives, men også en forståelse for at forsvarsgrenene og innsatsmidlene må få utvikle seg, samt drive styrkeproduksjon uten for mye innblanding fra det operasjonelle nivået. Så at dette er en «gi og ta»-diskusjon som må tas på ledergruppenivået, kan man lese mellom linjene. I intervjuene er man likevel relativt samstemt om at modellen med grensjefer og FOH med OPCOM er bedre enn den gamle ordningen med land-, sjø- og luftkommandører, lokalisert ved hovedkvarteret, når det kommer til evnen for å skape fellesoperasjoner.

Det er jo lett å tro – at med disse kommandørene til stede i hovedkvarteret skulle skape fellesoperasjoner – min opplevelse er at det var enda mer grenvise operasjoner da enn nå.

4.5 Den nasjonale fellesoperasjonen i allianserammen

Ambisjonen om avskrekking og beroligelse, men også evnen til å sloss – også alene om det verste skulle inntreffe, krever fleksible styrker. Dette er en fleksibilitet som koster [...]

Et utfordrende tema å beskrive og samtale med offiserer om, ved et operativt hovedkvarter, er pågående og fremtidige operasjoner. Utfordringen øker betydelig når du ønsker å fokusere på utfordringer; som ofte blir sammenlignet med svakheter. Svakheter søker man å beskytte fra potensielle fiender for enhver pris. Likevel er det temaer, som vi allerede har vært inne på, hvor utfordringer i operasjoner kommer frem. Vi skal avslutte denne gjennomgangen med funnene rundt noen utfordringer relatert til den nasjonale fellesoperasjonen i allianserammen.

Daglige operasjoner i fredstid har den tvetydige problemstillingen – at den ikke har en start eller en slutt[...]ambisjonen er jo at det ikke skal bli til en konflikt eller krig, og således er jo målsettingen å være der man er – dette er utfordrende for prosessene ved FOH.

Det beskrives også at daglige operasjoner for FOH utelukkende er skarpe operasjoner - øvelser er også blitt en del av operasjonene. På det taktiske nivået er det styrkeproduksjon i sykluser, ofte på årsbasis, som er vanskelig å tilgjengeliggjøre for operasjoner.

Det er jo åpenbart at alle stiller i en tilspisset situasjon eller krise[...] men om alle skulle endre på utdanning og trening for å tilfredsstille mer eller mindre viktige målsettinger i de daglige operasjonene – ville jo styrkeproduksjonen stoppe opp. [...]men vi må likevel blir flinkere til å tenke lengre frem på FOH - slik at vi kan planlegge med at nødvendig utdanning og trening gagnar den pågående operasjonen og vice versa.

FOH sine planer må også ta innover seg de langsiktige sikkerhetspolitiske linjene, selv om verden rundt endrer seg. Dette har medført at man hele tiden har holdt øye med og operert i Arktis, selv om det i lengre perioder har vært bidratt tungt til internasjonale operasjoner. Langsiktigheten kommer nå til sin nytte når Arktis igjen er tilbake på agendaen hos både allierte og Russland.

Det er viktig å ha de lange linjer i sikkerhetspolitikken. For Norge har dette vært avskrekking gjennom NATO medlemskapet, og beroligelse gjennom et forutsigbart naboskap med Russland.

Avskrekkingen gjennom alliansen må ikke gå bekostning av det gode forholdet det har vært til Russland. Dette blir beskrevet som svært viktig for FOH – å være denne katalysatoren mellom den

---

økte militære tilstedeværelsen i Nordområdene og forutsigbarhet for Russland – hvorpå er ansett som beroligende.

Vi er helt avhengige av NATO og de andre allierte, men vi må passe oss for å ikke ta det ansvaret vi har gjennom de rettigheter og plikter som følger ad å være et suverent land med enorme havområder og store ressurser.

Dynamikken mellom de operasjonelle hovedkvarterene i NATO og FOH har forbedret seg betydelig, og gjort at samkjøringen stadig blir bedre. Dette har mye med at FOH, nå er et hovedkvarter med operativ kommando – rettigheter og plikter – som en operativ NATO eller alliert sjef kan snakke direkte med.

Det betydelige arbeidet FOH har gjort med nasjonalt planverk, som har vært gjennomførbart på grunn av det kontinuerlige fokuset på Nordområdene og Russland, har gitt svært gode bidrag til at NATO planverket nå er blitt så bra for det samme området.

Vi har fått til meget gode planverk på nasjonalt nivå, som er godt samkjørt med planverkene i NATO.

Hvordan reelt gjennomføre disse planene, må øves mer på – Trident Juncture 18 la et meget godt fundament for videre planarbeid og gjennomføring av disse.

Vi er jo mer involvert i planarbeidet i NATO, og etter hvert en viktig bidragsyter i utførelsen av planene – både med styrker og som hovedkvarter[...] det blir krevende – at vi involverer oss så tungt i NATO sine planer, men det er den riktige veien å gå.

De daglige operasjonene har pågått lenge med Kystvakt, overvåkningsfly og grensekontroll. Et økt militært nærvær i våre nærområder, både fra Russland og Allierte, vil kreve mer av FOH med tanke på planlegging og utførelse av operasjoner, men også av innsatsmidlene vilje til å tilpasse seg de nye forutsetninger og evnen til å delta i de kontinuerlige operasjonene. En tettere knytning til NATOs planverk og kommandostruktur vil også kreve mer av FOH primært, men også av innsatsmidlene – både i nasjonale operasjoner og operasjoner i allianserammen. Sjef FOH ha uttrykt bekymring for den økte allierte tilstedeværelsen i nærheten av russisk farvann i Arktis, og var ute i VG og forklarte hvorfor Norge ikke alltid deltar på disse seilasene.

Vi prøver å fortelle våre partnere at Norge er NATO i nord. Russerne er vant til at norske fly og fartøyer er til stede i Barentshavet. Og at E-tjenestens fartøy «Marjata» seiler der. Det er lavspenning i praksis (Johnsen og Lech, 2020)

I noen av intervjuene ble det tid og rom for å samtale rundt de moderne formen for operasjoner, slik som for eksempel Multi Domain Operations (MDO). Siden dette ikke ble et tema i alle intervjuene må man være forsiktig med å generalisere, dog er det en betraktning fra noen i den øverste ledelsen som er interessant.

Konvergens, slik du beskriver målsettingen fra MULTI DOMAIN OPERATIONS, er jo ikke noe vi i Norge kan se for oss å kunne oppnå på egne hånd. Vi må finne vår rolle sammen med NATO i den settingen.

Vi avslutter gjennomgangen av intervjuene med ett sitat med skikkelig fellesoperativ snert, men med en svært bevisst moderering.

Det er jo riktig effekt - på riktig sted - til riktig tid som betyr noe; ikke plattformen som leverer effekten. Vi har nå da likevel de plattformene vi har, og operasjonsområdet er enormt[...]

Det er altså et ønske om å tenke nytt og kaste opp alle «ballene i luften» for å møte de utfordringene man tenker man kan stå ovenfor i fremtiden. Det er likevel en erkjennelse at ikke alt kan endres i høy hastighet, og at noe er seiglivet, har sine positive sider ved at man ofte har sett at «hjulet er rundt». Det er likevel et ubestridt faktum, ifølge ledelsen ved FOH, at det er betydelige utfordringer med å få ressursene til å strekke til, for å oppnå ønskede effekter hos både allierte og naboene i øst.

---

5 Er de opplevde utfordringene ved FOH fellesoperative?

There is no longer a dominant model for the future of war, but instead a blurred concept of range of speculative possibilities» Lawrence Freedman (2017) – The future of War – A History

5.1 Empiri møter teori og kontekst.

For den oppvakte leser, så ser man ikke en direkte relasjon mellom svarene i intervjuene og de utledede indikatorene. Dette er dog mer et resultat av spørsmålene som ble stilt, hvor hensikten ikke var å fremlegge indikatorene til intervjuobjektene. En potensiell diskusjon rundt de utledede indikatorene og den teoretiske bakgrunnen for disse, ville potensielt kunne undergrave hele den indirekte innretningen på oppgaven.

Dette i mente så ble ikke intervjuguiden en direkte utledning av indikatorene, men innrettet på en måte hvor jeg som forsker antok at jeg kunne få svar på elementer som kunne være relevant for en analyse mot indikatorene. Derfor er det ikke konkrete svar tilgjengelig, som vurdere FOH sin egen evne til operasjonskunst, FOH sitt syn på norsk sikkerhetspolitikk og strategivalg, heller ikke alle omkringliggende faktors påvirkning av evnen til å utøve planlegging og gjennomføring av fellesoperasjoner. Det kunne vært mulig å se funnene fra intervjuene direkte opp mot indikatorene og krysset av om det var treff eller ikke – noe som, igjen den oppvakte leser har identifisert, ville gitt mer eller mindre treff på alle. Likevel er ikke et treff uten kontekst og drøfting like verdifullt. Så med å erkjenne at å kun drive en avkrysning på indikatorer, ville være en litt for snever tilnærmingen til det som er rammeverket for oppgaven – som var *fellesoperative utfordringer som fenomen* – så måtte det kontekstualisering til. Denne konteksten vil søkes oppnådd ved å diskutere funnen ved FOH opp mot indikatorene, og inn i noe av det vi finner i og rundt den norske forsvarsdebatten, som en generaliseringstest på funnene. Det vil bli utledet slutninger på indikatorsett og delkonklusjoner på evnen til operasjonskunst og evnen til orkestrering av fellesoperasjoner.

5.2 Driver FOH med operasjonskunst?

Evnen til operasjonskunst er avhengig av strategiske føringer, men også at strategien må ha et realistisk forhold til de faktiske evnene til de militære virkemidlene. I hvilken grad FOH var kritisk til den overordnede strategien hadde jeg ikke forventet å få et svar på, men de er tydelig på at det er betydelige ressursmangler. De tre kategoriene av ressursmangler – taktiske innsatsmidler, operasjonelle innsatsmidler og ressurser til å drive hovedkvarterene tilstrekkelig - kan indikere at det ikke er en fullt ut funksjonell kobling mellom de strategiske ambisjoner og de virkemidlene som er satt

---

til å løse disse¹⁸. Et annet alternativ er at kompetansen ved FOH ikke er tilstrekkelig for utøvelse av operasjonskunst på en måte som gjør at de militære virkemidlene, som er tilgjengelig, faktisk blir utnyttet tilstrekkelig for de målsettingene som er satt. Dette har blitt poengtert i intervjuene og annen empiri, at er en faktor for hovedkvarterets opplevde effektivitet.

De strategiske føringene om *avskrekking og beroligelse* blir fremhevet av intervjuobjektene ved FOH. En sikkerhetspolitisk innretning siden Norges inntreden i NATO og nøytralitetslinjen ble brutt etter andre verdenskrig (Tamnes, 2019). En forsvarspolitisk innretning som både skulle ivareta *integrasjon* med allierte gjennom basestrukturer, trening og interoperabilitet, men også et robust norsk *totalforsvar* som skulle etablere nok nasjonal forsvarsevne til å *avskjerme* alliert tilstedeværelse i de mest sensitive områdene mot russisk interessedefære i Nord-Norge (Hilde, 2019, Tamnes, 2019 og Gjeseth, 2015 s.150-151). Dette tankesettet er også å finne i intervjuene, enn om i en noe mer moderne form. En tydelig revitalisering av integrasjon av allierte er tydelig – spesielt i planverk, men også i økende grad på operasjonssiden.

Etter over ett tiår i «out of area» operasjoner har det siste tiårets betydelige militære fornyelse og opprustning av de russiske militære styrkene igjen satt NATO sine primærområder på agendaen, noe som også innbefatter Norge og Nordområdene (Ejfestad, 2018, Heier, 2019 og Conley et.al, 2018). I perioden har det både vært satt ned en ekspertgruppe for forsvaret av Norge, levert to langtidsplaner og flere bidrag fra Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI) for å finne innretningen på forsvarspolitikken til de nye sikkerhetspolitiske utfordringene (Langemyr, 2020). Debatten om fremtidens innretning har også blusset opp, og har til tider vært meget divergerende. Tidligere forsvarssjef Sverre Diesen har påpekt at med dagen budsjettutvikling vil det ikke bli gitt rom til et forsvar med militære kapasiteter, som kan utligne asymmetrien mellom Norge og Russland, uten å ta i bruk ny teknologi på bekostning av de klassiske militære innretningene. Denne argumentasjonen baserer han på at det ikke er mulig å både opprettholde beredskap og utholdenhet med de midlene som er tilgjengelig (Diesen, 2019, 2020 og 2021). Pengestrømmen vil heller ikke øke av betydning, om vi skal stille lit til professor Janne Haaland Matlary (2020), som sier at militære ønskelister ikke vil blir finansiert før det er et akutt behov. Økte bevilgninger ligger likevel til grunn for FOH sine ønsker om flere moderne ressurser. Skal vi tro intervjuobjektene er det ikke mer å hente i forsvarsgrenene.

---

¹⁸ Denne påstanden kan selvfølgelig problematiseres gjennom å henvise til de tydelige sikkerhetspolitiske målsettingene skissert i siste LTP (se pkt 2.3 og 2.6) (FD, 2020b). Vi vil likevel se at det er klare indikasjoner på at det ikke er enighet om hvordan oppnå dette, og videre innsatsmidlenes evne til å svare til de sikkerhetspolitiske ambisjonene – som er i samsvar med intervjuobjektene anmerkninger om dette.

Professor Tormod Heier på sin side mener at vi ikke bør satse på avskrekkingstiltak vi ikke kan stå for selv, fordi alliert avskrekking i Nordområdene potensielt gjør situasjon utryggere for både Norge, Russland og de allierte (Heier, 2019 s.28-31 og Heier, 2020). Derimot er nåværende forsvarsminister Frank Bakke-Jensen og tidligere forsvarsminister Jona Gahr Støre fornøyd med at en langsiktig innsats mot de allierte og spesielt USA, nå får sin virkning i økt alliert tilstedeværelse i Nordområdene (Kråkenes, 2020) Hæroffiserer, som eksempelvis Terje Bruøygaard (2019) og Aleksander Jankov (2019) har vært tydelig på at Finnmark må forsvares i dag, selv om det ikke var et rasjonale for det i planene under den kalde krigen – og da med konvensjonelle styrker som viser både vilje og evne¹⁹. Forsker Ina Holst-Pedersen Kvam er av den oppfatning at Finnmark er ute av ligningen til Russland, for en eventuell bakkeinvasjon – at økt rekkevidde og betydelig bedre presisjon på konvensjonelle våpensystemer gjør områder lengre vest og sør, som Lofoten, betydelig mer interessant og at den siste FMR er *Sjøblind* fordi den ikke tar innover seg det maritime komplekset i stor nok grad (Holst-Pedersen Kvam, 2020 og Kråkenes, 2020). At akademia og offiserer er relativt enige om de sikkerhetspolitiske spørsmål, men åpenbart uenig om den forsvarspolitiske innretningen kan være et tegn på en manglende militær strategi. Professor Kjell Inge Bjerga et.al. (2020) oppsummerer denne bekymringen i sin betraktning om fraværet av et klart forsvarskonsept. Det skal nå settes en ny forsvarskommisjon, som tyder på at det er en politisk enighet om den samme bekymringen – mandatet er dog enda ikke definert. (Langemyr et.al, 2020). Dermed kan det vises til at både funnene fra FOH og den høyst levende forsvarsdebatten der ute skisserer en utfordring med en manglende besluttet militær strategi. Hvordan balansen mellom alliansestøttet avskrekking og nasjonal beroligelse skal utføres, er ikke forsvarspolitisk definert, selv om nåværende FMIN sier seg fornøyd med retningen det tar (Bakke-Jensen, 2021). Videre er et påstått manglende forsvarskonsept, tilstrekkelig underbygget med økonomiske ressurser, et tegn på at det ikke er tatt stilling til om at de militære midlene er satt i stand til å oppnå de effekter, og videre utføre de handlinger som operasjonskunsten skal utlede av de sikkerhetspolitiske målsettingene. Dermed kan det trekkes en slutning om at FOH har en utfordring med en manglende besluttet militær strategi²⁰. Hvordan balansen mellom alliansestøttet avskrekking og nasjonal beroligelse skal utføres, er ikke forsvarspolitisk definert. Videre er et påstått manglende

---

¹⁹ Se debatten fra Minerva.no sommeren 2019 – En føljetong mellom Diesen, Bruøygaard og Jankov i foranledning FMRs ferdigstillelse høsten 2019.

²⁰ NATO har nylig utviklet en ny militærstrategi, for første gang på mange tiår (Dyndal og Hilde, 2021). Militærstrategi er også noe som er på agendaen for den nye forsvarssjefen general Eirik Kristoffersen, og etter sigende er det en ny norsk militærstrategi under utarbeidelse klar til utgivelse ila våren-tidlig høst 2021. Da innretning og innhold ikke kan dokumenteres, ble den ikke et tema for denne oppgaven.

---

forsvarskonsept, tilstrekkelig underbygget med økonomiske ressurser, et tegn på at det ikke er tatt stilling til om at de militære midlene er satt i stand til, og den mulige anvendelsen av disse (operasjonskunsten)treffer de sikkerhetspolitiske målsettingene i tilstrekkelig grad.

Nivåkomprimering er en beskrevet nødvendighet i doktrinene. Det kan være ulike årsaker til at dette inntreffer, men er i de samme doktrinene relatert til at også selve utførelsen av den militære handlingen er politisk sensitiv (FST, 2019a). Det at det politiske nivået Norge i større grad interesserte seg for hva som skjedde teknisk på bakken avstedkom ved de økende bidragene i internasjonale operasjoner og spesielt Afghanistan-operasjonene (NOU, 2016-8). Denne type nivåkomprimering er ikke avdekket i intervjuene, gjennom at intervjuobjektene peker på den utfordringen direkte. Det er i motsetning beskrevet at det har vært en betydelig støtte fra Forsvarsstaben for at FOH skal lykkes i å være bindeleddet mellom strategisk og taktisk nivå. På den andre siden beskrives en form for nivåkomprimering gjennom hvordan forsvarsgrenene henger direkte opp i det strategiske når det kommer til struktur, utvikling, styrkeproduksjon og økonomi, som igjen gjør det utfordrende for FOH å utvikle sine operasjoner i fredstid – såkalte «fase 0 operasjoner». Ordningen påklages ikke i stor grad, men det poengteres at FOH i større grad må tenke lengre frem, og at det som nå er aktiviteter mellom Forsvarsstaben og forsvarsgrenene må kobles tettere opp mot fase 0 operasjonen – les altså hvordan kan man oppnå langsiktige bevisste militære effekter med innsatsmidler under styrkeproduksjon, trening og øving. Dermed kan det trekkes en slutning om at FOH har det nødvendige mandatet og støtte fra forsvarssjefen for å kunne være bindeleddet mellom strategisk og taktisk nivå. Det er likevel en utfordring at det er en betydelig forskjell mellom den operative og administrative kommandolinjen, som gjør at de kan oppfattes å være antagonister istedenfor gjensidig forsterkende. Dette er en utfordring som primært kommer til syne i daglige operasjoner i fred og antatt i det lave konfliktspekteret.

Evnen til operasjonskunst og evnen til å planlegge og gjennomføre operasjoner er identifisert å ha en tett link til kompetanse. Kompetanseutfordringer er poengtert med flere fasetter i intervjuene. Sjef FOH beskrev kompetanseutfordringen som både å være i bredde og dybde. Altså det er for snever kompetanse, og den kompetansen som er tilgjengelig og nødvendig besittes av for få eller i for liten grad. En for lav kompetanse relatert til de nye og fremtidens innsatsmidler blir også poengtert, da i første omgang Cyber og Space.

At det er kompetansemangel i Forsvaret generelt, ble poengtert av Svendsen-utvalget. Berit Svendsen er ingen hvem-som-helst og hennes utvalg har konkludert med at Forsvaret trenger betydelig påfyll av kompetanse på flere områder (FD, 2020b). «Svendsen-rapporten» har møtt både motstand og applaus, innenfor og utenfor etaten. Sågar låter regjeringen likevel til å fastholde ved utvalgets konklusjon om

---

at i forhold til fremtidens utfordringer med digitalisering og nyvinninger innen teknologi, mangler Forsvaret både kompetanse og lederkraft (Regjeringen, 2020a). En lignende utfordring, men ikke helt lik konklusjon har Rine Veberg kommet frem til i sin masteroppgave «*Russisk teknologi og nye trusler – en hærkultur til besvær?*», hvor hun påpeker at det er for få ledere i Hæren som forstår de ikke-kinetiske aspektene med fremtidens sammensatte virkemidler (Veberg, 2020a s.70). I en artikkel i Stratagem viser hun til at Svendsen-utvalgets fokus på sivil kompetanse inn i Forsvaret ikke er tilstrekkelig, det er også de dyktigste krigerne og lederne som må øke sin forståelse for fremtidens utfordringer, og spesielt de ikke-kinetiske virkemidlene, om vi skal lykkes i morgendagens konflikter (Veberg, 2020b). Den fellesoperative staben, krever også kompetansebygging over tid for å bli tilstrekkelig god (Høiback, 2016 s. 367-378). FOH var ti år i 2019 og fikk det nødvendige mandatet for fellesoperasjoner gjennom OPCOM i 2017. Da kan det diskuteres om det har vært tilstrekkelig tid for å bygge kompetanse og riktig kompetanse. En annen faktor er den betydelige «turn over» som er i Forsvarets organisasjon, med et snitt på 2 år i stilling ifølge FFI rapporten *En analyse av sluttrater og stillingsrotasjon i Forsvaret* fra 2015 (FFI, 2015 s.3). Høy «turn over» er ikke noen som fremkommer i intervjuene, men den manglende kompetansen det eksplisitt pekes på, kan tyde på at den ikke får institusjonalisert seg i tilstrekkelig grad.

Noe som også krever kompetanse er prosess, og de valgte prosesser er en utfordring på FOH ifølge intervjuobjektene. Primært pekes det på at valgte NATO prosesser, designet for store multinasjonale hovedkvarter, er for omfattende og tidkrevende i forhold til de mulighetene som ligger for effektive og kreative tilnærminger i et homogent nasjonalt hovedkvarter. Prosessene det snakkes om er hele eller deler av problemløsningsprosessen. Selv om utfordringen skisseres som at prosessene ikke er riktig eller ikke brukes på riktig måte for norske forhold, kan de også være at den militære problemløsningsmodellen, som FOH anvender, ikke er tilstrekkelig for de utfordringene de militære styrkene står ovenfor. Både innledningen, teorien og svarene i intervjuene skisserer jo at kompleksiteten i det som skal løses, samt mulighetsrommet for løsninger, stadig er økende. Den britiske forsvarstenketanken DCDC, påpeker at man i fremtiden vil ha et «Joint Battlespace as congested, cluttered, contested, connected and constrained» (UK MOD, 2014). Det kreves således nye innretninger for å løse fremtidens militære utfordringer (Vego, 2009 og Zweibelson, 2015). Arlin (1989) definerte et problem som rommet mellom en uønsket og en ønsket tilstand, et mellomrom som de militære problemløsningsmodellene og planprosesser er tiltenkt å fylle (Rittel & Weber, 1973 og Zweibelson, 2015). Et ønske om vedvarende fred - et etablert fredsrasjonale - gjør at tilstanden man er i er mer eller mindre den ønskede - og utfordringen er å fortsette å være i en tilstand av fred. Denne utfordringen pekes på i intervjuene og det kan tolkes at man mangler

---

prosessuelle tilnærminger til en slik ny problemtype. Mike Galeotti (2017), en anerkjent forsker på russiske anliggender, påpeker at fremtiden vil for Europa være å håndtere det kaoset Russland bevisst nå etablerer. Sågar vil man ikke finne problemet, men kun måtte basere seg på en evne til å manøvrere i kaoset. Det er mange ulike tilnærminger til kompleks problemløsning, som vi ikke kommer inn på her, men NATO ga senest i mai 2020 ut en rapport om hvordan nye innretninger kan se ut (NATO, 2020). Dette er ikke kommet frem i intervjuene som en tilnærming under utvikling ved FOH, og derfor kan prosessuelle utfordringer ansees som identifisert. Dermed kan det trekkes en slutning om at det institusjonaliserte kompetansenivået på FOH ikke er tilstrekkelig i kvalitet eller kvantitet. Dette gjelder både evnen til å forstå og anvende nye innsatsmidler eller klassiske innsatsmidler på nye måter, samt utvikling og anvendelse av prosesser og problemløsningsmodeller som kan møte morgendagens utfordringer på en bedre måte.

Delkonklusjon evne til operasjonskunst

En første delkonklusjon er dermed at det er flere utfordringer, både utenforliggende og interne, som påvirker evnen til operasjonskunst ved FOH. Diskusjonene rundt et manglende forsvarskonsept og at FOH mener det er betydelige ressursutfordringer, kan tyde på at operasjonskunstens handlingsrom kommer i skyggen av at sikkerhetspolitiske målsettinger ikke er avstemt med de militære innsatsmidlenes mulighetsrom gjennom de opplevde realitetene i det utvidede operasjonsmiljøet. Internt er FOH i mangel av nok kompetanse og tilpassede prosesser. Kompetansemangel på teknologi, fremtidens innsatsmidler og prosesser er identifisert. Prosessene må la seg gjennomføre effektivt, tatt hovedkvarterets ressurser tilgjengelig i betraktning, og at de faktisk er tilpasset de stadig mer komplekse problemene man opplever å stå ovenfor. En manglende evne til operasjonskunst kan argumenteres for å være identifisert.

5.3 Koordinering av samarbeid - eller ledelse av fellesoperasjoner?

Definisjonene av fellesoperasjoner og ambisjonene beskrevet i både styrende dokumenter og FOH sin egen ambisjon er samstemte. De beskriver noe mer enn samarbeid. At sjef FOH er gitt OPCOM over innsatsmidlene, og at det oppleves en betydelig støtte fra det strategiske nivå vedrørende dette mandatet, tilsier at mulighetsrommet for å lede og synkronisere er til stede.

Det kan dog være gitt både et tydelig mandat og betydelig støtte for å drive operasjoner, men om man faktisk får styrkene under seg til å gjøre det man ønsker, er en kjent lederskapsutfordring. I denne sammenheng er det ikke bare at innsatsmidlene ikke nødvendigvis vil drive med fellesoperasjoner, men om de faktisk har evnen til å bidra. Allerede i 1986 kommenterte Carl Builder i sin *The Masks of*

War de betydelige utfordringene som lå i de ulike kulturene og tankesettene til forsvarsgrenene i USA. USMC General A.C. Zinni beskrev det samme i 2000 slik

We teach our [junior officers] to recognize that sister service as the enemy...we fight each other for money, programs, and weapon systems. We try to out doctrine each other by putting pedantic little anal apertures...in doctrine centers...to ace out the other services and become the dominant service in some way...Interservice rivalry... [is] going to kill us if we don't find a better way to do business (Zinni, 2000).

Det samme fenomenet tas opp av professor Kjell Inge Bjerga, ved at han legger frem påstanden om at utviklingen skjer gjennom forsvarsgrenene og ikke er tilstrekkelig styrt fra toppen og tilpasset de helhetlige behovene (Bjerga et.al, 2020). Disse forskerne er riktig nok hardere i sin tilstandsrapport enn hva intervjuobjektene ved FOH er. Fellestaktisk samvirke, som oppfattes positivt ved FOH, er ikke noe som finnes utenfor de norske forsvarskretser, og kan tenkes å være i retning av en måte å tilsynelatende samarbeide uten at det skal gå på bekostning av egen forsvarsgrens interesser. I dag er USMC sin radikale dreining av oppdragsformulering og endring i struktur, et eksempel på hvordan en forsvarsgren endrer seg etter en tenkt fremtidig fellesoperasjons behov (Berger, 2020 og Bruøygaard og Qviller, 2020). At en slik endring av kapabilitetstilnærming og innretning på forsvarsgrenene kan være formålstjenlig også i Norge er belyst i masteroppgaven til Jørn Qviller (2020) og en oppfølgende artikkel av samme Qviller og Terje Bruøygaard høsten 2020 (Bruøygaard og Qviller, 2020).

FOH ser det likevel som mer utfordrende at man ikke fra hovedkvarterer klarer og ta den nødvendige plassen – lede på planene og faktisk lede innsatsmidlene til en helhetlig å synkronisert innsats. Det er en erkjennelse av at det i for stor grad etablerer seg «fellesoperative prosesser» på det taktiske nivå, og at FOH i større grad må ta ledelsen. I denne sammenhengen kommer ressursproblematikken til syne igjen. Om årsaken er en fremdeles sterk tilknytting til forsvarsgrenene fra intervjuobjektene, eller det er en naturlig bekymring på fellesoperativt nivå – at forsvarsgrenene ikke kan miste flere ressurser uten å rett og slett «knekke ryggen» som system, har ikke kunnet blitt stadfestet. Her er det utfordrende å trekke en konkret slutning, da det er vanskelig å se helheten rundt fellestaktisk samvirke og om dette er et bidrag til fellesoperasjoner eller bare en ny måte å samarbeide på. Fellestaktisk samvirke, og få tegn på tydelige dreininger hos innsatsmidlene for å innrette seg fellesoperativt kan potensielt være en hindring for fellesoperasjoner. Det at FOH bekrefter at de i for liten grad viser vilje og evne til å ta ledelsen kan være et resultat av manglende respons på taktisk nivå, men også at viljen til å ta plassen har vært for lav.

Integrated Campaigning beskrives som fremtiden av US JOINT COMMAND STAFF. Denne samkjøringen av ressurser i et tversektorielt rammeverk blir av FOH beskrevet som mer en ressurs og

---

et positivt mulighetsrom enn en utfordring. Det norske totalforsvarskonseptet, både den gamle modellen for den ultimate innsatsen for forsvaret av landet og den revitaliserte modellen hvor også Forsvaret i større grad er bidragsyter til det sivile samfunn, blir sett på som en modell til etterfølgelse i NATO (Håkenstad, 2019 og Qviller, 2020). Selv om det norske sektorprinsippet og ministerstyre har vært under hard kritikk (Romarheim, 2019 og Smith, 2015), beskriver FOH det revitaliserte totalforsvarskonseptet som svært nyttig og med betydelig økt samarbeidsvilje og bedre koordinering over de siste årene. Det pekes likevel på det faktum at bare Forsvaret kan lede de militære ressursene, og denne lederstøtten er krevende for det ene operasjonelle hovedkvarteret i Norge. Det kan likevel antas at Norge, med sine tradisjoner for totalforsvar og betydelige læringskurve etter Utøya 22.juli 2011, har gode forutsetninger for nasjonal integrering. Denne nye modellen betyr at Forsvaret ikke bare skal bidra med *statssikkerhet*, men også inn mot *samfunnssikkerheten* (Martinsen, 2019 s.21-22). Denne dynamikken adresseres ikke i intervjuene i særlig grad, annet enn at fredstidsaktiviteten er Politiets ansvar – men Forsvaret kan bistå. Skal vi tro ledelsen ved FOH, så er også integrasjon inn i NATO og med andre allierte svært godt ivaretatt i form av mye koordinert og fellesprodusert planverk. Med henblikk på strategidiskusjonen lengre opp i kapittelet kan det skimtes at det ikke er tydelig hva faktisk Norge skal bidra med inn i den store *Integrated Campaign*. At Norge skal være NATO i nord er beskrevet, men direkte hvordan og med betydelige ressursutfordringer, kan det stilles spørsmål om hvor integrert man kan evne å være. Den økte allierte tilstedeværelsen, som bekymrer flere enn sjef FOH, kan være et resultat av norsk manglende evne til å faktisk være så relevant som ønsket i en slik integrasjon. Ifølge Hedda Langemyr (2021), på det digitale *Luftmaktseminaret*, beskriver utfordringene med at man ikke evner å tenke langsiktig, helhetlig og i sammenheng – hverken på politisk eller militært nivå, når det kommer til nordområdene. Dette understøttes også av professor Rune Ottosen (2021) ved Oslo Met i sin artikkelserie i *Forsvarets forum* om utfordringene rundt Svalbard. Dermed kan det trekkes en slutning om at FOH potensielt er langt fremme på integrering i en nasjonal kontekst, samt er kommet langt med å koordinere planverk inn i allianserammen. Det er likevel noe usikkert rundt hvordan denne integrering faktisk vil være i ulike spekter av kriser med tanke på ulike ansvarsforhold nasjonalt.

Fremtidens operasjoner har vi allerede vært inne på. Mer komplekse trusler og et utydeligere skille mellom krig og fred. At løsningsmodellene peker på et tettere samarbeid og at målsettingene om å være i en tilstand av konkurranse uten å havne i krig er de fleste enige om. Det er dog ikke etablert tydelig retning på den typiske taktikken eller hvilke utviklinger man ser for seg at innsatsmidlene behøver i denne felles og integrerte innsatsen – bortsett fra at de må være fleksible og bidra til konvergens. Overført til utfordringen med å få forsvarsgrenene til å la seg lede og være anvendbar i fellesoperasjoner, kan manglende oversikt om fremtidens taktikk og behov for innsatsmidler potensielt

---

være en betydelig utfordring for hvordan FOH skal orkestrere fremtidens operasjoner. I denne sammenheng er det påtagelig at ikke US konsepter som *Distributed Maritime Operations*, *Expeditionary Advance Base Operations* og *Integrated Campaigning* er mer utalte i intervjuene²¹. Disse konseptene, selv med noe manglende taktiske disponering, har klare indikasjoner på hva allierte styrker skal bidra med. Dette er mest tydelig i *Outside force* og *Inside force* dynamikken, hvor styrkene på innsiden av A2AD, som vil være tilfelle for Norge, skal operere på definerte fleksible måter for både og kunne bidra og beskytte seg (Gomez et.al, 2020). Utfordringen med å kunne bidra i en slik sammenheng vil bli enda mer fremtredende om struktur og materiellutviklingen går i feil retning hos innsatsmidlene. Forsvarsjef Eirik Kristoffersen påpeker den samme bekymringen i et intervju med VG.

Vi går nå igjennom alle investeringer i nytt materiell. Jeg ser at det er høy risiko for å investere feil, og høyest der vi prøver å utvikle nye systemer selv. Vi må være sikre på at det er en sammenheng mellom det vi kjøper og driften etterpå (Kristoffersen i VG 16.nov 2020)

Erkjennelsen om at fremtidens fellesoperasjoner i større grad vil og må være integrert på tvers av sektorer og flernasjonalt sammensatt, betyr at nasjoner må tenke nøye gjennom hvilke innsatsmidler de må ha for egne nasjonale behov og hva alliansen skal bidra med – og i siste instans hvilke effekter som skal bidra inn i den «store konvergensen». For småstaten Norge og sjef FOH, som den operative sjefen, byr dette på potensielt store utfordringer for hvordan man kan innrette egne operasjoner og hvordan man skal bidra inn i alliansers operasjoner. Som vi allerede har vært inne på, kritiserer Hedda Langemyr den manglende helhetlige og sammenhengende tanken rundt bruk av nasjonale og allierte kapasiteter. Hun får støtte fra Anders Romarheim, ved Institutt for forsvarsstudier (IFS), da spesifikt rettet mot manglende tversektorielle og helhetlige sikkerhetstiltak mot den digitale trusselen (Romarheim, 2021). Debatten, i kjølvannet av amerikanske bombefly til Ørlandet vinteren 2021, beskrev professor Kjell Inge Bjerga dette slik: «Det finnes ingen fasit på hvor mye norsk og lite amerikansk militærmakt – og vice versa – i nordområdene som gir mest sikkerhet for Norge[...]Det beste lilleputt Norge kan gjøre, er å tilpasse seg»(Bjerga, 2021). Dermed kan det trekkes en slutning om at det ikke er tydelig adressert hvilken rolle norske styrker skal ha i fremtidens operasjoner. Dette vises gjennom en uvisshet om et reelt fokus på nødvendige strukturelle grep som må gjøres for å ha

---

²¹ Det kan tenkes at dette ikke er tatt frem i intervjuene fordi det for det første kan være gradert, og for det andre at å ikke kommentere andre enn egen organisasjon er en uskreven regel i militært samarbeid. Så selv om konseptene er ugraderte, kan norsk deltakelse være gradert og således utelatt fra intervjuene.

---

tilpassede innsatsmidler og metoder som gjør egne nasjonale fellesoperasjoner funksjonelle, samt evnen til å integrere effektivt inn i allierte fellesoperasjoner.

Delkonklusjon evne til å orkestrere fellesoperasjoner

Den andre delkonklusjonen er at FOH er bevisst sin manglende ledelse og synkronisering ovenfor de taktiske enhetene, samt at det er et vakuum, oppstått av flere årsaker, som man har latt nivået under fylle i en så stor grad at *fellestaktisk samvirke* har latt seg etablere som begrep og ambisjon. I fremtiden er det ikke sikkert det blir lettere å planlegge og lede fellesoperasjoner, selv om de fleste konsepter og doktrinelle tanker peker mot behovet for mer felles innsats. Om man ikke har tilstrekkelig av de riktige innsatsmidlene og den riktige kompetansen institusjonalisert på de ulike ledelsesnivåene vil det bli svært utfordrende å skulle orkestrere fellesoperasjoner også i fremtiden for FOH. På den andre siden er FOH langt fremme når det kommer til å bidra inn til, samt utnytte den ressursen det revitaliserte totalforsvarskonseptet er. Det er også gjort et betydelig arbeid for å integrere «den norske operasjonen» i NATO gjennom planverk og koordinering av planer – men om den faktiske integrering er så effektiv som ønsket og som beskrevet i ambisjonen for fremtidens fellesoperasjoner er vanskelig å bekrefte.

5.4 Anbefalinger

I Forsvaret er det en læresetning om å ikke presentere problemer uten samtidig komme med noen løsninger – i alle fall noen anbefalinger. For å klargjøre funnene enda tydeligere, men også for å gi noe tilbake til alle som har bidratt til oppgaven har jeg derfor ansett det hensiktsmessig å skissere noen anbefalinger til tiltak for å konkretisere funnene i oppgaven. Anbefalinger som vil bidra til noen tanker hos dere som finner det nyttig, men også som en «tilbakebetaling» for innsikten og tiden intervjuobjektene har gitt meg og studien. Alle punktene er rettet mot FOH og ikke til sikkerhetspolitisk eller forsvarspolitisk nivå, da det er utenfor oppgavens rammer.

- FOH bør se på sin evne til operasjonskunst og i hvilken grad de faktisk lykkes med å tilføre den sikkerhetspolitiske ambisjonen de riktige militære effektene.
- FOH bør videre utlede ulike plattformuavhengige (ikke basert på dagens struktur i forsvarsgrenene) tilnærminger til disse effektene og videre utlede disse i en fellesoperativ ramme – både nasjonalt og som del av alliansen
- De to ovenstående anbefalingene bør utledes under ledelse av FOH, som operativt hovedkvarter, men ikke i isolasjon fra det strategisk og ikke minst med substansiell støtte fra det taktiske nivået.

-
- Alle de tre overstående må sees i rammen av tversektoriell og flernasjonal integrasjon, hvor FOH har kommet langt allerede.
  - For å oppnå noe av det som er beskrevet ovenfor må fokuset på kompetanse økes betydelig. Primært på den institusjonelle kompetansen, da generalstaben i sin natur er den institusjonelle kompetansen til generalen den er satt til å støtte.
  - Det er mye kompetanse på FOH og i Forsvaret, men et fokus mot evnen til operasjonskunst, og hvordan dette utføres i en norsk kontekst, noe som igjen betyr en økt institusjonell kompetanse på kompleks problemløsning i et fellesoperativt hovedkvarter.

---

6 Konklusjon

Vår frihet er verdt å forsvare. Forsvaret verner således ikke bare det vi har, men også alt vi er. Et sterkt forsvar er mer enn militær kraft. Det er summen av de verdier, holdninger og prinsipper som bor i hver enkelt av oss (Forsvarets verdisyn, 2011).

6.1 Studiens funn

Denne studien har hatt ambisjonen om å sette fokus på fellesoperative utfordringer og hvordan disse påvirker den faktiske evnen til å gjennomføre fellesoperasjoner. Fellesoperative utfordringer kan primært forstås gjennom evnen til operasjonskunst og evnen til orkestrering av operasjoner, eller som i USA og NATO benevnt kampanjesynkronisering (campaigning). Oppgavens problemstilling har vært:

I hvilken grad har FOH evnen til å gjennomføre fellesoperasjoner?

For å svare til problemstillingene ble det valgt en indirekte tilnærming - da av to årsaker. For det første var en direkte tilnærming i stor fare for å kun bli en måling på om Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) anvender og følger doktriner og konsepter, noe ganske enkle observasjoner kunne ha identifisert at FOH gjør i vesentlig grad. Fra å anvende fellesoperative doktriner, metoder og konsepter, til å faktisk være i stand til å gjennomføre fellesoperasjoner, har i denne studien vist seg å ikke nødvendigvis være sammenfallende. En annen årsak til den indirekte tilnærming var at det gav en anledning til å utlede fellesoperative utfordringer, som er interessant nok i seg selv, men også gir en betydelig større troverdighet for rammene det setter for intervjuene, analysen av innsamlet informasjon, samt bidrar til funnenes økte generaliseringskraft.

Ved FOH ser vi at opplevelsene av utfordringer ofte er de samme som skisseres i den teoretiske utledningen. Det er likevel et betydelig fokus på ressursmangel på de tre områdene *taktiske innsatsmidler, operasjonelle innsatsmidler og menneskelige og kognitive ressurser ved hovedkvarterene - tilstrekkelig kompetanse og lederkraft* som de mest fremtredende. Denne type ressursmangel er en tydelig indikator på at de utledede militære effektene, som skal understøtte de sikkerhetspolitiske ambisjonene, ikke er tilkjenngjort med tilstrekkelige militære innsatsmidler. Det kan sågar også være at det potensialet, som ligger i de tilgjengeliggjorte innsatsmidlene, ikke er utnyttet tilstrekkelig. Analysen som er gjort vedrørende funnene i intervjuene, tyder på at evnen til operasjonskunst hos FOH lider under begge. Dette er også understøtte av den nasjonale forsvarsdebatten, hvor det er betydelige uenigheter om innretninger, men likevel enighet om at det må tenkes nytt og etableres bedre strategisk overbygning for forsvarspolitikken om man skal møte de identifiserte sikkerhetspolitiske utfordringene.

Det andre hovedfunnet er de utfordringene hovedkvarteret har i anvendelsen av NATO prosesser. Dette gjelder både prosessenes primære tilpassing til store multinasjonale hovedkvarter, samt deres opprinnelse fra *crisis response options* med sin linearitet rettet mot en begynnelse og veien mot en slutttilstand. Denne utfordringen oppstår ved at den nødvendige interoperabiliteten med NATO, potensielt legger bindinger på tilpassede tilnærminger, med mental spenst, som i større grad kan oppnås ved små forhold nasjonalt. Den andre er at prosessene driver frem lineære planer med lineære løsninger på komplekse problemer, som ofte har behov for andre tilnærminger. Selv om FOH ser at muligheten for å gjøre tydeligere nasjonale tilpasninger, er de også bevisst en kompetanseutfordring ved hovedkvarteret. Denne er identifisert å være både i evnen til å utøve operasjonskunst og evne til å anvende prosesser effektivt tilpassede nasjonale forhold, og i forlengelsen kompetanse om å øke synergiene det revitaliserte totalforsvaret har potensiale for å gi.

Det tredje hovedfunnet er FOH sin evne og vilje til å lede og synkronisere fellesoperasjoner. Beskrivelsene av disse utfordringene går både på det å faktisk ta den plassen som kreves av et fellesoperativt hovedkvarter, og at de taktiske enhetene setter seg opp for å bli ledet og faktisk være en del av fellesoperasjonen - og ikke bare samarbeider. Det kan således påstås at det er både interne og eksterne faktorer som bidrar til den identifiserte begrensede evnen FOH har til å gjennomføre fellesoperasjoner. Svarene på en fremtidig nasjonal fellesoperasjon, og en samtidig evne til å integrere seg i allierte fellesoperasjoner, ligger ikke bare hos FOH, men i hvordan hele Forsvaret velger og innrette seg. Enten gjennom en lavere ambisjonen med samarbeid om operasjoner som utgangspunkt, eller den betydelig høyere ambisjonen om operasjoner i fellesskap som fellesoperasjoner og integrerte kampanjer er tenkt å være.

En betydelig positiv trend, og hvor FOH synes å ha kommet langt, er evnen til integrasjon. Det er i studien identifisert en stor vilje og betydelig erfaring med å integrere FOH som hovedkvarter i totalforsvarskonseptet, samt i, og som en del av NATO og allierte. *Integrated Campaigning* er en av de fremtredende løsningene på fremtidens predikerte utfordringer, og FOH later til å ha et godt utviklet forhold til dette tankesettet.

Avslutningsvis kan man spørre seg om det er plass for operasjonell tenking og fellesoperasjoner i Norge. At de forsvarspolitiske utfordringene har en lei tendens til å kulminere i taktiske problemer før de i det hele tatt er gitt tid til operasjonell tenking og fellesoperativ synergiskaping. At forsvarsdebatten i stort frembringer de samme utfordringene som både den utledede teorien og funnene i denne oppgaven identifiserer, men ikke tillegger disse det fellesoperative nivået, kan være tydelige tegn på at det som var rasjonale for oppgaven – den operasjonelle tenkingen gis ikke det nødvendige rommet. Trolig er dette den største bidragsyteren til en redusert evne til planlegging og

---

ledelse av fellesoperasjoner. Fellesoperasjoner er ikke noe som kun kan foregå i isolasjon gjennom den operative søylen, det må gjennomsyre helheten i alle prosesser og utviklingen som treffer militærmakten – integrert med hele statens maktapparat i søken mot både stats- og samfunnssikkerhet.

6.2 Anbefaling til videre forskning

I denne oppgaven har jeg tilnærmet meg de fellesoperative utfordringer relativt overordnet og i en nasjonal kontekst gjennom primært funn fra FOH. Det er gjort noen funn som kan forskes videre på og noen elementer av temaet som ikke er belyst i like stor grad.

Funn som kan forskes videre på:

I oppgaven har det identifisert en potensiell brutt korrelasjon mellom de strategiske ambisjoner og de evner som ligger hos de militære innsatsmidlene. Tatt FMR, hvor FSJ sitt alternativ A var svar på de sikkerhetspolitiske forutsetninger, men det likevel ble politisk vedtatt en betydelig mindre struktur i alternativ D – kan man spørre seg om: Er det plass for operasjonskunst eller operasjonell tenking i norsk strategisk kultur?

At fellestaktisk samvirker ha oppstått i Norge, som eneste nasjon meg bekjent, må det kunne spørres om det er en hensiktsmessig innretning for fellesoperative synergier eller om det er noe det taktiske nivået har etablert for å ivareta egne interesser? Hvordan kan fellestaktisk samvirke bidra til fellesoperasjoner eller eventuell reduserer det muligheten for fellesoperasjoner?

Det er jo i oppgaven identifisert mye som er bra, selv om metoden valgt for å besvare problemstillingen prinsipielt leter etter det som ikke er bra. Det kan være interessant å finne ut hva som tilsynelatende virker godt, og se om det faktisk treffer de overordnede målsettinger. Hvilke faktiske fellesoperative synergier er opplevd oppnådd i operasjoner, og treffer disse de sikkerhetspolitiske ambisjonene?

Allianse dimensjonen, med NATO og USA spesielt, står sterkt i norsk strategisk tenking. Med fremtidens fokus i alliansen på en integrert kampanje, kan det være interessant å se hvilken rolle Norge har hatt og kan ha i en slik i fremtiden. Hvilken historisk plass har norske operasjoner i alliansen operasjoner, og har disse operasjonsmønstrene en plass i fremtidens *Integrated Campaigning*?

En annen vinkling kan være rettet mot Norge som *Inside force* i *Distributed Maritime Operations* og hvordan kan Norge skape gode alliansebaserte synergier med den nye innretningen på USMC *Expeditionary Advanced Base Operations*?

Kompetanse diskuteres i bredt mon, i og utenfor Forsvaret om dagen, og spesielt i kjølvannet av Svendsen-utvalgets rapport. Det er jo også i denne oppgaven referert til kompetansestudier i Forsvaret, men det er ingen direkte innrettet mot kompetansemangel eller kompetansebehov for fremtidens fellesoperative prosesser, operasjonskunst eller kompleks problemløsning.

Tematikk i relasjon til, men utenfor oppgaven

Opgaven har jo både sett noe oppover og noe nedover i relasjon til fellesoperative utfordringer og hvordan dette påvirker evnen til FOH. Det kan derfor også være interessant å se til tematikk oppover i retning av om Sikkerhetspolitikk og forsvarspolitik – motsetninger eller symbiose?

En annen er å se nedover på om kulturforskjellen i forsvarsgrenene er i veien for felles innsats og mindre fellesoperativ måloppnåelse? Eller hvordan kan fremtidens sjø-, land-, luft-, cyber-, space- eller informasjonsoperasjoner se ut for å bidra til fellesoperative synergier/Multi Domain

Operations/Integrated Campaigning, både generelt og i en norsk nasjonal ramme.

At skille mellom fred og krig viskes ut, og at det i større grad oppstår såkalte gråsonekonflikter, skisseres i flere studier og vurderinger. Denne utviklingen, sammen med en større integrasjon mellom statens maktmidler, utfordrer det klassiske skille mellom stats- og samfunnssikkerhet. Hvordan påvirker samfunnssikkerheten statssikkerheten, og hva er Forsvarets rolle? Kan være interessant å se nærmere på.

Litteraturliste

- Adamsky, Dmitry (Dima) (2017). From Moscow with Coercion: Russian Deterrence Theory and Strategic Culture. *Journal of Strategic Studies*.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402390.2017.1347872>
- Andersen, Morten (2016). *Hva er fellesoperasjoner?* I M. Andersen & G. Ødegaard (Red.), *Militære fellesoperasjoner – en innføring*. Oslo: Abstrakt Forlag, s. 21-28.
- Andersen, Morten og Ydstebø, Palle (2016) *Hva er operasjonskunst?* I M. Andersen & G. Ødegaard (Red.), *Militære fellesoperasjoner – en innføring*. Oslo: Abstrakt Forlag, s. 29-42.
- Andersen, Morten og Johansen, Halvor (2016) Kommandostrukturen og det operasjonelle nivå: I M. Andersen & G. Ødegaard (Red.), *Militære fellesoperasjoner – en innføring*. Oslo: Abstrakt Forlag, s. 43-56.
- Army Summit (2020, 14.okt) *ARMY SUMMIT 2020 DAY 2 – «Norway's future conflicts – Joint operations in 2030 (Videoklipp)*.
https://www.youtube.com/watch?v=BIW2mxrRuRQ&list=PLMu_uR6ULGP_EBcEmrwdPxcCatj_uVE8XF&index=2 Lastet: 30.jan 2021)
- Bartles, Charles K (2016) Getting Gerasimov Right. *Military Review Jan-Feb 2016*
https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/militaryreview/Archives/English/MilitaryReview_20160228_art009.pdf Lastet 09.jan 2020
- Berger, David H (2019). Commandant's Planning Guidance: 38th Commandant of the Marine Corps. Washington DC, Headquarters Marine Corps.
- Berger, David H. (2020) Marines will help fight submarines. *U.S. Naval Institute*.
<https://www.usni.org/magazines/proceedings/2020/november/marines-will-help-fight-submarines>
Lastet: 29.jan 2021
- Berli, Eldar (2012) *Introduksjon*. I Forsvarets stabsskole (FSTS) (2012) red Eldar Berli: *Innblikk i Fellesoperasjoner – synergi gjennom felles innsats*. Oslo. FAKT/Grafisk - Br.Fossum
- Berli, Eldar (2012) Å lede strid med uklar kommando. *Militært tidsskrift, Årgang 182, 1-2012*.
<https://issuu.com/ffi-/docs/nmt-1-2012> Lastet: 29.jan 2021
- Bernstein, S., Lebow, R.N., Stein, J.G. og Weber, S (2000). God Gave Physics the Easy Problems. Adapting Social Science to an Unpredictable World. *European Journal of International Relations, Vol. 6, No. 1, 2000*.

-
- Bjerga, Kjell Inge (2021, 03.mars) Høyrøstet debatt på ville veier. *Forsvarets forum* nettutgaven. <https://forsvaretsforum.no/kronikk-nordomradene-sikkerhetspolitikk/hoyrostet-debatt-pa-ville-veier/186246> Lastet: 03.mars 2021
  - Bjerga, K.I, Rongved, G.F, Brusgaard, K.V, Håkenstad, M, Tørrisplas, O.M, Selvaag, D.C, Rognved, G.F., Rø, J.G. & Hilde, P.S. (2019) Truslene – Konseptene – Ressursene – Alliansen: Refleksjoner om ny Langtidsplan for Forsvarssektoren. 2021-2024. *IFS Insights 11-12/2019*. https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/bitstream/handle/11250/2634232/IFS%20Insight%2011-12_2019%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y
  - Bjerga, Kjell Inge og Saxi, Håkon Lunde (2018) Behovet for et norsk forsvarskonsept. *IFS insight 08/18*. https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/bitstream/handle/11250/2558610/IFS%20Insights_8_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y lastet 13. feb 2020
  - Blake, James et.al (2020). *Enhancing Deterrence and Defence on NATO's Northern Flank; Allied perspectives on Strategic Options for Norway* (Rand Report4381). RAND Corporation https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR4300/RR4381/RAND_RR4381.pdf Lastet: 29.jan 2021
  - Bragstad, Hanne Helen (2016) *Avskrekking og beroligelse i norsk sikkerhetspolitikk overfor Russland*. Masteroppgave ved FHS. https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/bitstream/handle/11250/2392376/MA_2016_Bragstad.pdf?sequence=1&isAllowed=y lastet 2020-10-20
  - Bruøygaard, Terje (2019, 4.juni) Norges sikkerhetspolitiske hovedproblem. *Minervanett.no* <https://www.minervanett.no/finnmark-forsvaret-sverre-diesen/norges-sikkerhetspolitiske-hovedproblem/191498> Laster: 29.jan 2021
  - Bruøygård, Terje (2020, 3.feb) Debatten om Forsvaret må føres i et strategisk rammeverk. *Nordlys nettutgave*. https://nordnorskdebatt.no/article/debatten-om-forsvaret-ma-fores-i-fbclid=IwAR2CqjIKh9JsaCaFW2Y6FvMqh5w_T7w45Nd1h37z9jlhGIWKaP4QWjMxqHw Lastet 13. feb 2020
  - Bruøygaard, Terje og Qviller, Jørn (2020) Marinekorpsets endringer og konsekvenser for forsvar av Norge. *Prosjektutsyn.no 15.april 2020* <https://www.prosjektutsyn.no/marinekorpsets-endringer-og-konsekvenser-for-forsvaret-av-norge/> lastet 01. mai 2020
  - Builder, Carl (1989). *The Masks of War: American military Culture in the Twenty-First Century*. Baltimore, Johns Hopkins Univ.Press

-
- Bukkvoll, Tor (2011, 26.okt). Iron Cannot Fight – The Role of Technology in Current Russian Military Theory. *Journal of Strategic Studies*, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402390.2011.601094> Laste: 29.jan 2021
  - Børresen, J og Gjeseth, G og Tamnes, R (2004): *Norsk forsvarshistorie: Bind 5 - Allianseforsvar i endring (1970-2000)* Oslo: Universitetsforlaget
  - Campbell, P. (2019). The Army innovates better than you think: A guide to thinking about Multi-Domain Operations and fighting future wars. <https://mwi.usma.edu/army-innovates-better-think-guide-thinking-multi-domain-operations-fighting-future-wars/> lastet 03. mai 2020
  - Chinn and Dowdy (2014) Five principles to manage change in the military https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/dotcom/client_service/Public%20Sector/McK%20on%20Defense%20Issue%209/MoD_9_Five_principles_to_manage_change_in_the_military.ashx lastet 01.mai 2020
  - Clausewitz, Carl von. (1976) *On War*. Ed. Peter Paret and Michael Howard, Princeton University Press, Princeton, 1976.
  - Conley, Heather A., Jeffrey Rathke and Matthew Melino (2018). Enhanced Deterrence in the North: A 21st Century European Engagement Strategy. *Washington, DC: Center for Strategic and International Studies*.
  - Connolly, Richard (2019). Fundamentals of the state policy of the Russian Federation in the field of naval activities for the period until 2030. *Russian Studies Series 02/2019*. <http://www.ndc.nato.int/research/research.php?icode=574>
  - Coombs, Howard (2005). *Perspectives on Operational Thought*. I English, Allan, Gosselin, Daniel, Coombs, Howard & Hickey, Laurence M. (red) (2005). *The Operational Art – The Canadian Perspective. Context and Concepts*. Kingston, Ontario. Canadian Defence Academy Press.
  - Corbett, Julian S. *Some Principles of Maritime Strategy*. Reprinted with introduction by Eric Grove, Annapolis, MD: United States Naval Institute, 1988 [1911].
  - Dalsjø, Robert, Berglund, Christofer & Jonsson, Michael (2019) “Bursting the Bubble – Russian A2/AD in the Baltic Region: Capabilities, Countermeasures, and Implications. *FOI. Report 4651*. <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--4651--SE> Lastet 12. mars 2020
  - Daltveit, Egil, Geiner, Jan Fredrik og Ydstebø, Palle (2010). Trender i militære operasjoner. FFI-rapport (2010/00692). <https://www.ffi.no/publikasjoner/arkiv/trender-i-militaere-operasjoner> Lastet: 03.02.2021

-
- Dahlum, Sirianne og Grønmo, Sigmund (2020, 22. mai). Indikator – samfunnsvitenskap. SNL.no <https://snl.no/indikator - samfunnsvitenskap> Lastet: 31.jan 2021
  - Dewar, J.S. Captain (N) (2005). *The Impact of the Evolution of the Operational Level of War on the Structure of the Canadian Forces: A Sailor's Perspective*. I English, Allan, Gosselin, Daniel, Coombs, Howard & Hickey, Laurence M. (red) (2005). *The Operational Art – The Canadian Perspective. Context and Concepts*. Kingston, Ontario. Canadian Defence Academy Press.
  - Diesen, Sverre (2019, 21.mai) Hvordan kan Finnmark forsvares. Minervanett.no <https://www.minervanett.no/finnmark-forsvaret-ltp/hvordan-kan-finnmark-forsvares/191071> Lastet: 29.jan 2021
  - Diesen, Sverre (2020, 02.feb) Mangler vi et helhetlig, fellesoperativt forsvarskonsept. *Stratagem.no* <https://www.stratagem.no/mangler-vi-et-helhetlig-fellesoperativt-forsvarskonsept/>
  - Diesen, Sverre (2021, 17.jan) Gjennomanalysert konsept eller institusjonell militærkonservatisme? *Stratagem.no* <https://www.stratagem.no/gjennomanalysert-konsept-eller-institusjonell-militaerkonservatisme/> Lastet: 29.jan 2021
  - Dyndal, Gjert Lage og Hilde, Paal Sigurd (2021) NATOs nye militærstrategi. *Stratagem.no* <https://www.stratagem.no/natos-nye-militaerstrategi/> Lastet: 01.02.2021
  - Efstad, Svein (2018). *The Nordic Region*. I Olsen, John Andreas (editor) (2018): *Security in Northern Europe. Deterrence, defence and dialog*. Whitehall Papers Series/RUSI. Abingdon. Taylor and Francis.
  - Ekhaugen, L. og Hansen, B. T. (2016). *Comprehensive Approach – NATOs tilnærming*. I M. Andersen & G. Ødegaard (Red.), *Militære fellesoperasjoner – en innføring*. Oslo: Abstrakt Forlag, s. 127- 139.
  - Engeness, Sverre m.fl (2020, 21.juli) Avskrekking og beroligelse i det høye nord: *Stratagem.no* <https://www.stratagem.no/avskrekking-og-beroligelse-hoye-nord/> Lastet 2020-10-21
  - English, Allan (2005). *The Operational Art*. I English, Allan, Gosselin, Daniel, Coombs, Howard & Hickey, Laurence M. (red) (2005). *The Operational Art – The Canadian Perspective. Context and Concepts*. Kingston, Ontario. Canadian Defence Academy Press.
  - Etterretningstjenesten (E) (2020, 10.feb). *FOKUS 2020 - Etterretningstjenestens vurdering av aktuelle sikkerhetsutfordringer*. <https://www.forsvaret.no/presse /ForsvaretDocuments/Fokus2020-web.pdf> Lastet: 03.mar 2020
  - Finney, Nathan (2020) *On Strategy: A primer* Combat Studies Institute Press Fort Leavenworth, Kansas

-
- Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) (2015) *En analyse av sluttrater og stillingsrotasjon i Forsvaret*. FFI-rapport 2014/00343
  - Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) (2019a). *Hvordan styrke forsvaret av Norge? Et innspill til ny langtidsplan (2021–2024)* (19/00328). <https://publications.ffi.no/nb/item/asset/dspace:6457/19-00328.pdf> lastet 14.feb 2020
  - Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) (2019b). *Globale trender mot 2040 - et oppdatert fremtidsbilde* (19/00045) <https://publications.ffi.no/nb/item/asset/dspace:5906/19-00045.pdf> lastet 27.april 2020
  - [file:///C:/Users/glenn/OneDrive/Desktop/Pensum%20FOPS%20I/Finney,%20Nathan%20\(2020\)%20On%20strategy%20a%20primer%20armyupress.pdf](file:///C:/Users/glenn/OneDrive/Desktop/Pensum%20FOPS%20I/Finney,%20Nathan%20(2020)%20On%20strategy%20a%20primer%20armyupress.pdf) Lastet: 10.jan 2020
  - Forsvarsdepartementet (FD) (2015, mai). *Ekspertgruppen for forsvaret av Norge - Et felles løft* (S-1023).
  - Forsvarsdepartementet (FD) (2020a, 24.juni) *Økt evne til å kombinere menneske og teknologi Veier mot et høyteknologisk forsvar*
  - Forsvarsdepartementet (FD) (2020b) *Evne til forsvar – vilje til beredskap - Langtidsplan for forsvarssektoren (2020-2021)* (Prop 14S) <https://www.regjeringen.no/contentassets/81506a8900cc4f16bf805b936e3bb041/no/pdfs/prp202020210014000dddpdfs.pdf> Lastet: 29.jan 2021
  - Forsvarsstaben (FST) (2007), Forsvarets fellesoperative doktrine. Oslo: FSJ 2007
  - Forsvarsstaben (FST) (2014), Forsvarets fellesoperative doktrine (Oslo: FSJ)
  - Forsvarsstaben (FST) (2019a), Forsvarets fellesoperative doktrine (Oslo: FSJ)
  - Forsvarsstaben (FST) (2019b), Forsvarssjefens fagmilitære råd (FMR) https://www.regjeringen.no/contentassets/8abeb7eedf034b1aaaf1c2b63729f2cd/fmr_2019_utskrift_bar-versjon.pdf Lastet: 20.sep 2020.
  - Freedman, Lawrence (2017): *The Future of war – A History*. New York, Public Affairs
  - Galeotti, Mike (2017) CONTROLLING CHAOS: HOW RUSSIA MANAGES ITS POLITICAL WAR IN EUROPE. *European council on foreign relations - ecf.eu* https://ecfr.eu/publication/controlling_chaos_how_russia_manages_its_political_war_in_europe/ Lastet: 31.jan 2021
  - Gjeseth, Gullow (2012) *Landforsvarets krigsplaner under den kalde krigen*. Bergen, Fagbokforlaget

-
- Gray, Colin (2020) *Foreword*. I Finney, Nathan K. (red) (2020) *On Strategy: A primer*. Fort Leavenworth, Kansas. Combat Studies Institute Press/US Army Combined Arms Center. <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/combat-studies-institute/csi-books/on-strategy-a-primer.pdf> Lastet: 31.jan 2021
  - Greenwood, Tom & Savage, Pat (2019, 12.sep) IN SEARCH OF A 21ST-CENTURY JOINT WARFIGHTING CONCEPT. *War on the Rocks* <https://warontherocks.com/2019/09/in-search-of-a-21st-century-joint-warfighting-concept/> Lastet: 29.jan 2021
  - Grønmo, Sigmund (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*: Bergen, Fagbokforlaget.
  - Gundersen, Per Christian (2016) *Kommando og Kontroll*. I M. Andersen & G. Ødegaard (Red.), *Militære fellesoperasjoner – en innføring*. Oslo: Abstrakt Forlag. Kap 15 s.231-242
  - Gurganus, Julia and Eugene Rumer (2019, 20.feb). Russia's Global Ambitions in Perspective. *Carnegie Endowment for International Peace*. <https://carnegieendowment.org/2019/02/20/russia-s-global-ambitions-in-perspective-pub-78067>
  - Hall, Wayne Michael (2020). The Central Idea of Conflict: Will. *The Strategy Bridge*. <https://thestrategybridge.org/the-bridge/2020/10/19/the-central-idea-of-conflict-will> Lastet: 25.jan 2021
  - Hansen, Bjørn T. (2012) *Comprehensive Approach*. I Forsvarets stabsskole (FSTS) (2012) red Eldar Berli: *Innblikk i Fellesoperasjoner – synergi gjennom felles innsats*. Oslo. FAKT/Grafisk - Br.Fossum
  - Hart, Basil Liddell (1944) *Thoughts on War*, London: Faber and Faber
  - Headquarters, United States Marine Corps (2018). *Expeditionary Advanced Base Operations (EABO) Handbook: Considerations for Force Development and Employment*. Quantico VA, Marine Corps Warfighting Lab, Concepts & Plans Division.,
  - Heier, Tormod og Kjølberg, Anders (2015): Russland og Norge i en ny tid. I Heier, Tormod og Kjølberg, Anders (red) (2015). *Norge og Russland: Sikkerhetspolitiske utfordringer i nordområdene*. Oslo: Universitetsforlaget
  - Heier, Tormod (red) (2017). *Kompetanseforvaltning i Forsvaret*. Bergen. Fagbokforlaget.
  - Heier, Tormod (2019). *Et farligere Norge*. Oslo: Fagbokforlaget
  - Heier, Tormod (2020) Beroligelse og avskrekking – den vanskelige balansen. *High North News*: <https://www.highnorthnews.com/nb/beroligelse-og-avskrekking-den-vanskelige-balansen> (lastet 8.jan 2021)
  - Hem, Mikal Hverven (2021) Splittelsene i alliansen. *Forsvarets Forum 01/21*

-
- Heuser, Beatrice (2016) *Theory and Practice, Art and Science in Warfare: An Etymological Note*. I Marston, Daniel and Leahy, Tamara (red) (2016) *War, Strategy and History: Essays in Honour of Professor Robert O'Neill*. Canberra, Australia. ANU Press, The Australian National University
  - Hilde, Paal Sigurd (2019) Forsvar vår dyd, men kom oss ikke for nær. Norge og det militære samarbeidet med NATO. *Internasjonal Politikk*. Årgang 70/nr.2/2012/s60-70/ISSN 1891-1757. <https://tidsskriftet-ip.no/index.php/intpol/article/download/1626/3125?inline=1> Lastet: 29.jan 2021
  - Hobson, Rolf (2005) *Krig og strategisk tenkning i Europa 1500-1945: Samfunnsendring – Statsmakt – Militærmakt*. Oslo: Cappelen Akademiske forlag.
  - Hoffman, Frank (2021, 20.april) U.S. DEFENSE STRATEGY AFTER THE PANDEMIC. *War on The Rocks nettutgave* https://warontherocks.com/2021/04/u-s-defense-strategy-after-the-pandemic/?fbclid=IwAR2qj_rdmDI1SJhtwLkXtLhBqC_VLV4WHRzK9tdyW2LRSwDCbsoodWOP5k Lastet: 21.april 2021
  - Howard, Michael (2011). The Transformation of Strategy: *The RUSI Journal*, 156:4, 12-16. DOI: 10.1080/03071847.2011.606637
  - Hutchens, Michael E., William D. Dries, Jason C. Perdew, Vincent D. Bryant, and Kerry E. Moores (2017). Joint Concept for Access and Maneuver in the Global Commons: A New Joint Operational Concept. *JFQ 84, 1st Quarter* https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/jfq/jfq-84/jfq-84_134-139_Hutchens-et-al.pdf?ver=2017-01-27-091816-550 Lastet: 23.januar 2021
  - Høiback, Harald (2012) *Hva er militærteori?* I Høiback, Harald og Ydstebø (red) (2012). *Krigens Vitenskap – en innføring i militærteori*: Oslo: Abstrakt forlag
  - Høiback, Harald (2012) *Militærteoretisk idehistorie?* I Høiback, Harald og Ydstebø (red) (2012). *Krigens Vitenskap – en innføring i militærteori*: Oslo: Abstrakt forlag
  - Høiback, Harald (2012) *Luftmakt – Høyde, hastighet og rekkevidde?* I Høiback, Harald og Ydstebø (red) (2012). *Krigens Vitenskap – en innføring i militærteori*: Oslo: Abstrakt forlag
  - Høiback, Harald (2016) *Hva er krig?* I M. Andersen & G. Ødegaard (Red.), *Militære fellesoperasjoner – en innføring*. Oslo: Abstrakt Forlag, s. 59-72.
  - Høiback, Harald (2016) *Del 5 Ledelse av fellesoperasjoner*. I M. Andersen & G. Ødegaard (Red.), *Militære fellesoperasjoner – en innføring*. Oslo: Abstrakt Forlag, s. 363-410.
  - Høiback, Harald (2017) *Krigskunstens Historie – Fra 1500 til i dag*. Oslo: Cappelen Damm AS.
  - Høiback, Harald og Ydstebø (red) (2012). *Krigens Vitenskap – en innføring i militærteori*: Oslo: Abstrakt forlag

-
- Høiback, Harald og Ydstebø, Palle (2012) *Innledning* I Høiback, Harald og Ydstebø (red) (2012). *Krigens Vitenskap – en innføring i militærteori*: Oslo: Abstrakt forlag
  - Høiback, Harald og Ydstebø, Palle (2012) *Etterord* I Høiback, Harald og Ydstebø (red) (2012). *Krigens Vitenskap – en innføring i militærteori*: Oslo: Abstrakt forlag
  - Håkenstad, Magnus (2019) *Den væpnede dugnaden – totalforsvaret under den kalde krigen*. I Martinsen, Per M. Norheim (2019) *Det nye totalforsvaret*. Oslo: Gyldendal
  - Jacobsen, Dag Ingvar (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode (2utg)*. Kristiansand, Høyskoleforlaget.
  - Jakobsen, Rune (2016). *Forord*: I M. Andersen & G. Ødegaard (Red.), *Militære fellesoperasjoner – en innføring*. Oslo: Abstrakt Forlag, s. 5 og 6.
  - Jakobsen, Rune (2020, 31.jan) 10 år med Forsvarets Operative Hovedkvarter. *Forsvarsforeningens nettutgave*. <https://www.forsvarsforeningen.no/norges-forsvar/norges-forsvar-1-2020/10-ar-med-forsvarets-operative-hovedkvarter/> Lastet: 18.jan 2021
  - Jankov, Aleksander (2019, 7.juni). Finnmark skal forsvares. *Minervanett.no* <https://www.minervanett.no/brigaden-ffi-finnmark/finnmark-skal-forsvares/191628> Lastet: 29.jan 2021
  - Jensen, Benjamin (2015, 9.april). Distributed Maritime Operations: Back to the Future. *War on the Rocks*. <https://warontherocks.com/2015/04/distributed-maritime-operations-an-emerging-paradigm/> Lastet: 18.jan 2021
  - Jensen, Frank Bakke (2021, 11.jan) We must ensure strategic stability in the High North. *Defense News nettutgave*. <https://www.defensenews.com/outlook/2021/01/11/norways-defense-minister-we-must-ensure-strategic-stability-in-the-high-north/> Lastet: 19.jan 2021
  - Johansen, Halvor (2007). *Det operasjonelle nivå i Norge 1970–2006: Vekst og forvitring*. (Masteroppgave) Forsvarets Høyskole (FHS), Oslo. <https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/bitstream/handle/11250/100040/Halvor%20Johansen.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Lastet: 20.sept 2020
  - Johnsen, Alf Bjarne (2020, 11.juli) FOH-sjefen: Ønsker ikke allierte krigsskip og fly i Barentshavet. *VG nettutgaven*. <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/Jok9O7/foh-sjefen-oensker-ikke-allierte-krigsskip-og-fly-i-barentshavet> Lastet: 18.jan 2021
  - Joint Chiefs of Staff (JCS)(2016). *Joint Operating Environment 2035: The Joint Force in a*

Contested and Disordered World (JOE35).

https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/concepts/joe_2035_july16.pdf?ver=2017-12-28-162059-917 Lastet: 29.jan 2021

- Karber, Phillip & Joshua Thibeault (2016, 20.mai). Russia's new-generation warfare. *Association of the United States Army*, <https://www.ausa.org/articles/russia%E2%80%99s-new-generation-warfare>
- Kiezsly, John (2009). Thinking about the Operational Level: *The RUSI Journal*, 150:6, 38-43. <https://doi.org/10.1080/03071840509441983> Lastet 2020-10-21
- King, Anthony (2017). Mission Command 2.0: From an Individualist to a Collectivist Model. *ARMYPRESS.EDU* <https://www.semanticscholar.org/paper/Mission-Command-2.0%3A-From-an-Individualist-to-a-King/54bdb8597bb16d2611eef907b1da9be5edefb843> Lastet: 30.jan 2021)
- Kofman, Michael (2019, 2.sept). "It's Time to Talk About A2/AD: Rethinking the Russian Military Challenge". *War on the Rocks* <https://warontherocks.com/2019/09/its-time-to-talk-about-a2-ad-rethinking-the-russian-military-challenge/>
- Kofman, Michael (2020, mars). "Russian A2/AD: It is Not Overrated, Just Poorly Understood." *Stratagem.no*. <https://www.stratagem.no/russian-a2-ad-misunderstood/?fbclid=IwAR3FvD9OVzXPDaE-rrwgW0ZuRj0f7v2ewEI-IL-S-8eS9EQyRvh7Gfv668Q>
- Kofman, Michael (2020). Russia's armed forces under Gerasimov, the man without a doctrine. *Russia Military Analysis*. <https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com/> Lastet: 29.jan 2021
- Kråkenes, Christian (2020, 8.juli) USA fester grepet om Nordområdene. *NRK.no* <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/usa-fester-grepet-om-nordomradene-1.15080583> Lastet: 29.juli 2021
- Kråkenes, Christian (2020, 21.juli) Advarer mot gamle forsvarsplaner. *NRK nett* <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/advarer-mot-gamle-forsvarsplaner-1.15092744> Lastet: 10.jan 2021
- Kvam, Ina Holst Pedersen (2020). Nordflåtens evne til kystnær maktprosjeksjon. Implikasjoner for Bastionforsvaret. *Necesse 2020, Vol 5, Issue 1, 22-58* <https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/bitstream/handle/11250/2683236/Nordfl%C3%A5tens%20evne%20til%20kystn%C3%A6r%20Necesse%20vol%205%20nr%201.pdf?sequence=1> Lastet: 31.jan 2021

-
- Langemyr, Hedda (2020) Nasjonal sikkerhet er ikke forsvarssektorens anliggende alene. *Forsvarets Forum nettutgave*. <https://forsvaretsforum.no/beredskap-kronikk-nato/nasjonal-sikkerhet-er-ikke-forsvarssektorens-anliggende-alene/174734> Lastet: 29.januar 2021)
  - Langemyr, Hedda, Eide, Kai, Bruøygaard, Terje, Dyndal, Gjert Lage & Sivertsen, Eskil Grendal (2020, 22.des) Nasjonal sikkerhet er ikke forsvarssektorens anliggende alene. *Forsvarets Forum nettutgave*. <https://forsvaretsforum.no/beredskap-kronikk-nato/nasjonal-sikkerhet-er-ikke-forsvarssektorens-anliggende-alene/174734> Lastet: 29.jan 2021
  - Langemyr, Hedda (2020, 3.feb). Foredrag under Luftmaktseminaret 2021. publisert i tekst på *Prosjekt Utsyn*. <https://www.prosjektutsyn.no/foredrag-under-luftmaktseminaret-2021/> Lastet 01.mars 2021
  - Larsen, Ann Karin (red) (2018) *Air Power in Future Joint Operations – A Multi-Domain Battle? Sjef Luftforsvarets luftmaktseminar 2018*. Luftkrigsskolens skriftserien, Trondheim. Luftkrigsskolen
  - Lauder, Matthew (2009). Systemic Operational Design Freeing Operational Planning from the Shackles of Linearity. *Researchgate.com*
https://www.researchgate.net/publication/331718608_Systemic_Operational_Design_Freeing_Operational_Planning_from_the_Shackles_of_Linearity/citation/download Lastet: 31.jan 2021.
  - Leonard, Robert (2000). *The Principles of War for the Information age*. Novato, CA. Presidio Press
  - <https://publications.ffi.no/nb/item/asset/dspace:2408/14-00343.pdf> lastet 09.jan 2020
  - Ljøterud, Ståle (2016) *Planlegging av fellesoperasjoner: I M. Andersen & G. Ødegaard (Red.), Militære fellesoperasjoner – en innføring*. Oslo: Abstrakt Forlag, s. 411-434.
  - Luttwak, Edward N. (1980-81) The Operational Level of War. *International Security, Vol. 5, No. 3 (Winter, 1980-1981), pp. 61-79* <https://www.jstor.org/stable/2538420>
  - Lykke Jr., Arthur F. (red) (1998). *Military Strategy: Theory and Application*. Carlisle, PA: U.S. Army War College.
  - Mahan, Alfred Thayer (1918) *Naval Strategy Compared and Contrasted with the Principles and Practice of Military Operations on Land*, Boston: Little, Brown and Co.,
  - Martinsen, Per M. Norheim (2019) *Innledning I* Martinsen, Per M. Norheim (2019) Det nye totalforsvaret. Oslo: Gyldendal

-
- Matlary, J. H. (2013). "Give War a Chance" i Libya: Strategi på politisk nivå?. I O. Bøe-Hansen, T. Heier & J. H. Matlary (Red.), *Strategisk suksess? Norsk maktbruk i Libya og Afghanistan*. Oslo: Universitetsforlaget.
  - Matlary, J.H. (2020, 23.april). Nå må realismen synke inn. *Strategem.no*
<https://www.strategem.no/na-ma-realismen-synke-inn/> lastet 01.mai 2020
  - Matthews, M.M (2006). *We were caught unprepared: The 2006 Hezbollah-Israeli War. The Long War Series Occasional Paper 26*. Fort Leavenworth, Kansas: U.S. Army Combined Arms Center Combat Studies Institute press.
  - McMaster, HR (2015) Continuity and Change: The Army Operating Concept and Clear Thinking About Future War. In *Military Review*. March-April 2015.
https://ndiastorage.blob.core.usgovcloudapi.net/ndia/2015/PSTS/McMaster_ContinuityandChange_The%20ArmyOperatingConceptandClearThin.pdf Lastet 2020-10-21
  - Colonel Millet, Jean-Michel. (2020, nov). Why there is More to operational art Than What Meets the «Joint» Eye. *The Three Swords* Issue No.36 (magasin utgitt av Joint Warfare Centre i Stavanger).
  - MINERVA-debatten – Sverre Diesen, Terje Bruøygaard og Aleksander Jankov hadde en debattføljetong i MINERVA.NO sommeren 2018. se <https://www.minervanett.no/norges-sikkerhetspolitiske-hovedproblem> - <https://www.minervanett.no/finnmark-skal-forsvares/> - <https://www.minervanett.no/forsvaret-av-finnmark-en-siste-gang> - <https://www.minervanett.no/a/191071> - <https://www.minervanett.no/a/187627>
  - NATO (2010) AJP 0-1 ALLIED JOINT DOCTRINE. Brussels, Standardization Office.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/602225/doctrine_nato_allied_joint_doctrine_ajp_01.pdf Lastet: 12.jan.2020 – Link her er en britisk utgave med noen få nasjonale omskrivninger. Den originale er ugradert, men ikke publisert på nett etter gjentatte søk.
  - NATO (2013a) Allied Command Operations - Comprehensive Operations Planning Directive (COPD). Brussel. SHAPE.
  - NATO (2013b) Allied Command Operations -BI SC CAPABILITY CODES AND STATEMENTS. Brussel. SHAPE Kan finnes ugradert
<https://www.scribd.com/document/382349178/Capability-Codes-and-Capability-Statements-2016-Bi-sc-Nu0083> Lastet 02.03.2021
  - NATO (2017a). AJP 0-1 ALLIED JOINT DOCTRINE. Brussels, Standardization Office
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/

-
- [905877/20200728-doctrine_nato_allied_joint_doctrine_ajp_01.pdf](#) Lastet: 12.jan.2020 – Denne er hentet fra UK GOV, da jeg ikke finner den på NATO sine hjemmesider.
- NATO (2017b) The NATO Alternative Analysis Handbook
<https://www.act.nato.int/images/stories/media/doclibrary/alta-handbook.pdf> Lastet 28.april 2020
  - NATO (2018). *Framework for Future Alliance Operations*. Norfolk, Supreme Allied Commander Transformation https://www.act.nato.int/images/stories/media/doclibrary/180514_ffao18.pdf
  - NATO (2020) *C3 Taxonomy Baseline 4.0*.
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/9/pdf/200902-C3-taxonomy-baseline.pdf
Lastet: 20.jan 2021
  - Naveh, Shimon (2004) *In Pursuit of Military Excellence – The Evolution of Operational Theory*. (Reprinted 2004). Frank Cass Publisher. London
  - NOU 2016-8 (2016): *En god alliert: Norge i Afghanistan 2001-2014*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/09faceca099c4b8bac85ca8495e12d2d/no/pdfs/nou201620160008000dddpdfs.pdf> Lastet: 29.jan 2021
  - Olsen, John Andreas (2018). *Introduction: Security in Northern Europe*: I Olsen, John Andreas (editor) (2018): *Security in Northern Europe. Deterrence, defence and dialog*. Whitehall Papers Series/RUSI. Abingdon. Taylor and Francis.
  - Ottosen, Rune (2021, 01.mars) Svalbard under press: – Et tettere bånd til USA. *Forsvarets Forum* nettutgaven. <https://forsvaretsforum.no/kronikk-nordomradene-sikkerhetspolitikk/svalbard-under-press--et-tettere-band-til-usa/185760> Lastet: 01.mars 2021
  - Palazzo, & Mclain III, (2019) MULTI-DOMAIN BATTLE: A NEW CONCEPT FOR LAND FORCES. *War On The Rocks* September 15/2016
<https://warontherocks.com/2016/09/multi-domain-battle-a-new-concept-for-land-forces/> Lastet: 13.feb 2020
  - Peach, Stuart (2018): *Foreword*: I Olsen, John Andreas (editor) (2018): *Security in Northern Europe. Deterrence, defence and dialog*. Whitehall Papers Series/RUSI. Abingdon. Taylor and Francis.
  - Politiets sikkerhetstjeneste (PST) (2020). *Nasjonal Trusselvurdering 2020*.
<https://pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/2020/nasjonal-trusselvurdering-2020-print.pdf> Lastet 12.mars 2020
  - Qviller, Jørn (2020). *The Fait Accompli and A2/AD Dilemma in Northern Europe: A New NATO Operating Concept to Counter Russia*. (FUTURE WAR PAPER (dette er en oppgaveform, som et

---

delsvar til mastergraden ved skolen)) - United States Marine Corps School of Advanced Warfighting Marine Corps University 3070 Morell Avenue Marine Corps Combat Development Command Quantico VA 22134

- Ravndal, Øyvind (2016). *Øket russisk operativ evne – Implikasjoner for Norges evne til å avverge eller motstå et væpnet angrep* (Masteroppgave) Forsvarets Høyskole. Oslo
- Regjeringen (2020a, 24.jun). Svendsen-utvalget mener Forsvaret trenger økt lederkraft og mangfold. *Regjeringen.no* <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/svendsen-utvalget-mener-forsvaret-trenger-okt-lederkraft-og-mangfold/id2715829/> Lastet: 29.jan 2021
- Regjeringen (2020b). Trygghet i en utrygg verden – regjeringen med ny samfunnssikkerhetsmelding. *Regjeringen.no* <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/trygghet-i-en-utrygg-verden--regjeringen-med-ny-samfunnssikkerhetsmelding/id2771490/> Lastet: 29.jan 2021
- Rittel, H. W., & Webber, M. M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy sciences*, 4(2)
- Romarheim, Anders (2019) *En uunnværlig umulighet?* I Martinsen, Per M. Norheim (2019) *Det nye totalforsvaret*. Oslo: Gyldendal
- Romarheim, Anders (2021, 26.feb). Digital påvirkning som eksistensiell trussel. *Stratagem.no* <https://www.stratagem.no/digital-pavirkning-som-eksistensiell-trussel/> Lastet: 01.mars 2021
- Saxi, Håkon Lunde (2018) The UK Joint Expeditionary Force (JEF). *IFS Insight 5/2018* https://www.academia.edu/36696799/The_UK_Joint_Expeditionary_Force_JEF Lastet: 29.jan 2021
- Smith, Eivind (2015). «Ministerstyret» - et hinder for samordning. *Nytt Norsk Tidsskrift 3/2015*
- Storr, Jim (2008, 20.mars) Neither art nor science – towards a disciplin of warfare. *The RUSI Journal*. 146:2, 39-45 DOI: 10.1080/03071840108446627.
- Strachan, Hew (2005) The lost meaning of strategy. *In Survival*, 47:3, 33-54 <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00396330500248102?needAccess=true> Lastet 10.jan 2021
- Strachan, Hew (2010) Strategy or Alibi? Obama, McChrystal and the Operational Level of War: *In Survival Global Politics and Strategy* Volume 52, 2010 - Issue 5 <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00396338.2010.522104?needAccess=true> Lastet 10.jan 2021

-
- Strachan, Hew (2019) Strategy in theory; strategy in practice: *In Journal of Strategic Studies Volume 42, 2019 - Issue 2: Military Strategy in the 21st Century, Edited by Kersti Larsdotter: 171-190* <https://doi.org/10.1080/01402390.2018.1559153> Lastet: 10.jan 2020
  - Svechin, A.A.: (2004). *Strategy*. Minneapolis, East View. *Oversettelse fra 2004, original fra 1927*
  - Tamnes, Rolf (2016). The Significans of the North Atlantic and the Norwegian contribution. *Whitehall Papers*, 87(1), 8-31. <https://doi.org/10.1080/02681307.2016.1291018> lastet 10.oktober 2019
  - Tamnes, Rolf (2018, 21.okt). The High North: A Call for a Competitive Strategy. *Whitehall Papers*, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02681307.2018.1508955?journalCode=rwhi20> Lastet: 29.januar 2021
  - Tamnes, Rolf (2019). Småstatsrealisme i 70 år. *Internasjonal Politikk. Årgang 77/nr1/2019/s 49-59 - ISSN 1891-1757NUPi*. <https://tidsskriftet-ip.no/index.php/intpol/article/download/1617/3121?inline=1> Lastet: 02.feb 2020
  - Thomas, Timothy L (2019, mai). Russian Forecasts of Future War. *Military Review*. <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/English-Edition-Archives/May-June-2019/Thomas-Russian-Forecast/> Lastet: 29.jan 2021
  - Taylor, Kurt and Kay, Larry (2019). Putting the enemy between a Rock and a Hard Place: Multi-Domain Operations in Practice. *Modern War Institute. West Point*. <https://mwi.usma.edu/putting-enemy-rock-hard-place-multi-domain-operations-practice/> Lastet 12.feb 2020
  - Townsend, S. (2018, aug). Accelerating Multi Domain Operations - Evolution of an Idea. *Military Review Online Exclusive*, <https://mwi.usma.edu/accelerating-multi-domain-operations-evolution-idea/> Lastet: 29.jan 2021
  - United Kingdom Ministry of Defence (2015) *Future Operating Enviroment 2035*. Strategic Trends Programme Development, Concepts and Doctrine Centre (DCDC). Swindon
  - Ulriksen, Ståle and Åse Gilje Østensens (2019). Building on Strength, Proposal for US-Norwegian Cooperation on the Operational and Tactical Level. *Royal Norwegian Naval Academy Concept Paper Series, 2/2019*. <https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/bitstream/handle/11250/2630745/Concept%20paper%20series%202-2019.pdf>
  - Ursin, Reidar (2017) *Multi-domain battle – moteord eller framtidens landkrig?* (Masteroppgave) Forsvarets Høyskole-Stabsskolen. Oslo. <https://fhs.brage.unit.no/fhs->

-
- [xmlui/bitstream/handle/11250/2477988/MA_2017_Ursin.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://fhs.xmlui/bitstream/handle/11250/2477988/MA_2017_Ursin.pdf?sequence=1&isAllowed=y) Lastet 14.feb 2020
- US Army Training and Doctrine Command (TRADOC) (2017) *Evolution of Combined Arms for the 21st Century 2024-2040*
[https://www.tradoc.army.mil/Portals/14/Documents/MDB_Evolutionfor21st%20\(1\).pdf](https://www.tradoc.army.mil/Portals/14/Documents/MDB_Evolutionfor21st%20(1).pdf) lastet 13 feb 2020
  - US Army Training and Doctrine Command (TRADOC) (2018). The U.S. Army in Multi-domain Operations in 2028. *TRADOC Pamphlet 525-3-1*.
https://www.tradoc.army.mil/Portals/14/Documents/MDO/TP525-3-1_30Nov2018.pdf
Lastet: 13.feb 2020
  - US Department of Defense (USDOD) (2018). *The National Defense Strategy of the United States of America*. Office of the Secretary of Defense, Washington, DC.
<https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>
  - US Department of Defense (USDOD) (2016). *Joint Operational Environment 2035*. Arlington: Joint Chiefs of Staff. <https://www.jcs.mil/Doctrine/Joint-Concepts/JOE/>
  - US Department of the Navy (USNAVY)(2021). *A Strategic Blue Print of the Arctic*.
<file:///C:/Users/glenn/OneDrive/Desktop/Pensum%20FOPS%20I/arctic-blueprint-2021-final.pdf>
Lastet: 27.jan 2021
  - Utenriksdepartementet (UD) (2019). *Stortingsmelding 27 (2018-2019)*
<https://www.regjeringen.no/contentassets/5673dad917448148b491635289ac690/no/pdfs/stm201820190027000dddpdfs.pdf> (lastet 30.oktober 2019)
  - Utne, Richard. (2020). En langtidsplan basert på bristende forutsetninger? I prosjekt utsyn nettside 04. mai 2020. <https://www.prosjektutsyn.no/en-langtidsplan-basert-pa-bristende-forutsetninger/>
lastet 04. mai 2020
  - Vance, J.H Colonel (2005). *Tactics without Strategy or Why the Canadian Forces Do Not Campaign*. I English, Allan, Gosselin, Daniel, Coombs, Howard & Hickey, Laurence M. (red) (2005). *The Operational Art – The Canadian Perspective. Context and Concepts*. Kingston, Ontario. Canadian Defence Academy Press.
  - Veberg, Rine (2020a) *Russisk teknologi og nye trusler – en hærkultur til besvær?* (Masteroppgave) Forsvarets Høyskole. Oslo
https://fhs.brage.unit.no/fhsxmlui/bitstream/handle/11250/2683570/V2020_MA_Veberg.pdf?sequence=1&isAllowed=y Lastet 09.jan 2020

-
- Veberg, Rine (2020b, 21.okt) Hvordan løse et problem du ikke vet du har – Teknologi og nye trusler. *Stratagem.no* <https://www.stratagem.no/hvordan-lose-et-problem-du-ikke-vet-at-du-har-teknologi-og-nye-trusler/>
  - Vego, Milan (2008). *Joint Operational Warfare- Theory and Practice*. Stockholm: Swedish National Defence College
  - Vego, Milan (2009) A Case Against Systemic Operational Design. *National Defense University, Institute for National Strategic Studies*, <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a515328.pdf> lastet 03. mai 2020
  - Vego, M. (2015). On operational leadership. *JFQ: Joint Force Quarterly*, 77, 60-69. http://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/jfq/jfq-77/jfq-77_60-69_Vego.pdf. Lastet: 20.jan 2020
  - Wesley og Simpson (2020, april) Expanding the battlefield. *Land Warfare Paper* (131) <https://www.ausa.org/sites/default/files/publications/LWP-131-Expanding-the-Battlefield-An-Important-Fundamental-of-Multi-Domain-Operations.pdf> (lastet januar 2020)
  - Winston, H.R. (2011, desember) An Imperfect Jewel: Military Theory and the Military profession. *The Journal of Strategic Studies*, Vol 34, No.6
  - Ydstebø, Palle (2012) *Fellesoperasjoner og operasjonskunst*. I Høiback, Harald og Ydstebø, Palle (red) (2012). *Krigens Vitenskap – en innføring i militærteori*. Abstrakt forlag: Oslo
  - Zinni, General A.C. (2000, 16. juli) “Verbatim” *The Washington Post Online*.
  - Zweibelson, B. (2015). *Gravity-free Decision-making. Avoiding Clausewitz’s Strategic Pull*. Australia: Department of Defence
  - Zysk, Katarzyna (2015). *Mellom fredsretorikk og militær opprustning: Russlands sikkerhetspolitiske og militære atferd i nordområdet*. I Heier, Tormod og Kjølberg, Anders (red) (2015). *Norge og Russland: Sikkerhetspolitiske utfordringer i nordområdene*. Oslo: Universitetsforlaget
  - Zysk, Katarzyna (2018). RUSSLANDS MILITÆRSTRATEGI I ENDRING-Implikasjoner for Nordflåten, nordområdene og Norges strategiske veivalg. *IFS Insights 12/2018*. https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/bitstream/handle/11250/2577324/IFS%20Insights_12_2018.pdf Lastet: 29.jan 2021
  - Østbø, Jan (2020) her spalten – FOH – Videreutvikling mot 2025. *Forsvarets Forum. NR.4 - 2020*.

-
- Østensen, Åse Gilje and Tor Bukkvoll (2018) *Russian Use of Private Military and Security Companies - the Implications for European and Norwegian Security*. FFI-rapport no. 18/01300, Oslo. <https://www.cmi.no/publications/6637-russian-use-of-private-military-and-security>

---

7 Vedlegg

NSD Personvern

01.09.2020 10:18

Det innsendte meldeskjemaet med referansekode 157090 er nå vurdert av NSD.

Følgende vurdering er gitt:

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 31.05.2021, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

Det er obligatorisk for studenter å dele meldeskjemaet med prosjektansvarlig (veileder). Det gjøres ved å trykke på "Del prosjekt" i meldeskjemaet.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.05.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Tore Andre Kjetland Fjeldsbø

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

FORSVARET

Forsvarets operative hovedkvarter

1 av 1

Vår saksbehandler	Vår dato	Vår referanse
Oberstløyte Rune Hallén Skirstad, rskirstad@mil.no	2020-09-08	2020/031099-001/FORSVARET/091
+47 75 53 65 10, 0565 6510		
FOH/Opr stab/J5/7/9 Pl&sv/J5/CPT 1	Tidligere dato	Tidligere referanse

Til	Kopi til
FOH/Opr stab/J5/7/9 Pl&sv/J5/CPT 1/Glenn Thomas Martinsen	FOH/Ledelse/SEKR

Godkjenning av dybdeintervju til masteroppgave

FOH godkjenner at Glenn Thomas Martinsen gjennomfører dybdeintervju av utvalgt personell i FOH til sin masteroppgave «Det fellesoperative problem».

Lars Christian Aamodt
Generalmajor
NK FOH

Dokumenter er elektronisk godkjent, og har derfor ikke håndskreven signatur.

Postadresse	Besøksadresse	Sivil telefon/telefaks	Epost/ Internett	Vedlegg
Postboks 800 Postmottak 2617 Lillehammer Norge	Reitan 8058 TVERLANDET Norge	/	postmottak@mil.no www.forsvaret.no	
		Militær telefon/telefaks	Organisasjonsnummer	
		99/0500 3699	NO 986 105 174 MVA	

1 av 2

Vår saksbehandler
Borghild Boye, bboye@mil.no
+4723 09 57 55, 0510 5755
FHS/STAB/UTD FOU

Vår dato 2020-09-11
Vår referanse 2020/031491-002/FORSVARET/ 002

Tidligere dato **Tidligere referanse**

Til
Glenn Thomas Martinsen
.
..

Kopi til
Forsvarets operative hovedkvarter

Tillatelse til å innhente opplysninger i og om Forsvaret til forskningsformål

1 Bakgrunn

Forsvarets høgskole (FHS) mottok 1. september 2020 din søknad om tillatelse til å innhente opplysninger i og om Forsvaret til forskningsformål. Ettersendt vedlegg til søknaden ble mottatt 8. september 2020.

Prosjektet det skal innhentes data til er en masteroppgave, og følgende problemstilling er oppgitt: «Hva er de fellesoperative problemstillingene sett fra FOH sin side? Hvordan kommer disse til uttrykk i daglige operasjoner (ev. også i krise) i Nordområdene?» Det skal gjennomføres intervju med ansatte ved Forsvarets operative hovedkvarter (FOH). Tillatelse fra avdelingen er innhentet med brev av 8. september 2020 fra generalmajor/NK FOH Lars Christian Aamodt.

2 Drøfting

Vurdering av søknader om tillatelse til å innhente opplysninger i og om Forsvaret til forskningsformål er regulert av *Bestemmelse om utlevering av personopplysninger til forskning og gjennomføring av spørreundersøkelser*, fastsatt av sjef HR-avdelingen i Forsvarsstaben 1. mai 2018.

I henhold til punkt 2.3 og 2.4 i denne bestemmelsen er det en forskningsnemnd oppnevnt av sjef FHS som behandler søknader om tillatelse til datainnsamling i Forsvaret. Kriterier og rettsgrunnlag som skal legges til grunn for vurderingen er omtalt i punkt 4.1 og 4.2.

Forskningsnemnda har vurdert din søknad som tilfredsstillende i henhold til gjeldende krav.

3 Vedtak

Søknad om tillatelse til å innhente opplysninger i og om Forsvaret til forskningsformål innvilges. Tillatelsen gjelder til prosjektslutt 1. juni 2021.

4 Vilkår for tillatelsen

Det er kun gitt tillatelse til innhenting av det datamaterialet som fremgår av søknaden. Data hentet fra Forsvaret skal ikke benyttes til andre formål enn den aktuelle masteroppgaven. Ved prosjektslutt skal alle data hentet fra Forsvaret slettes. Det skal sendes sluttmelding til FHS vedlagt masteroppgaven. Sluttmelding sendes til følgende e-postadresse: datautlevering@fhs.mil.no

Postadresse	Besøksadresse	Sivil telefon/telefaks	Epost/ Internett	Vedlegg
Postboks 800 Postmottak 2617 Lillehammer Norge	Akershus festning, bygn 14 / 0015 OSLO Norge	Militær telefon/telefaks 99/0500 3699	postmottak@mil.no www.forsvaret.no Organisasjonsnummer NO 986 105 174 MVA	

---

2 av 2

Sven G. Holtmark
professor
leder av forskningsnemnda

Dokumentet er elektronisk godkjent, og har derfor ikke håndskreven signatur.

Vil du delta i forskningsprosjektet

Det fellesoperative problem

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å identifisere det fellesoperative problem gjennom en casestudie av Forsvarets operative hovedkvarter. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med studien er å studere fenomenet Fellesoperative utfordringer avgrenset til Norge og Forsvarets operative Hovedkvarter (FOH). Problemstillingen er **Hva er de fellesoperative problemstillingene sett fra FOHs side? – Hvordan kommer disse til uttrykk i daglige operasjoner (evt krtseplaner) i Nord-områdene?**

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Studenten Glenn Thomas Martinussen gjennomfører studien, som en del av masterprogrammet ved Forsvarets Høyskole – Stabskolen. Veileder er Professor og Oberstløytnant Tormod Heier.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Dette temaet er sjeldent eksplisitt diskutert, men ofte med i større eller mindre grad i de fleste forsvarsrelaterte debatter. Det nærmeste man kan komme primærkilder til god empiri er søkjons(e)fer og toppladelsen ved FOH. Således er du i den utvalgte kategorien for å etablere empiri til denne studiens mulighet for å svare til problemstillingen

Hva innebærer det for deg å delta?

Du vil bli utsatt for et semistrukturert intervju på ca. 30 min. Hvor vil berøre fenomenet fellesoperative problemstillinger i stort, men primært avgrense oss til den norske problematikken. Primært er det planlagt å anonymisere deltakere, men det kan ikke garanteres at ikke noen i Forsvaret kan gjenkjenne meninger eller nyanser i deres svar. Det er ikke et poeng å frembringe at noen med FOH er antagonist til hverandre eller har faglige meninger som går på tvers av det resten av Forsvaret evt fageksperise måtte mene.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernetregelverket.

- Det vil kun være meg som student og min veileder som vil ha tilgang på de data som jeg får fra deg.
- Dataene vil være lagret lokalt på min private student-pc. Dette vil bli slettet etter protokoll ved sensur på oppgaven.
- Dataen vil publiseres som empiriske funn i en monologisk master-thesis. Der vil den videre bli analysert opp mot indikatorer som er identifisert i den teoretiske utarbeidelsen.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er utgangen av mai 2021

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Forsvarets Høyskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernetregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Forsvarets Høyskole ved Professor Tormod Heier og student Glenn Thomas Martinussen
- Vårt personvernombud, Forsvarets Høyskole avsender NSD som personvernombud
- Ved administrative spørsmål kan Morten Flagesstad v FHS Stabskolen kontaktes.

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personvern@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Professor og Oblt. Tormod Heier (Veileder)

Glenn Thomas Martinussen (Student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [sett inn tittel], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i Intervju (personlig, via Teams, pr telefon evt pr mail)
- at data som jeg meddelet ikke kan garanteres (fa anonymitet)

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Intervjuguide

Det Fellesoperative Problem – semistrukturert intervju – gruppe 1 offiserer ved FOH

Det er viktig at vi har en løs tone, men ikke går for langt utenfor rammene. Det er viktig å ivareta graderingsutfordringer. Det er viktig at du er eksplisitt på når du nevner tematikk eller informasjonsbiter, for å sette kontekst, men som du ikke ønsker å siteres på. Om jeg oppdager informasjonsbiter, underveis eller i ettertid, som virker utfordrende graderingsmessig vil jeg drøfte dette med deg som intervjuobjekt og evt sikkerhetsorganisasjonen.

1. Hva tenker du om fellesoperative utfordringer som fenomen?
2. Hva skiller seg spesifikt ut for Norge
3. Hva er de største utfordringer i fred vs krise
4. hva tenker du om utfordringens opphav. Primært på Strategisk nivå – taktisk nivå – eller ligger de på det fellesoperative nivået? Og hvorfor?
5. FFOD 2007 og FFOD 2019 beskriver fellesoperasjoner ulikt. Noen vil mene det er semantikk, men det er betydelige nyanser – lese opp fra disse. Hva tenker du om dette, og hvor er vi i Norge i dag?
6. Ligger utfordringene i måten vi planlegger på → problemløsnings-modellen (COPD-MDMP) (er laget for å håndtere kompliserte problemer, men ikke komplekse) eller ligger den i måten vi organiserer oss på? Joint functions, battle wheel etc.

Eventuelle oppfølgingsspørsmål